

Álit
um
ástóðis-
útbúgving

Álit um ástóðis- útbúgving

Landsskúlafyrisingin
April 1990

Evnisyvirlit

1 *Formæli*

2 *Inngangur*

Fortreytir	3
Áltið MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR okt. 1985	5
Orðaskifti	8
Nýggj skipan í Danmark 1988	9
Hvat er ástøðisútbúgving?	10

3 *Nevndararbeiðið*

Tilnevning og setningur	13
Kanningar og hoyringar	16

4 *Fólkaskúlin og miðnámsútbúgvingar*

Fólkaskúlin og framhaldsskúlar	18
Aðrar miðnámsútbúgvingar	21
Hagtöl	23

5 *Studentaskúlin í Føroyum*

Fyrireiking og stovnseting	26
Broytingar og útbyggingar	29
Umsitingin	33
Aðrar broytingar	34

6 *Skeivleikar í verandi skipan*

- Tvær skipanir 37
- Nýggj krøv 38
- Føroyiskt og danskt 39
- Meira enskt 41
- Meira náttúruvísindi og tøkni 42
- Liðiligar 42
- Onnur viðurskifti 44

7 *Bygnaðir til ástøðisútbúgvning*

- Grundbygnaðir 45
- Bygnaðir í Norðurlondum 49
- Samanberingar 52

8 *Tilmæli*

- Inngangur 55
- Bygnaður 1 Deildir og val 56
- Bygnaður 2 Støðisár og val 64
- Sjónarmið 73
- Lærugreinir 75
- Formlig krøv 86
- Kostnaður 89
- Hvar HF- og hvar ástøðisútbúgvning? 90
- Eftirmæli 94

9 *Samandráttur*

10 *Skjøl*

- Yvirlit 99

Formæli

Nevndin, ið sett varð av landsskúlastjóranum at gera uppskot um tann partin av útbúgvingarætlanini, sum snýr seg um studentaskúla- og HF-undirvísing - og sum hefur fangið heitið "ástþödisnevndin" - leggur hervið álit sítt fram fyrí skúlamyndugleikarnar at taka stóðu til.

Ástþödisnevndin fer at heita á myndugleikarnar um at geva hesum máli eina nágreniliga, men samstundis skjóta viðgerð, soleiðis at framtíðar ástþödisskúlin kann fáast at virka innan ov long tíð er liðin. Vit eru í lötni - sum nærti lýst í innganginum - knýtt at aðrari skipan, sum heldur uppat 1990. Drála vit við at seta nýggja útbúgvingarætlan í verk, er neyðugt við stórum fyrireikinum til students- og HF-próvtökurnar komandi árin. Her verður serliga hugsað um ta skrivligu próvtökuna frá 1991, tá ið vit ikki longur hava möguleika fyrí at fáa uppgávur eftir núverandi skipan.

Tað er eitt stórt og týðandi arbeiði at fáa útbúgvingarætlan teirra 16-19 ára gomlu at virka so væl sum gjörligt, og tað er metingin hjá nevndini, at hetta rit er eitt rímiligt grundarlag fyrí eini skynsamari stóðutakan í hesum spurningi.

Inngangur

FORTREYTIR

Verandi ungdómsskúlar stava allir frá eini tíð, tá ið samfelagsmynstrið var heilt øðrvísi, enn tað er í dag. Teir hava uttan iva einaferð verið góðir og tíðarhóskandi, men skúlin krevur - sum alt annað - ábøtur og broytingar, sum tíðin líður.

Ábøtur eru gjørdar. M.a. eru HF-skeiðini komin. Hesi voru í byrjanini serliga ætlað meiri tilkomnum umsøkjjarum. Vit hava eisini fingið fleiri greinir í studentaskúlanum. Skúlin hevur tó alla tíðina ábøtur fyrir neyðini og eiger at laga seg samsvarandi teim broyttu samfelagsviðurskiftunum.

Skeivleikar Sum dømi um skeivleikar kunnu nevnast, at matematiskir studentar bert hava enskt eitt ár, og at málsligir ikki kunnu taka evnafrøði sum t.d. er neyðug, um ein ætlar at læra til sjúkra-systur. Franskt er harafturímóti ein av stórstu lærugreinunum - eisini hjá matematikarum. Sálarfrøði, teldulæra og fiskivinna eru dømi um lærugreinir, ið ikki eru möguligar at taka hjá studen-tum, men bert hjá HF-næmingum.

Samfelag og útbúgving Studenta- og HF-útbúgvingarnar eru alt meir og meir nýttar sum breiðar, almennar fyrireikingar til framhaldandi útbúgvingar ella arbeiðslív. Hetta prógva hagtølini. Tá ið triðingurin ella meir av teim ungu mangastaðni taka hesar útbúgwingar, merkir hetta, at útbúgvingartørvurin í samfeliagi okkara er heilt øðrvísi, enn tá ið studentaskúlin varð settur á stovn í Føroyum fyrir góðari hálvari

Í nevndini hava sitið:

Svanna Hanusardóttir	fyri YF
Hans Andreas Dam Joensen	fyri YF
Poul Erik Smedemark	fyri YF
Jákup Veyhe	fyri LFÚ
Eiler Østerø (til apríl 1988)	fyri LFÚ
Nita Næs (okt. 1988)	fyri LFÚ
Birna Abrahamsen (frá jan. 1989)	fyri LFÚ
Petur Zachariassen	fyri Fróðskaparsetur Føroya
Sámal í Skorini (skrivari)	fyri Landsskúlafyrisingina
Gunvør Hoydal (form. til nov. 1988)	fyri Landsskúlafyrisingina
Kári Nolsøe Olsen (formaður frá nov. 1988)	fyri Landsskúlafyrisingina

Tórshavn, tann 10. apríl 1990

S. Hanusardóttir B. Abrahamsen
Hans Andreas Dam Joensen Petur Zachariassen
Poul Erik Smedmark G. Nolsøe Olsen
Jákup Veyhe Kári Nolsøe Olsen

øld síðan. Studentaskúlin er ikki longur bert fyri tey fáu, men fyri tey mongu. Hetta ber í sær, at hann er vorðin ein náttúrligur partur av gerandisdegnum, men eisini at students- ella HF-prógvíð er eins vanligt millum fólk, og realprógvíð var fyrr. Við hesum skulu studentaskúlin og HF-skeiðið føra fólk fram til mong ymisk mál í lívinum.

**Fjøltáttáð
samfélög**

Samfelagið er vorðið alt meiri fjøltáttáð og er í skjótari broyting. Hetta fórir við sær, at tað eru onnur krøv, ið verða sett til borgaran í dag enn fyri bert fáum árum síðan. Kravið í dag er, at ein skal kunna laga seg eftir broyttum viðurskiftum, ein skal kunna samstarva við onnur, alla tíðina vera fórur fyri at taka nýggjar avbjóðingar upp o.s.fr.

Tí er neyðugt at fáa ein smidligan skúla, sum ger næmingarnar fórar fyri at laga seg eftir teim broytingum, sum fara fram á arbeiðsmarknaðinum, í útbúgvingini og aðrastaðni, við øðrum orðum: leggja eitt breitt stöði, ið næmingarnir kunnu byggja víðari á seinni, alt eftir áhuga og evnum.

Men tørvurin á útbúgving sæst eisini aðrastaðni. Tey, sum fara úr fólkaskúlanum og ikki seinni taka eina framhaldandi útbúgving, eru tey fæstu í dag (sí kap. 4). Bæði arbeiðsførleiki og lívið í samfelagnum sum heild krevja tað. Til tað seinna er at siga, at í teirri sokallaðu sosialiseringini av ungdóminum veitir skúlin eitt grundarlag í hugburði, ið fólkaræðið neyvan kann vera fyriuttan. Men hetta grundarlagið kemur ikki av sær sjálvum. Tilvitanin um samfelagið er ein grundarsteinur. Neyðugt er eisini at vera vandin í fatanini av tí, ein kemur fram á. Hin vegin kunnu hugburðir, sum ikki eru grundaðir á fólkaræði, lættliga trúvast innan skúlagátt. Besta andevni móti hesum eru næmingar, sum kunnu standa á eignum beinum, bæði fakliga og sosialt, men samstundis ásanna tað tolsemi, ið krevst í einum og hvørjum samskifti manna millum.

ÁLITIÐ MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR - oktober 1985

Í november 1980 varð ein nevnd sett við teirri uppgávu "at gera uppskot til útbyggingarætlan um undirvísing teirra 16-19 ára gomlu og eitt felags útbúgvigarstöði, ið er so háttað, at skiftið úr fólkaskúlanum sum best verður hóskandi at byggja á".

Henda nevnd læt áltið MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR úr hondum í oktober mánað í 1985, og áltið, sum ástþöðisnevndin nú leggur úr hondum, kann síggjast, um ikki sum eitt framhald, so tó at hanga saman við álitinum hjá tí fyrru nevndini. Tað er hóskandi her at nevna nakrar av teim niðurstöðum, ið henda nevnd kom til.

1. árið

Fyrsta árið av miðnámsútbúgvingunum, sum tær útbúgwingar kallast, ið koma aftan á fólkaskúlan, verða skipaðar sum eitt sonnevnt støðisárið. Í hetta støðisárið er komandi bæði úr 9. flokki fólkaskúlans og úr 10. flokki. Fólk, ið hava verið í vinnuligum arbeiði eina tíð aftan á loknan fólkaskúla, kunnu eisini koma inn.

Mælt varð í álitinum til, at hetta fyrsta stigið í miðnámsútbúgvingunum (sjálvt støðisárið) varð skipað sum eitt skúlaár í 5-6 ymiskum støðum. Hetta metti nevndin kundi verið framt, um ein ávísur samlestur fór fram millum tær ymisku útbúgvingarnar, sum t.d. handils- og ástøðisligan lesnað. Undirvísingin hetta árið skuldi bæði kunna vera ástøðislig og verklig ella bert ástøðislig - tað veldst um, hvørji útbúgving undirvísingin miðaði ímóti.

Mælt varð til, at tað í støðisárinum skuldi kunna bera til at skifta frá eini útbúgvingargrein til eina aðra; og eisini, at tað skuldi kunna farast undir 2. part av aðrarí útbúgving enn teirri, sum støðisárið beinleiðis var ætlað til.

Ein hóvuðsorsök til, at nevndin kom við uppskoti um eina miðnámsútbúgving við einum støðisári, ið skuldi kunna skipast á 5-6 ymsum støðum, var tann, at hildið varð, at tað á henda hátt fór at bera betur til hjá tí einstaka at koma til ta útbúgving, hugur og evni stóðu til, og betur fór á henda hátt at bera til hjá samfélögnum at fáa eitt hóskandi úrval av ungfólki til tær ymsu útbúgvingarnar.

2. og 3. árið

Viðvíkjandi tí ástøðisliga mælti nevndin til eina samanrenning millum núverandi 2. studentaskúlaflokk og 2. HF-flokk. Innihaldið í lærugreinunum skuldi vera meira átøkt teim í studentaflokkinum, samansettingin av lærugreinunum skuldi tó vera þörvísi, og tímaskráin fór at verða meira liðiligr enn tann, sum 2. studentaflokkur hevur havt.

Nakrar av lærugreinunum skuldu vera kravdar, og hinrar skuldu vera vallærugreinir. Næmingarnir skuldu framvegis kunna fáa eina studentaskúlaútbúgving átøka henni, teir hava möguleika fyrir

í dag, men sum ikki var so bundin, sum hon er við verandi greinabýti. Uppskotið miðaði sostatt ímóti at líkjast verandi studentaskúla í innihaldi, men HF-skipanini í bygnaði. Í ástøðisútbúgviningini skal 2. árs nám kunna takast á 4 plássum, og næmingarnir fáa fráfaringarprógv, sum eigur at verða nýtt til millumútbúgviningar og sum góð ástøðislig útbúgving hjá teimum, sum ikki halda fram við lestri.

Tann ástøðisligi parturin av 3. árs undirvísingini eigur bert at vera á báðum teim verandi studentaskúlunum.

Nevndin metti eisini, at summar vinnulívsútbúgviningar aftan á støðisárið fóru at vera meira líkar verandi skipan, soleiðis at næmingarnir tá vanliga fáa lærupláss, og síðan fer ein stórur partur av læruni fram á virkjum, meðan einar 10-12 vikur um árið fara fram á vinnuligum skúla. Aðrar útbúgviningar verða tó, sum fara at víkja rættilega nögv frá tí nevnda bygnaði, t.d. hægri handilsprógv við berari skúlagongd í 1-2 ár og tekniskir hjálparar.

Lagt skal verða aftrat her, at "miðnámsnevndin" metti, at á stórpálassunum fóru verandi skúlar og útbúgviningarstøð yvirhøvur at vera tey somu, so at studentaskúlalesturin fór at fara fram á studentaskúla og teim skeiðum, sum knýtt eru at honum, meðan handilsskúlalesturin fór fram á handilsskúlunum og tekniska læran á teknisku skúlunum.

Síðan áltið MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR kom, hevur tað verið væntað, at eitt ella annað fór at henda við útbúgving teirra 16-19 ára gomlu. Men orðaskiftið um uppskotið til nýggjan bygnað, hevur verið rættilega spjatt og leysligt.

Suðuroyar- uppskotið

Lærarar við HF-skeiðið í Suðuroy komu 1. juli 1986 við metingum um støðuna í Suðuroynni í síni heild og við uppskotum um, hvussu bött kundi verða um hana. Teir komu samstundis við hugskoti um eina nýggja skipan av ungdómsútbúgviningunum. Hetta tiltakið úr Suðuroy kom, sum teir sjálvir málbera seg: "við

okkara egnu støðu og tí burturblivna kjakinum um miðnámsútbúgvingarálitið í huga...".

Í mai mánað 1987 varð úrslitið av tí arbeiði, sum ein 3-mannabólkur við Suðuroyar HF-skeið framhaldandi (síðan teir í juli 1986 gjørdu vart við seg) hevði arbeitt við, lagt fram. Tað, sum verður skotið upp, er ein víðkað HF-skipan, har útbúgvingartðin verður longd við einum ári. Endamálið er at skapa eina útbúgvinsgarskipan, sum gevur teim lesandi allar teir fyrimunir, HF-skipanin hefur, og leggur nökur virði aftrat.

ORDASKIFTI

Sum nevnt frammanfyri hava lærarar við Suðuroyar HF-skeið arbeitt við spurninginum um nýggja ástøðisútbúgving. Viðmerkingar aðrastaðni hava verið fáar og spjaddar, her verður serliga hugsað um fjølmiðlarnar í síni heild. Yrkisfelag Studentaskúla- og HF-lærara (YF) hevur tó havt ymisk tiltök í sambandi við nýggja ástøðisútbúgving, og fara vit stutt at nevna tey.

YF-fundir

12. september 1987 hevði YF eykaaðalfund í Gøtu, har eitt punkt á skránni var: "Broytingar í studentaskúla- og HF-skipanini". Á hesum fundi varð greitt frá, hvørjar broytingar politikararnir høvdú í hyggju, m.a. ætlanir um at samskipa miðnámsútbúgvinsgars. Dentur varð lagdur á, at tað fyrst er neyðugt at fastleggja innihaldið og bygnaðin í komandi skúlaskipan, áðrenn politikararnir fara at leita eftir, hvar skúlar skulu vera.

27. apríl 1988 vóru limafundir við Gøtugjógv, í Hoydølum og á Tvøroyri, har sama evni var á skránni. Í Hoydølum varð fyrst kunnað um, hvat var farið fram á teim trimum fyrstu fundunum í ástøðisnevndini. Uppskot var frammi um at halda eina ráðstevnu um útbúgving teirra 16-19 ára gomlu við luttakarum úr ymsum þortum úr samfelagnum. Ein arbeiðsbólkur varð settur at gera uppskot um arbeiðssetning (kommissorium), og ein annar bólkur skuldi gera uppskot um bygnað.

22. oktober 1988 helt YF limafund í Hoydølum, har greitt varð frá arbeiðinum í ástøðisnevndini higartil. Limirmir vórðu eisini kunnaðir um "Suðuroyaruppskotið" og eitt uppskot um bygnað, sum ein bólkur í Hoydølum hevði arbeitt við.

3. desember 1988 helt YF aftur limafund, har ástøðisnevndin var boðin við og legði fram trý uppskot um bygnað. Á hesum fundi var eisini orðaskifti um innihald, lærugreina- og tímabýti.

3. februar 1989 helt YF eitt seminar í Norðurlandahúsinum. Hetta seminar varð hildið fyrir at fáa eitt orðaskifti í lag um skúlan, nú broytingar vóru fyrir framman (sí skjal 3).

25. februar 1989 var limafundur í Hoydølum fyrir at hava eitt síðsta umfar í røðini av kjakfundum viðvíkjandi framtíðar ástøðisútbúgvingini. Trý uppskot vórðu løgd fram: uppskot um eina **valskipan** (sí skjal 6), uppskot um **linjuskipan** (sí skjal 5), og uppskot um **valskipan við felags 1. ári** (átøkt sonevnda Suðuroyaruppskotinum).

NÝGGJ SKIPAN Í DANMARK 1988

Danir hava í 1980-árunum og serliga síðan 1984 arbeitt við at umskipa teirra studentaskúla, og í 1988 byrjaði tann sonevndi "Gymnasiereformurin".

Hesi viðurskifti gjørdu tað meira átrokandi hjá okkum at taka okkara skipan upp til endurskoðan, tí vit hava sum heild verið knýtt at tí donsku skipanini, síðan vit fingu studentaskúla. Uppgávurnar til próvtøku hava verið heilt tær somu til fyrir fáum árum síðan. Nú hava vit fingið nakrar fóroykar uppgávunevndir, sum - tó í samráð við donsku uppgávunevndina og danska fakráðgevan í somu lærugrein - gera fóroykar uppgávur. Meginparturin av uppgávunum koma tó framvegis úr Danmark.

Uppgávu-trupulleikar	Nú danir hava fingið nýggja studentaskúlaskipan, hevur tað við
-----------------------------	--

sær, at vit mugu taka støðu til, hvat gerast skal. Trupult verður at halda fram við verandi skipan, tí ongar skriviligar próvtøkuupp-gávur eftir gomlu lesiætlanunum verða at fáa til próvtøkuna 1991. Yvirtaka vit uttan nakað ta nýggju donsku skipanina, heldur studentaskúlin fram við at vera eins danskur ella kaska enn meira danskur, enn hann er í dag. Hin möguleikin er, at vit gera egnan ástþöðisskúla, sum meira enn í lötuni tekur støði í fóroyska samfelagnum.

HVAT ER ÁSTØDISÚTBÚGVING?

Orðið "ástþöði" hevur í 15-20 ár verið nýtt sum samheiti fyrir "teori", men orðið "ástþödisútbúgvning" var fyrstu ferð brúkt í álitinum MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR (1985, sí frammanfyri). Her merkir orðið í høvuðsheitinum ein bóklig, teoretisk útbúgvning aftan á fólkaskúlan, ið gevur næminginum eina grundleggjandi vitan á mongum fakþkjum. Samstundis skal hetta ástþöði gera næmingin fóran fyrir at fara undir framhaldandi útbúgvning. Studentaskúlnir standa í Norðurlondum fyrir meginpartinum av hesi útbúgvning.

Høvuðstættir Henda grundútbúgvning ber sostatt tveir høvuðstættir í sær: ein **almennandi** (= alment búnandi) í rúmari merking og ein **lestrar-fyrireikandi**. Hesir báðir partar kunnu tó á ongan hátt sigast at vera sundurskildir. Til ber at siga, at allar lærugreinir, ið finnast á skúlanum, kunnu vera almennandi. Men tær verða ikki altíð lisnar á einum stigi, ið gevur fórleika til allan víðari lestur. T.d. eru upptøkukrøvini í dag til víðari útbúgvningar ofta soleiðis hattað, at ávíasar lærugreinir skulu til.

Studentaskúlin og HF-skeiðið eru eftir hesi lýsing ástþöðisskúlar burturav, sum hava eina stóra og breiða næmingafjøld við mongum ymiskum framtíðarætlanum og -möguleikum. Størrri og fjølbroyttari hesin næmingaskarin er vorðin, truplari hevur tað verið at finna eitt felags støði fyrir øll.

Sum tað sæst í partinum, ið snýr seg um studentaskúlasøguna, varð hetta í Danmark longu ásannað við tí deildarbýtta skúlanum frá 1871. Tær greinir, deildirnar seinni eru býttar upp í, bera á sama borð, eins og býtið millum felags- og vallærugreinir í HF-útbúgvingini. Mett hevur verið, at tann alsamt økta fakliga vitanin krevur, at tann einstaki næmingurin rættiliga tíðliga fær ein ávísan serkunnleika.

Við soleiðis at leggja út ymisk ástöði kann lestrarfyrireikandi parturin betur koma til sættis, men bulurin í útbúgvingunum er framvegis tær mongu felagslærugreinirnar og almennandi virði, sum liggja í teimum.

Førleikar Tey virði, sum her verður sipað til, eru m.a. førleikin at orða seg munniliga eins og skriviliga. Málsliga medvitið skal vera so mikið framkomið, at hetta kann brúkast til samskifti bæði heima og burturi, eisini sum arbeiðsamboð. Her má ásannast, at hollur kunnleiki í fremandamálum er neyðugur. Neyðugt er somuleiðis, at næmingarnir fata týðandi tættir í náttúrulærugreinum, støddfrøði og tøkni.

Eitt stig fram eftir hjá næminginum er at duga greiningarhættir á ymiskum fakökjum eins og at duga at fata samanheng, soleiðis at tað, sum lært verður, kann síggjast í eini heild og ikki bert sum leysakast. Í hesum seinasta liggur ein tulking av tilveruni. Næmingurin eигur eisini at duga at gera sær sínar metingar um tað, ið lært verður, nýta hugflogið og hervið bera eyga við nýggjar leiðir. Út frá metingunum skal eitt undirbygt val ímillum ymiskar möguleikar kunna fara fram og næmingurin vera fórur fyri at seta valdu loysnina í verk.

Heildarfatan Skulu öll hesi mál kunna útinnast, er neyðugt hjá skúlanum at ganga óllum síðum hjá tí einstaka næminginum á móti: hugsanum, kenslum og vilja. Her er miðað nógv longur enn at geva førleika til eithvørt framtíðarstarv. Heldur eигur tað at vera uppgáva skúlans at geva vitan um tilveruna sum heild og tann mentanarliga fórning, ið er fallin okkum í lut. Her verður serliga

hugsað um søguna og móðurmálið - tey sum geva okkum samleika (identitet) sum eitt fólk, sum føroyingar. Hetta merkir tó ikki, at vit bert eiga at taka um tjóðskaparliga endan. Søga okkara gongur eisini út um landoddarnar og má tí verða lisin í einum rúmari samanhangi.

Við hesum fær næmingurin ikki bert ein lykil til sína samtíð, men eisini möguleika at seta sín dám á framtíðina. Søgan vísir jú, at samfelagið ikki stendur stilt - støðugar broytingar fara fram, broytingar, ið vit á fólkaræðisins grund skulu leggja lunnar undir.

Nevndararbeiðið

Aftaná at fólkatingið hevði samtykt at broyta bygnaðin í studentaskúlanum, gjørdist skjótt greitt her heima, at vit máttu taka støðu til, um danska broytingin eisini átti at galda fyri fóroysku skúlarnar. Her vóru fólk frá byrjan ivasom. Nýggja danska skipanin byggir á uml. hálvtannaðhundrað skúlar, sum hvør í sínum lagi skal royna at menna síni serstøku fakligu áhugamál. Tann nýggja valskipanin, sum á pappírinum sær sera fjølbroytt út, er sostatt ikki ætlað at finnast heilt útbygd á øllum skúlum, uttan kantska teimum allarstørstu. Samanlíknaðir við hesar eru teir báðir fóroysku skúlarnir so mikið smáir, at vit bert kundu havt eitt avmarkað tal av valmøguleikum.

Mett hevur eisini verið, at við at yvirtaka eina danska skúlaskipan, ætlað einum øðrum samfølagi enn okkara, koma vit enn longur burtur frá teimum ynskjum, sum leingi hava verið frammi, um at laga skúlan meira eftir fóroyska samfelagnum.

TILNEVNING OG SETNINGUR

Tískil skrivaði táverandi landsstýrismaður í skúlamálum Jógvan Durhuus 16. september 1987 bræv til landsskúlastjóran - óivað eisini út frá niðurstøðuni í álitinum MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR - har hann varð biðin "um at seta eina nevnd at kanna, um tørvur er á at samanleggja studentaskúla- og HF-frálæruna til eina 3-ára frálæru".

17. september 1987 skrivar landsskúlastjórin til Yrkisfelag studentaskúla- og HF-lærara, Landsfelag fóroyinga í útbúgving (LFÚ) og Fróðskaparsetur Føroya um at velja limir í eina nevnd

við "teirri uppgávu at gera uppskot um tann partin av útbúgv-
ingarætlanini, sum snýr seg um studentaskúla- og HF-undir-
vísing". Eisini Landsskúlafyrisingin sjálv var umboðað í
nevndini.

Nevndin helt sín fyrsta fund 18. mars 1988 undir forsæti
landsskúlastjórans, og av tí at nevndin ikki hevði fingið nakrar
politiskar linjur at ganga eftir, var semja um millum nevndar-
limirnar at arbeiða út frá soljóðandi fyribils arbeiðssetningi:

- Nevndin skal gera uppskot um bygnað og innihald í eini
útbúgving fyrí tey 16-19 ára gomlu. Uppskotið skal vera
á hædd við tær útlendsku loysnir, sum nevndin fær
kunnleika um.
- HF-útbúgvingin eigur at varðveitast, möguliga í broyttum
líki, fyrí tey, sum hava arbeitt í nökur ár, og sum seinni
fáa sær eina ástøðisliga útbúgving.

Aftaná fyrstu fundirnar lá nevndararbeiðið stilt frá seinast í mai
til 19. oktober 1988. Tá ið nevndin nú kom saman aftur, varð
"Álit í lögtingsmáli nr. 134/1987: Lögtingslög um bygging av
ávísum skúlum" býtt út. Hetta lögtingsmál varð aftaná 1. viðgerð
12. apríl 1988 beint í mentanar- og skúlanevndina. Nevndin
hevur havt tilmæli mentanar-og skúlanevndarinnar í huga í
uppskotum sínum. Í tilmælinum er hugsað um möguleikan fyrí
at hava ástøðisskúlar við minni undirlendi, enn teir núverandi, og
skulu uppskotini sostatt eisini vera nýtilig har.

Tvey uppskot

Tá ið nevndin hevði hildið sínar fyrstu fundir, sást, at ikki fór at
bera til at koma við eini tilráðing, men at úrslitið fór at verða
tvey uppskot - deildir og val og støðisár og val. Aftrat hesum er
ein annar möguligur bygnaður umrøddur - linjuskipanin - sprottin
úr tí kjaki, sum er farið fram millum studentaskúlalærarar, meðan
nevndin hevur arbeitt (skjal 4). Vísast kann annars til kap. 7, har
ymiskir grundbygnaðir verða gjøgnumgingnir, og til fylgiskjøl.

Sum nevnt frammanfyri, hava danir broytt sín studentaskúlabygnað og sett hesar brotingar í verk frá sumri 1988. Tað hevur sostatt borið til hjá nevndini at fylgt við, hvussu hesin bygnaður hevur roynst fyrsta árið og kансka fingið onkur hyggjuráðini haðani. Við tað at annað uppskotið í tilmælinum, deildir og val, ikki er so langt frá donsku brotingunum, hevur tað serliga verið til fyrimun fyri hetta.

Tó meta vit, at atlitið alla tðina hevur verið at føroyska samfelagnum, soleiðis at tað fyrst og fremst eru okkara egnu royndir, sum hava verið avgerandi.

Heimildir Harafrat hevur nevndin styðjað seg til ymisk fólk við serligum áhuga og vitan um ávisar spurningar: umboð fyri fólkaskúlan, haðani næmingarnir koma, umboð fyri aðrar ungdómsútbúgvíngar, eins og fólk, ið hava sett fram ymisk bygnaðaruppskot um nýggja studentaskúlaskipan (sí skjøl).

Í øðrum fórum hevur nevndin luttikið á fundum, har greitt hevur verið frá mæguligum bygnaðum og innihaldi í framtíðar ástøðisskúlanum, og hevur her sett seg inn í sjónarmið, ið komin eru fram.

Tilfar er fingið til vega um komandi ungdómsárgangirmar og støddir teirra, og samsvarandi gongdini seinastu árini er roynt at meta um, hvat pláss ein studentaskúli - ella ástøðisskúli, sum hann er komin at eita - man fara at hava.

Í hesum sambandi hevur nögv verið tosað um HF-útbúgvingina. Í teimum uppskotum, sum nevndin kemur við, er væntandi, at ástøðisskúlin fyrir ein part fer at fáa næmingar, sum nú sökja inn á HF-skeið. Framtíðin hjá hesi útbúgving eigur tí eisini gjølla at takast til umhugsunar.

Nevndin leggur nú úrslitið av arbeiði sínum fram í teirri vón, at tey, sum framhaldandi skulu arbeiða við málinum, kunnu koma

til eina endaliga støðutakan. Er ynski um tað, vil nevndin fegin vera til taks hjá teimum, soleiðis at framtíðarskúlin verður settur í verk sum skjótast.

KANNINGAR OG HOYRINGAR

Vit fara her í stuttum at nevna kanningar og hoyringar, ið nevndin hevur gjørt ella verið við til.

Hvat bókmentum viðvíkur, hevur nevndin sjálv savnað tilfar, serliga í sambandi við nýggja danska "gymnasiereformin", sum hevur verið nógv umrøddur í blöðum og tíðarritum. Nevndin hevur eisini hugt eftir ymiskum donskum uppskotum til nýggjan studentaskúlabygnað, sum hava verið umrødd fyrr í 1980-árunum.

Viðvíkjandi hinum Norðurlondunum hevur nevndin fingið tilfar frá skúlafyrisingum í Íslandi, Noregi og Svøríki. Ein av nevndarlimunum var á heysti 1988 á Nordlär-fundi. Evnið á hesum fundi var "Rákið í gymnasialu útbúgvingunum í Norðurlondum". Í hesum sambandi fekk nevndin ymiskt tilfar, serliga um gymnasialu útbúgvingina í Finnlandi.

Sum nevnt í innganginum undir "Orðaskifti", varð á YF-fundinum 27. apríl 1988 í Hoydólum ein arbeiðsbólkur settur við teirri uppgávu at gera uppskot til bygnað. Ástøðisnevndin heitti á henda bólk um at greiða frá arbeiði sínum. Uppskotið, sum tey lögdu fram á fundi í ástøðisnevndini 24. nov. 1988, er við sum skjal 6. Á sama fundi greiddi umboð fyri teir lærarar, ið hava arbeitt við linjuskipan, um teirra kanningar (skjal 5).

3. desember 1988 helt Yrkisfelagið sum áður nevnt limafund í Hoydólum, har ástøðisnevndin var boðin við at leggja fram tey uppskot til bygnað, ið serliga hevði verið arbeitt við.

Ástþðisnevndin legði fram trý uppskot:

- Uppskot við deildum og vali. Hetta uppskotið er so broytt til tað, sum lagt verður fram í hesum álti sum bygnaður 1: **Deildir og val undir tilmælinum** (Kap.8).
- Bygnaður við felags stððisári og vali, sum verður lagt fram sum bygnaður 2: **Stððisár og val í tilmælinum.**
- Linjuskipan.

3. februar 1989 helt YF eitt seminar í Norðurlandahúsinum. Hetta seminar varð hildið fyrir at fáa eitt breitt orðaskifti í lag um skúlan, nú broytingar vóru fyrir framman. Høvuðsyvirskriftirnar fyrir dagin vóru "Ástþðisútbúgving og vinnulív", "Humanistiski tátturnir" og "Ástþðisútbúgving ímillum fólkaskúla og lærdan lestur". 7 ymisk fólk høvdu framlögur, og aftaná var høví at seta spurningar. Dagurin endaði við fríum orðaskifti. Umleið 60 fólk vóru við henda dagin. Ástþðisnevndin var boðin við til hetta seminar (skjal 3).

Nevndin hevur havt tilsamans 35 fundir.

Fólkaskúlin og miðnámsútbúgvingar

Hvat skulu næmingarnir læra í skúlanum? Er neyðugt at hava týskt fyrir at verða upptikin á studentaskúla ella HF-skeið? Hvussu nógvar tímar skulu næmingarnir hava í donskum? Hví skulu vit hava latín í studentaskúlanum? Óll, ið hava við undirvísing at gera, fáa slíkar spurningar og nógvar, nógvar aðrar: um próvtøku, um lærubøkur, um útbúgvingar, um skipan av undirvísingini, um hvør skúli skal laga seg eftir hvørjum o.s.fr., o.s.fr.

Latið okkum hyggja eitt sindur nærri at spurninginum um, hvør ið setur krøv til hvønn, ella hvør ið eiger at seta krøv til hvønn í skúlaskipanini.

FÓLKASKÚLIN OG FRAMHALDSSKÚLAR

Í londunum rundan um okkum er 9-ára undirvísingarskylda, men vit hava einans 7-ára undirvísingarskyldu. Kortini hava hesi seinastu árini um 97% av næmingunum hildið fram í 8. og 9. flokki. Umframta hetta stendur næmingunum í boði eitt ókravt undirvísingartilboð í 10. flokki við einum sera liðiligum undirvísingarinnihaldi og við fjølbroyttum mæguleikum. Hesin 10. flokkur kann fevna um meira enn 1 ár.

- Studenta-fyrireiking?** Spurningurin er tó, hvussu verandi fólkaskúlalög roynist, og har hevur tað víst seg, at tann rúmliga valskipanin ikki hevur virkað eftir ætlan, tí næmingarnir velja fyrst og fremst samsvarandi teim krøvum, sum studentaskúlin og HF-skeiðini seta.

Ført hevur verið fram, at fólkaskúlin ov lítið virkar eftir ætlan,

men at hann heldur roynist sum ein studentaverksmiðja, av tí at næmingarnir hava ógvuliga avmarkaðar möguleikar at velja eftir evnum og áhuga, um hurðin til studentaskúlan skal standa opin, tí teir velja týskt og alisfrøði, annaðhvört teir tíma og duga ella ikki, tí tað er atgongumerki til studentaskúla ella HF-skeið.

Aftur til spurningin um, hvør setur krøv til hvønn. Vit mugu fyrst gera okkum greitt, at spurningar av slíkum slagi, um hvønn forkunnleika ein skúli krevur av teim næmingum, ið verða upptiknir, ella sum heild spurningar um uppaling og frálæru bert sjáldan kunnu verða svaraðir greitt og eintýtt, tí hetta eru spurningar, ið hava við okkara hugburð og okkara fatan av menniskjanum at gera, og vit fáa í slíkum fórum eina rúgvu av meira ella minni vælgrundaðum svarum.

Studentaskúlalærarar fóra ofta fram, at næmingarnir eru ov illa fyri, tá ið teir koma í studentaskúla ella á HF-skeið. Hin vegin verður ofta sagt frá fólkaskúlanum, at studentaskúlin setur órímilig krøv, og tá er tað ofta týskt sum upptökutreyt, ið hugsað verður um.

Hugsanin um, at næmingarnir eru ov illa fyri, tá ið teir koma í studentaskúla, stavar helst frá tí tíðini, tá ið studentaskúlin fyrst og fremst var ein "úrvalsskúli", sum bert tók teir umsökjarar inn, sum høvdu tey allarbestu próvtöl úr øllum landinum. Næmingatalið svaraði til eini 3-5% av einum árgangi.

Fleiri næmingar

Í dag fer umleið triðingurin av næmingunum á studentaskúla ella HF-skeið, so leiklutar skúlans er nögv broyttur hesi seinastu 20 árin. Hetta eiga vit at taka til eftirtektar. Nögv halda, at tað eru vantandi tilboð til tey 16-19 ára gomlu, ið ger, at so mong fara á studentaskúla og HF-skeið. Og ofta verða nökur orð løgd aftrat um 10. flokk fólkaskúlans, sum ongantíð hevur virkað eftir ætlan. Høvdu karmarnir í fólkaskúlalóginu verið fyltir út, vildi tað óivað havt við sær, at næmingarnir heldur høvdu valt lærugreinir eftir tí, teir høvdu hug og evni til, enn eftir treytum, sum studentaskúlin setur.

**Longri
skúlagongd**

Spurningurin er tó, um hetta samsvarar við veruleikan. Gongdin hevur tey seinastu mongu árini verið, at tey flestu eru samd um, hvønn týdning tað hevur at gera fløgur í skúlaskap og útbúgvigar, og fleiri ung ganga longur í skúla. Tann skjóta menningin á øllum økjum ger tað neyðugt, at tey ungu verða útbúgvín á slíkan hátt, at tey fáa eitt støði, sum fyrireikar tey til umskifti seinni í lívinum. Roknast má við, at fólk flest koma at skifta arbeiði fleiri ferðir ígjøgnum lívið.

Sjálvt um vit fáa fleiri tilboð til tey ungu, vil tað helst framhaldandi vera ein stórur prosentpartur, ið fer í studentaskúla. Í Noregi fer umleið helvtin av teim 16-19 ára gomlu á ta sonevndu almennu linjuna (sum svarar til okkara studentaskúla), hóast tey hava 9 aðrar linjur at velja írnillum (hetta eru meira vinnulívslinjur).

Tað er eisini ein spurningur, hvønn týdning ávíð vitan í ávísum lærugreinum hevur, tí havast má í huga, at tilfarið í nögvum lærugreinum er vaksið ómetaliga nögv tey seinnu árini, so at gera lærubøkurnar tjykri og seta nýggjar lærugreinir á tímatalvuna gongur sjálvandi bert til eitt vist.

Vit eiga helst ikki at stremba ímóti at læra næmingarnar alt möguligt um öll hugsandi fyribrigdi, men heldur syrgja fyri, at næmingarnir í skúlanum læra tey kynstur, sum gera hin einstaka föran fyri at skilja sína egnu støðu, bæði fyrityrtirnar fyri egnari tilveru og avleiðingarnar av egnum gerðum. Hann skal tí læra at skilja sína samtíð og kunna luttaka í samskiftinum við onnur, t.v.s. hann má hava förleika í móðurmálinum, má læra fremmandomál, hava skil á menniskjans sambandi við onnur menniskju og náttúruna og kenna leiklut menniskjans sum tann, ið skapar og hevur tamarhald á teim nýggju möguleikum, ið hava opnað seg í tí nútímans framkomna samfelagi, vit liva í.

Heldur enn at teir ymsu skúlahættirnir leggja hvør annan undir annaðhvört at fyrireika ov illa ella eisini seta órímilig krøv, hevði

helst verið hóskandi at fingið samskifti og samstarv í lag partanna millum.

AÐRAR MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR

Teknisku skúlarnir

Aftan á fólkaskúlan kunnu fólk fáa sær handverkaraútbúgving. Her á landi eru hesar útbúgvingar skipaðar sum sokallaðar meistaralærur. Sáttmáli verður skrivaður við ein meistara, og lærlingurin er síðani í læru í 3-4 ár, áðrenn hann verður sveinur. Lærutiðin er býtt millum upplæring á virkinum og skúlagongd á einum tekniskum skúla, soleiðis at lærlingurin er á skúla umleið 30-40 vikur tilsamans tey 3-4 árin.

Teknisku skúlarnir í Føroyum hava undirvísing í hesum yrkjum:

Tórshavn: húasasmíðir, snikkarar, elektrikarar, maskinsmiðir, bilmekanikarar, frisørar, rørsmiðir, blikksmiðir, stálskipasmiðir

Klaksvík: húasasmíðir, snikkarar, elektrikarar, maskinsmiðir

Lærlingar í øllum hinum mongu handverkarayrkjunum fara til Danmarkar at taka skúlapartarnar.

Støðisár fyri tekniskar útbúgvingar er ikki í Føroyum, og av øllum teimum grundleggjandi teknisku útbúgvingunum, kann bert útbúgving til tekniskan assistent/teknara nemast í Føroyum (á Tekniska Skúla í Havn). Av framhaldandi tekniskum útbúgvungum ber sum tær einastu til at taka: byggiteknikara- og landmátraraútbúgving - eisini í Havn.

Fiskivinnuskúlin

Á heysti 1989 byrjaði útbúgving á fiskivinnuøkinum. Útbúgvlingen er 2 skúlaár + praktikk. Næmingarnir skulu hava 9. flokk fyri at verða upptiknir, og fyrsta árið er eitt støðisár, har helvtin av tíðini er ástøðislig, yrkisrættað undirvísing, og hin helvtin er starvsupplæring. Síðani fer næmingurin út í praktikk eitt ár og

kemur aftur og tekur eitt skúlaár. Útbúgvningin er á teknikarastigi og fevnir um fiskiídnað og aling. Möguleiki er fyri at fara til hægri útbúgving aftaná.

Handils-skúlin

Fyri tey, sum koma úr fólkaskúlanum, hevur handilsskúlin hesi tilboð:

Støðisár innan fyrisiting, handil og skrivstovu (FHS). Aftan á lokið støðisár kann næmingurin fara í læru á skrivstovu, í handli (smásølu ella heilsølu) ella á fyrisitingarstovni og enda við at fáa lærubræv 2 ár aftaná. Í hesi tíðini skal hann á styttri skeið á handilsskúla.

Næmingurin kann eisini aftan á støðisárið velja at taka hægri handilsskúlaprógv (HH), sum tekur 2 ár og er ein gymnasial útbúgving. Fólk, sum hava students- ella HF-prógv, kunnu taka HH eftir einum ári.

FHS- og HH-útbúgvingarnar kunnu takast á handilsskúlanum í Havn og á Kambsdali.

Fólk, sum ætla handils-/skrivstovuvegin, kunnu eisini beinleiðis skriva sáttmála við virki ella stovn og fara í læru á økinum og fáa handilsmedhjálparaprógv eftir trimum árum (HMx). Tey ganga í skúla um kvøldið og taka 5 yrkisrættaðar lærugreinir á økinum. Hetta er tann gamla læran, og heldur hon fram enn.

Tey, ið hava students- ella HF-prógv, kunnu eisini skriva sáttmála við ein lærumeistara beinleiðis, men skulu tey tá bert taka einstakar lærugreinir um kvøldið. Tað veldst um, hvørjar lærugreinir tey hava frá studentaskúlanum ella HF-skeiðunum. Oftast snýr tað seg um 2-3 lærugreinir, ið tey skulu taka eyka.

Ein, sum hevur tikið HMx-prógv (3 ár), kann taka HH-prógv eftir 2 árum á handilsskúlanum. HMx kann umframt í Havn og á Kambsdali eisini verða tikið í Klaksvík. Einstakar lærugreinir á handilsskúlaøkinum kunnu umframta á hesum trimum plássum

eisini takast í Suðuroy og í Vágum.

Handilsskúlin bjóðar eisini fram onnur skeið og prógv. Merkonom- og datanomprógv kunnu vera tikan, og er ætlanin at seta undirvísing á stovn til EDV-medhjálparaprógv. Hetta seinra prógvið tekur 2 ár aftan á FHS-støðisárið ella HMx-prógvið.

Sjómans-skúlarnir

Um fólk aftan á fólkaskúlan fáa sær siglingstíð við fiskiskipi, kunnu tey fara á sjómansskúla og taka skiparaprógv. Um tey fáa sær ávísá siglingstíð við handilsskipi, kunnu tey fara á skúla í Havn og verða skipsførarar.

HAGTØL

Talvan á næstu síðu vísir býtið av froyingum eftir aldri og bústaðaröki. Tølini eru fingin við at telja saman í skránni hjá Landsfólkayvirlitinum fyrst í juli 1988. Av tí at fráboðanir frá kommununum koma inn til ymiskar tíðir, kunnu vera smávegis skeivleikar í tølunum.

Verður ikki roknað við munandi flyting til ella úr einum öki, ber til at gera einfaldar forsagnir við tølunum. Á tann hátt kann t.d. væntast, at í juli 1991 vera um 41 17-ára gomul og 62 16-ára gomul ungfólk í Vágunum (svarandi til tey 14-ára og 13-ára gomlu í talvuni). Ovast á síðu 25 er aldursbýtið avmyndað; tó so, at Sandoy og Vágar eru lagdar saman við ávikavist Suðuroy og Streymoy.

Niðara myndin á síðu 25 vísir metingar av **býtinum** eftir **útbúgving** í 3-ára skeiðnum 1986-1988. Útbúgving fevnir her um bæði almennar/fyrireikandi útbúgvingar (sum students- ella HF-útbúgving) og yrkisútbúgvingar (sum handverkara- og sjómanna-útbúgving). Trupult er at áseta hetta býtið neyvt, tí at fólk hava ymiskan aldur, tá tey fáa sær hesar útbúgvingar og tí ikki umboða sama burðarárgang. Eisini eru einstök, sum fáa fleiri av hesum útbúgvingum og soleiðis telja "dupult" í slíkum samantelj-

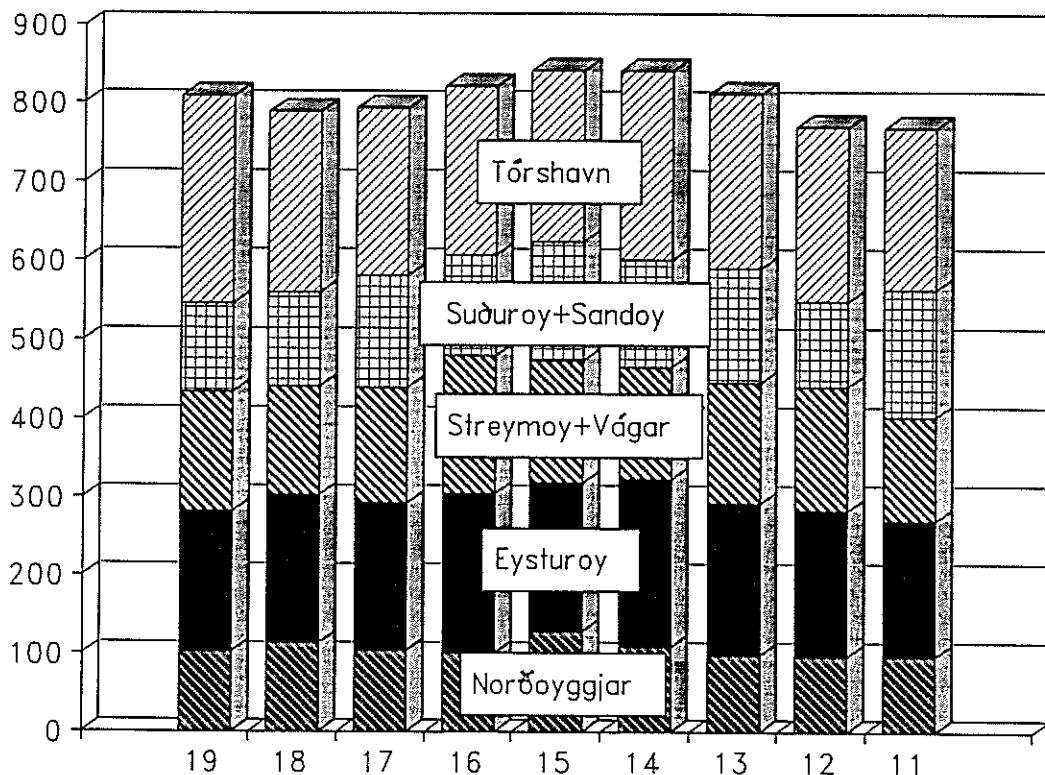
ingum. Hóast nevndu skeivleikar halda vit, at tølini geva eina hóming av, hvussu býtið av einum miðal árgangi í hesar sjey bólkar er - ella var.

Broytingar í útbúgvingarbýtinum kunnu skjótt koma í, tá nýggj útbúgvingartilboð koma fram (sum t.d. tann nýstovnaði fiskivinnuskúlin), og eisini vegna skiftandi starvsmöguleikar bæði í vanligum vinnuarbeiði og í ávísum yrkisgreinum.

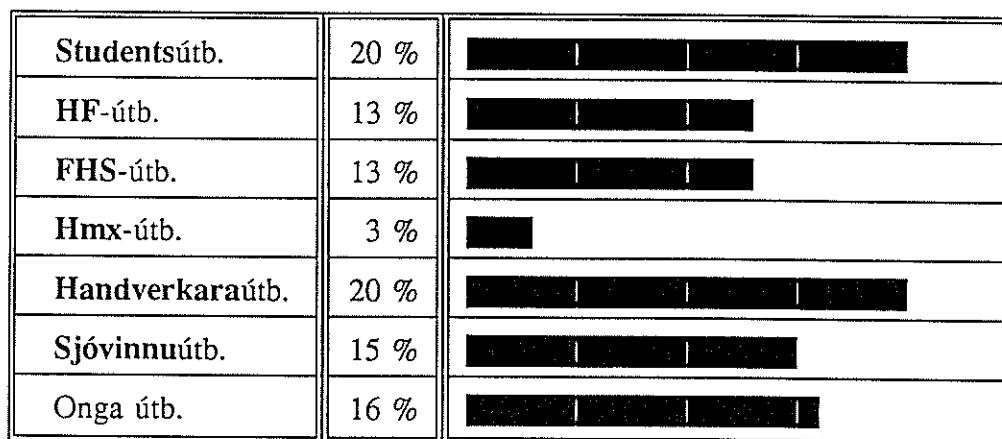
Býtið av 11-19 ára gomlu - juli 1988

	20 ár og el.	19 ár	18 ár	17 ár	16 ár	15 ár
Norðoyggjar	4152	102	113	104	101	129
Eysturoy	6897	179	191	189	204	191
Streymoy	3850	98	86	94	112	108
Tórshavn	10091	265	231	214	215	218
Vágar	2000	56	54	54	64	48
Sandoy	1142	24	22	31	33	45
Suðuroy	4078	90	97	112	96	107
Tilsamans	32210	814	794	798	825	846
	14 ár	13 ár	12 ár	11 ár	10 ár og y.	Tils.
Norðoyggjar	109	98	96	96	1022	6122
Eysturoy	215	195	187	175	1867	10490
Streymoy	103	93	105	86	1082	5817
Tórshavn	241	223	223	206	2278	14405
Vágar	41	62	55	48	458	2940
Sandoy	35	32	34	45	312	1755
Suðuroy	102	114	75	118	909	5898
Tilsamans	846	817	775	774	7928	47427

Býtið av 11-19 ára gomlu - juli 1988

Býtið eftir útbúgving 1986-1988

Studentaskúlin í Føroyum

Latínskúlin Tann útbúgving, sum studentaskúlnir her heima bjóða okkara ungdómi, hevur røtur langt aftur í tíðina. Upprunaliga endamálið, at fyrireika næmingarnar til framhaldandi lestur, var gjøgnum fleiri øldir lagt í hendurnar á latínskúlanum, ið, sum navnið sigur, stavar frá eini tíð, tá ið latín sum lærdomsmál eyðkendi allar hægri skúlar. Tørvurin á hesi fyrireiking til lærdan lestur var ongantið stórur í Føroyum. Tað vóru bert tey heilt fáu, ið høvdu tað fakliga, sosiala og ikki minst fíggjarliga grundarlagið, sum kravdist til at fara tann - tá - langa vegin til Keypmannahavnar. Mest mundu tað vera embætismannabørn og onkur einstakur bónasonur. Tá ið gamli latínskúlin í Havn varð niðurlagdur í 1794, vóru bert 4 næmingar á skúlanum!

Miðskeiðis í 1850-árunum fingu vittó ein fólkaskúla, ið gav eini heldur breiðari næmingafjøld fyrsta stigið at lesa víðari. Harum-framt kom realskúli frá 1861, fyrst í Havn, seinni á bygd. Læraraskúli varð stovnaður í 1870. Hægru lærustovnarnir broyttust eisini, fleiri lærugreinir komu støðugt aftrat, og hetta merkti eisini, at lestrarfyrireikandi skúlnir máttu fylgja við. Men fyri at fáa hesa fyrireikandi útbúgving máttu føroyingar fara til Danmarkar. Tað tók langa tíð, áðrenn grundarlagið varð hildið at vera til staðar fyri tí, ið nú nevndist gymnasium, í Føroyum. Bæði tá ið talan var um næmingar og um lærarar.

FYRIREIKING OG STOVNSETING

**Miseydnaðar
royndir** Studentaskúlin í Føroyum sá dagsins ljós í 1937 við heitinum Studenta- og Preliminerskeið Føroya Løgtings. Hetta hendi aftan á eina langa og torføra burðartíð. Tað nú skjótt vaksandi talið av føroyingum, ið fóru til Danmarkar, førdi eina nýggja støðu við

sær. Ein umsókn um peningastuðul til hesi lesandi, ið send varð fíggjarnevndini í 1926, fekk ein meiriluta í nevndini at skjóta upp, heldur at leggja ein skúla í Havn. Hvæt innihald og hvørjar karmar hesin skúlin skuldi hava, varð Jákup Dahl, próstur, biðin at gera uppskot um. Hóast hann sá möguleikar fyri slíkum skúla - t.d. saman við millum- og realskúlanum - helt próstin, at støðan enn var so ógreið, at eitt nágreniligt uppskot kundi ikki koma burturúr.

Aftaná hetta kom stígur í, og tingið heitti tí á Rikard Long, lærara, um at kanna studentaskúlaskipanir í øðrum londum við tí í hyggju at finna hóskandi fyridømi fyri einum føroyskum studentaskúla. Aftaná at hava verið í Íslandi og í Danmark sendi Rikard Long uppskot til Løgtingið. Í hesum uppskoti verður mælt til at samskipa lærarakreftir eins og høli við læraraskúlan. Tó verður samstundis havt í huga, at studentaútbúgvingin skal vera framhald av millumskúlanum.

Út frá hesum uppskoti helt skúlanevndin tað vera best, at komandi studentaskúlin hevði tvær deildir, nýmálsliga og matematiska. Næmingarnir skuldu kunna búgva á kostdeild. Lærugreinin føroyskt skuldi enda við próvtøku, bæði munnligari og skrivligari. Skúlahølini skuldu vera í felag við millum- og realskúlan, men í dagliga arbeiðinum skuldi samskipan eisini vera við læraraskúlan.

Næsta stigið var at gera nágreniligar ætlanir um bygging, eisini við fyrimyndum úr Íslandi og Danmark. Men tá ið biðið var um statsstuðul í 1930 til ein slíkan skúla, svaraðu donsku skúlamyn-dugleikarnir nei. Hildið varð, at fólkatalið í Føroyum var ov lítið, og at tey, ið høvdu hug at fara á studentaskúla, kundu fara til Danmarkar.

2-ára

studentaskeið Eftir at føroyska ynskið soleiðis varð avvist, datt fíggjarliga grundarlagið eisini burtur. Neyðugt var tí at leggja á annan bógy og minka um seglini. Í staðin fyri var nú hugsað um 2-ára studentaskeið.

Henda bíligara loysnin, sum Løgtingið kundi lata stuðul til, fekk eisini breiða undirtøku millum tingmenninar. Ætlanin var, at bert nýmálslig deild skuldi vera í fyrstani, og talið av lærarum skuldi vera sera avmarkað: bert tveir lærarar við cand.mag.-útbúgving skuldu undirvísa saman við neyðugum tímalærarum. Hesar ætlanir vunnu serliga ljóð í vinnunevnd løgtingsins, og limir í henni við formanninum Edward Mitens á odda fóru nú av ávara til verka. Nú var nóg leingi bíðað.

Thomas Nygaard, ið var cand.mag. í enskum og týskum, handaði Løgtinginum uppskot um eitt 2-ára studentaskeið á ólavssøku í 1937. Lýst var tó longu fyrr á sumri í bløðunum, at skúlin væntandi fór at byrja 1. september. Eisini hann mælti til, at skúlin bert hevði málsliga deild. Harafrat kom eitt 2-ára preliminerskeið.

Stovnseting Við tveimum øðrum cand.mag.-um aftrat sær, Christiani Haraldsen og Eriki Petersen, byrjaði Thomas Nygaard undirvísing 1. september 1937 í hølum realskúlans. Onkrir tímalærarar voru harumframta. Skúlin var sostatt stovnaður, sjálvt um Løgtingið enn ikki endaliga hevði givið sína samtykt. Hetta varð gjørt 11. desember.

Hóast studentaskeið var sett á stovn, var ætlanin um ein 3-ára skúla tó ikki slept. Men við teimum truplu tíðunum, ið komu, lá illa fyri at gera nakað munagott. Longu í 1940 var málið lagt fyrí Løgtingið, men orsakað av krígnum fall tað burtur. Nú hildu menn, at best var at samskipa læraraskúla og studentaskúla. Hesir skuldu tó hvør sær fylgja somu reglum sum í Danmark, har ikki serlig føroysk viðurskifti gjørdu seg gallandi. Danska kenslumálaráðið stuðlaði ætlanini.

Undangongumaðurin Thomas Nygaard legði eisini í einum uppskoti dent á eina samskipan av hægru skúlunum í Føroyum. Ítøkliga merkti hetta, at studenta- og læraraskúlanæmingar skuldu taka preliminerprógvið saman. Síðan varð býtt sundur, hóast onkrar lærugreinir skuldu lesast í felag, t.d. føroyskt,

dansk og söga. Við so fáum skilarúnum millum hesar útbúgvunar var hugsanin, at ein studentur eftir stuttari tíð kundi eyka um sítt prógv á sama skúla, eins og somu fyrimunir hin vegin voru galdandi fyrir teir lærarar, ið ynsktu at fáa studentsprógv.

BROYTINGAR OG ÚTBYGGINGAR

Aftaná heimsbardagan legði onnur nevnd, sum arbeiddi við málignum, eina við, at bæði realskúli, studentaskúli og læraraskúli skuldu vera sum ein stovnur. Í hesum sambandi varð nógvi og leingi tosað um, hvar ein tilíkur skúli skuldi vera.

3-ára útbúgving

Í 1962 varð studentaskúlin fluttur úr VBV-húsunum úti við Skansan niðan í Hoydalar í gomlu sanatoriibygningarnar. Men nýggjur skúli var í gerð beint við og varð endaliga tikan í brúk í 1965. Hesi batnaðu hølisviðurskiftini voru harðliga fyrir neyðini, eftir at skúlin umsíðir var umskipaður í 1959 til eina 3-ára realdeild og 3-ára studentaskúla. Eisini tann matematiska deildin, ið var komin aftrat í 1947, kravdi fleiri serstovur, enn VBV í longdini kundi rúma.

Í 1972 kom ein nýggj grein aftrat til nýmásligu og til matematisk-fysisku, samfelagsgreinin. Árið eftir, í 1973, kom hin nýggjasta greinin í verandi skipan aftrat, tann matematisk-náttúrufrøðiliga.

HF-skeið

Aftrat studentaskúlaskipanini voru í 1974 løgd HF-skeið, bæði í Hoydølum, í Klaksvík og á Tvøroyri. Henda útbúgving var serliga ætlað teimum, ið høvdu verið burtur frá skúlanum eina tíð, og sum vildu hava eina útbúgwing á studentastigi eftir tveimum árum (sí tímaskipanirnar á næstu síðunum).

Eins og tá ið HF-skeið vórðu sett á stovn í Danmark miðskeiðis í sekstiárunum, var gymnasiala støðið við hesum breiðkað, soleiðis at næmingar, ið annars neyvan høvdu fingið slíka útbúgwing, nú komu upp í part. Her skal næmingurin partvist sjálvur seta saman lesnaðin við teimum lærugreinum, sum geva

atgongd til ta framhaldandi útbúgving, ið hugurin stendur til. Tí er umráðandi, at næmingurin hevur gjørt sær nokulunda greitt, hvat ið framtíðarmálið skal vera.

Við at leggja HF-skeið á fleiri pláss er eisini skapt eitt fjølbroytari grundarlag fyrir lestrarfyrireikandi og almennandi útbúgvignum, ið flestóll kunnu leita sær til, um hugur og evni eru til staðar.

Tímaskipan fyrir studentaskúlan

lærugrein:	flokkur:	Málslig deild						Matematisk deild					
		1g	2g	3g	2g	3g	1g	F	2g	3g	2g	3g	S
Føroyskt	FØ	4	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3
Danskt	DA	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Franskt	FR RU	4	3	4	3	4	5	3	3	3	3	3	3
Søga	SØ	2	3	4*	3	3	2	3	4*	3	4*	3	3
Fimleik	FI	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Tónleik	TÓ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Fornaldarfrøði	FF	1	2	p	2	p	1	2	p	2	p	2	p
Religiún	RE		1	2	1	2		1	2	1	2	1	2
Týskt	TY	4	3	4	3)	4)							
Eingilskt	EI	4	4	6	3)	5)	5	p		p		p	
Latin	LA	4	4	p	á								
Matematikk	MA	2	3	p	3	p	5	5	6	3	3	3	3
Fysikk	FY						3	3	5	2	2	2	2
Kemi	KE						2	3	p	3	p	1	p
Geografi	GE	2	p		3	2		3	p	3	2	3	2
Biologi	BI			3	3			3	3	7+		3	
Samfélagsfak	SF				5	5					5	5	
Tímar		33	32	32	32	33)	32	33	32	32	32	32	32
FØ, DA, SØ, FF, RE, TÓ, FI		13	15	15	15	14	13	15	15	15	15	15	14
FR(RU), TY, LA, EI		16	14	14	6	8)	9	10	3	3	3	3	3
MA, GE, BI, KE, FY, SF		4	3	3	11	10	10	14	14	14	14	14	15
		N: Nýmálslig grein						F: matematisk-Fysisk grein					
		S: Samfélags grein						S: Samfélags grein					
		N: Natúrfroðislig grein											

H343

p: merkir, at lærugreinin er endað við próvtóku.

á: - - - - - - - ársmeti.

+: - - - timar í biologi og biokemi.

*: - - - fróknað ein tíma í samfélagslæru.

): - - - at antin eingilskt ella týskt skal veljast.

(Lærugreinin ið ikki verður vald, endar i lg við ársmeti).

Tímaskipan fyri HF

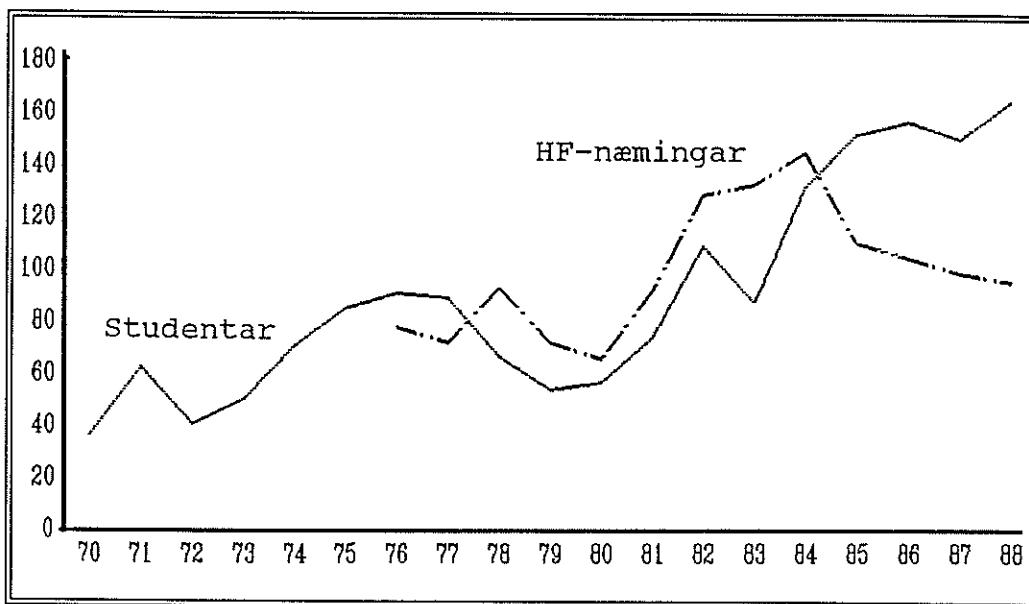
		1.ár		2.ár		stig
		1.sem.	2.sem.	3.sem.	4.sem.	
<u>felaqlærugreinir:</u>						
Føroyskt	FØ	4	4	4	4	
Eingilskt	EI.F	4	3	4	4	
Danskt	DA	3	3	3	3	
Søga	SØ	3	3	3	3	
Religiún	RE			3	3	
Matematikk	MA	5	5			
Týskt	TY	3	3			
Biologi	BI	3	2			
Geografi	GE	3	2			
Fimleik	FI	2	2			
Samfelagsfak	SF	2	2			
Tónleik/Evning	TÓ/EV	2	2	4	4	
<u>felagstimar:</u> (danskt HF)		34	31	17	17	
		30	27	14	14)	
<u>valllærugreinir:</u>						
Eingilskt	EI.V		4 (1)	7 (3)	7 (3)	7
Fysikk	FY		3	6	5	14
3.Fr.Mál	FM		3	4	4	11
Matematikk	MA			6	6	12
Kemi	KE			5	5	10
Týskt	TY			5	5	10
Biologi	BI			4	4	8
Fiskivinna	FV			4	4	8
Ítrótt	IT			4	4	8
Tónleik	TÓ			4	4	8
Datalæra	DL			4	4	8
Psykologi	PS			3	3	6
Samfelagsfak	SF			3	3	6
Evning	EV			4	4	8

Fyri at standa HF-prógv, skulu lærugreinir, ið svara til minst 20 stig, veljast.

Viðskjandi 3.Fr.Mál: Eru lærarar tókir, og nóg nögvir námingar meldu seg, kann antun Franskt, Russiskt ella Spanskrt verða valt.

Sjálvsagt hava nevndu útbyggingar - fyrst av studentaskúlanum, seinni av HF-skeiðinum - ført við sær eina stóra økning av næmingatalinum, sum henda talva vísir:

**Tal av studentum og HF-næmingum
1970-88**

Við næmingatalinum í dag er tann parturin av ungdóminum, sum tekur eina gymnasiala útbúgving, nærum vorðin eins stórus og í hinum Norðurlondunum. Hetta ger seg serliga galdandi á teimum plássum, sum eru nærindis skúlunum. Ungdómur úr bygdum, sum ikki liggja so høgliga fyri, er tó framvegis undirumboðaður.

UMSITINGIN

Til 6. apríl 1976 hevði danska undirvísingarmálaráðið námsfrøðiligu ábyrgdina og eftirlitið við studentaskúlanum og

HF-skeiðunum, men aftan á "málstríðið", har næmingar og lærarar kravdu at tosa og skriva fóroyskt til próvtökurnar, varð ábyrgd og eftirlit yvirtikið av fóroyskum myndugleikum. Frá 1976 til 1979 lógu hesar uppgávur hjá tí sonevnda **trímannaráðnum**. Í 1979 varð umsitingin løgd til nýstovnaðu **Landsskúlfyrisingina**. Danskir skúlamyndugleikar hava kortini alla tíðina síðani 1976 virkað sum ráðgevar hjá fóroyska studentaskúlanum og HF-skeiðinum.

Skúlin er tó framvegis merktur av danskari ávirkan - eins og samfelagið sum heild. Frálærutilfarið er alsamt fyrir ein stóran part dansk, og ofta kann vera trupult at finna fóroyskar lærarakreftir í øllum lærugreinum.

Lesiætlanirnar eru framvegis - við einstökum undantökum - tær somu sum hjá donsku skúlunum. Hvussu nögv henda støðan kann broytast, er ein umstríddur spurningur, men ilt man vera at hugsa sær, at vit sleppa burtur úr hesum í bræði. Tað tykist tó millum manna at vera breið semja um, at arbeiðast skal fram móti einum skúla, sum meira samsvarar við fóroyska samfelagið. Hetta hevur ástøðisnevndin í arbeiði sínum tikið fult undir við.

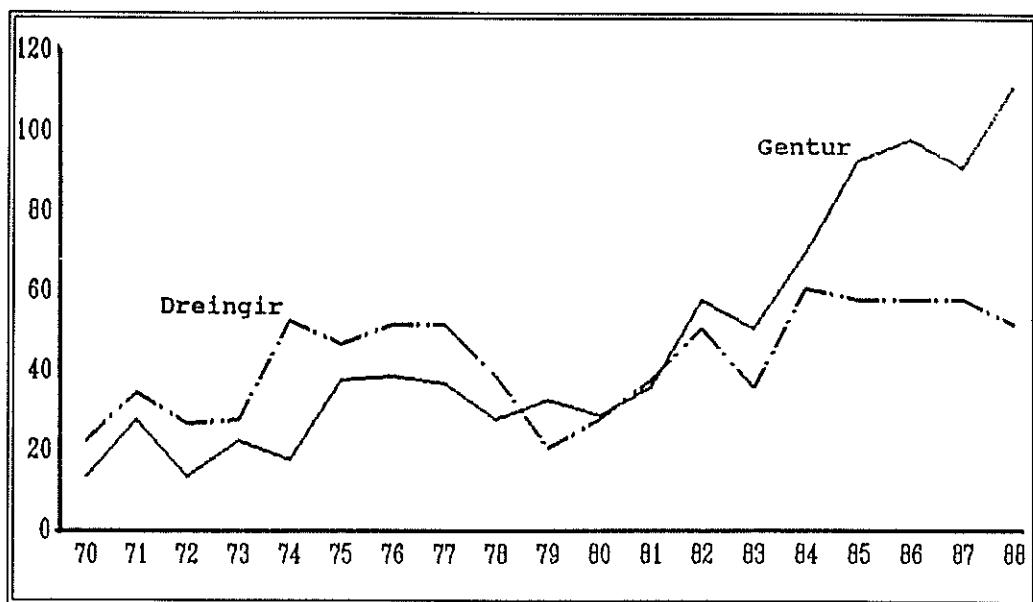
AÐRAR BROTINGAR

Hesa meiri enn hálva øld, ið studentaskúlin hevur á baki, eru stórar brotingar farnar fram. M.a. hevur stóri vøksturin í næmingatalinum havt sína ávirkan á bæði lærugreinir og frálæru. Fleiri lærugreinir eru komnar aftrat, og hetta ger, at tað ikki longur er möguligt at geva øllum næmingum sama innlit í tær allar.

Frá 1871 skilja danir ímillum tvær deildir, eina søguliga-málsliga og eina matematisk-náttúrufrøðiliga. Í 1903 verður munurin á hesum deildum gjørdur upp aftur týðiligari við at málsliga deild verður býtt sundur í tvær: eina gamalmálsliga og eina nýmálsliga. Hesar brotingar í bygnaðinum eru ein ábending um, at skúlin nú

leggur seg meira eftir krøvunum, ið arbeiðsmarknaðurin setur. Gamla uppfatanin av "dannilsi" røkkur ikki til longur.

Gentur sluppu frá 1875 inn á studentaskúlarnar, men hesir vóru tó tey fyrstu mongu árini aftaná dreingjaskúlar burturav. Kortini hava genturnar verið í meiriluta seinastu árini (sí mynd niðanfyri), serliga á málsligu deild.

Myndugleiki lærarans yvir næmingunum hevur verið stórur langt fram í tíðina. Hann var einsamallur um at leiða, skipa fyri og gera ætlanir um frálæruna og stóð tí eisini líka so einsamallur við ábyrgdini. Næmingarnir og teirra ynski komu ikki til sjónadar her, hóast teir fingu økta arbeiðsbyrðu, meira heimaarbeiði - minni frítíð.

Tá ið tann stóri vöksturin í næmingatalinum fer fram í 60- og 70-árunum, broytast hesi viðurskifti nögv. Floksfrálæran skúgvar yvirhoyringina til viks, og bólka- og verkevnitarbeiði koma fram.

At næmingarnir tóku hetta nýggja frælsið í álvara, sást í tí málstríði, sum fór fram á Føroya Studentaskúla í 1974-75. Úrslitið, ið rokkið var - at føroyskt skuldi nýtast til próvtökuna - gjørðist av stórum týdningi fyri skúlan frameftir.

Vøksturin hevur eisini merkt, at studenta- og HF-útbúgvingarnar í dag ikki bert lata næmingar til hægri lærustovnar, men eisini til styttri útbúgvingar og lærupláss. Hesin seinni bólkurin er í dag nýgv tann størsti. M.a. henda gongd ger eina broyting av skipanini eins neyðuga og tær, ið umrøddar eru seinni. Umráðandi er, at karmur og innihald skúlans mest möguligt samsvara við tað samfelagið, ið hann er ein partur av, samstundis sum næmingarnir verða førir fyri at taka tær avbjóðingar upp, sum framtíðin førir við sær.

Skeivleikar í verandi skipan

TVÆR SKIPANIR

Tá vit tosa um skeivleikar í verandi skipan, eiga vit at gera okkum greitt, at í veruleikanum er talan um tvær skipanir, eina studentaskúlaskipan og eina HF-skipan, og áðrenn vit fara at viðgera studentaskúlan, so nökur orð um HF-skipanina.

HF-skeið vórðu sett á stovn við tí í hyggju at skapa eina nýggja útbúgvingarrás. Henda skipan var "opin uppeftir", soleiðis at skilja, at hon var rættindagevandi til m.a. lærdu háskúlarnar. Skipanin var eisini rættiliga "opin niðureftir", soleiðis at takast kundu upp bæði ung og serstakliga eldri, sum ikki høvdur tær bestu fortreytirnar, ella sum tað stendur í upptökutreytunum: "Annars kann sigast, at tilkomnir umsókjrarar verða upptíknir, um mett verður, at teir kunnu klára eitt HF-prógv eftir tveimur árum".

HF-skeiðið, sum endar við próvtøku í øllum lærugreinum, var eisini ætlað at virka meiri sum eitt "skeið"/prógv enn sum ein "skúli". Krøvini til búnaðar eru tí rættiliga stór. Tann almennandi parturin hevur tí eisini ein annan dám á HF-skeiðnum enn í studentaskúlanum, tí næmingarnir longu hava roynt seg í samfelagnum sum t.d. verkafólk, sjómann, flakakvinnu ella heimaarbeiðandi.

Í 1974 varð HF-skipanin sett á stovn í Tórshavn, í Klaksvík og í Suðuroy - í 1980 eisini í Gøtu. Í Suðuroy og Klaksvík hava HF-skeiðini virkað sum smáir studentaskúlar, tí HF-skeiðið var einasta tilboðið í oynni. Av fleiri grundum er hetta óheppið. HF-prógvíð gevur ikki sama fakliga førleika sum studentsprógvíð á summum økjum. Tey eldrú - sum skeiðið var ætlað til - eru

eisini fyri vanbýti; summi teirra aftra seg at vera í flokki við teimum ungu.

Síðani studentaskúli kom í Eysturoy, hava norðingar fingið høvi at velja millum studentaskúla og HF-skeið - og framvegis búgyva heima. Í Klaksvík er HF-skeiðið tí aftur við at tæna sínum upprunliga endamáli - at vera ein útbúgvingarskipan fyri tey vaksnu. Í Suðuroy er hetta sama ikki galdandi, og tí er umráðandi at fáa bøtt um hesi viðurskifti, so eisini tey fáa eina 3-ára útbúgving.

NÝGGJ KRØV

Gera vit eitt lop aftur í tíðina - eini fimti ár, um tað mundið tá fyrstu studentarnir fáa prógv - so sæst, at stórar brotingar eru farnar fram. Gongdin í flestu viðurskiftum hevur verið, at vit fara frá tí einfalda, tí sum lætt er at skilja, tí greiða, til tað torskilda og flökta. Tingini eru meira áføst, greipað ella samanrunnin; eitthvørt framtak fer í minni og minni mun at verða einstaklin-gaavrik. Tann einstaki borgarin megnar ikki at vera "serfrøðingur" á mongum økjum samstundis.

Samstarv Samfelagið broytist alsamt, soleiðis at "heildin" ikki er so lött at fata, utan so at greiða eisini fæst á, hvussu teir smærru sam-hoyrandi lutirnir kunnu bindast hvør at ørum. Tí er neyðugt - í góðum samstarvi við onnur - at fáa til vega kunnleika um tey viðurskifti, sum liggja nær við eins eigna virkisøki. Vitan frá mongum økjum kann tá setast soleiðis saman, at samlaða tiltakið hepnað.

Tá t.d. eitt skip verður bygt, má nógv fjølbroytt vitan leggjast saman. Byggingin krevur samstarv, heilt frá fyrsta degi. Samstundis er neyðugt, at hin einstaki hugsar og arbeiðir sjálvstøðugt á sínum virkisøki. Samstarv og sjálvstøða verða tí lyklaorð í framtíðini, og hesir eginleikar eiga tí at mennast. Allastaðni, har virksemið gongur framá ella verður umlagt, má tann einstaki vera

Mál-kunnleiki	førur fyrir at ogna sær "nýggja" vitan.
Tøkni	<p>Umframt samstarv manna millum er umráðandi við millumtjóða samstarvi. Til tað krevst hollur málkunnleiki, og vit eiga tí at seta kröv á hesum øki. Norðurlendski málkunnleikin eigur ikki at minka, men vit eiga tó eisini at víðka sjónarringin longur út í heimin. Umframt enskt krevur framtíðin, at nøkur fáa möguleika at nema sær hollan kunnleika um onnur mál, t.d. russiskt, spanskt, franskt og tyskt.</p> <p>Næmingarnir fara framvir at búleikast í einum samfelagi við nógvari tøkni. Tøknin hefur skapt miklan framburð, men viðhvört eisini givið óvæntaðan baksláttur, t.d. dálking, ovfisking og atomvápnavanda. Hesi viðurskifti mugu borgararnir viðgera og taka støðu til. Tí er neyðugt, at allir næmingar kunnu nema sær tøknifrøðiligan og náttúrufakligan kunnleika.</p> <p>Samfelagið fer vónandi framvegis at verða skipað eftir demokratiskum meginreglum, og tí eiga allir næmingar at fáa eina almenna vitan um samfelagið - í rúmastu merking. Møguleikin at ogna sær servitan á høgum stigi eigur kortini ikki at liggja á láni.</p>

FØROYSKT OG DANSKT

Vaksandi málsligi og mentanarligi ágangurin uttaneftir, ið vit uppliva í hesum tíðum, noyðir okkum framhaldandi at hjúkla um tað heimliga - og í tí eigur móðurmálið sín avgjórda lut. Gjøgnum móðurmálið verða vit partar av eini mentan, sum gevur okkum samleika, eina sögu og eina framtíð, og við móðurmálinum skilja vit umheimin, samfelagið og okkum sjálv.

Avgerandi fyrir støðuna hjá móðurmálinum í okkara samfelagi er, hvørjar sömdir verða veittar tí innan skúlagátt, bæði tá hugsað verður um móðurmálsfrálæruna sum so, sum amboð í øðrum lærugreinum og í øllum samskifti næminga og lærara ímillum.

Fyri fólkaskúlan er støðan sum heild tann, at føroyskt tilfar er til í flestöllum evnum og lærugreinum. "Børnenes Fædrelands-historie" og "Regnebog for Folkeskolen" eru fyri nögvum árum síðan skiftar út við føroyskar lærubøkur. Um so tær føroysku lærubøurnar altíð eru tíðarhóskandi, er ein onnur söga.

Frálærutilfar

Á skúlum eftir framhaldsdeildina (studenta/HF-skúlum, handils-skúlum og tekniskum skúlum) stendur í so máta verri til. Meginparturin av frálærutilfarinum er á donskum máli - og sostatt ikki á móðurmálinum. Seinnu árinu eru tó framstig gjørd, av og á koma bøkur og rit út, sum í síni heild ella í brotum kunnu brúkast í lærugreinum, har tilfar á føroyeskum hevur trotið. Ein annar trupulleiki, ið serliga rakar einstakar skúlar í hesum bólki, er tann, at nögvir av lærarunum - vegna trot á föroyeskum lærarum - eru danskir. Hetta viðførir, at undirvísingin í nögvum fórum fer fram á einum fremmandamáli.

Stutt sagt hevur støðan millum føroyskt og danskt verið tann, at har, sum føroyskt ikki røkkur, nýta vit fyrst og fremst danskt, bæði í tilfari og orðavali. Danska málið - og harvið eisini donsk mentan - er fyri føroyingar framvegis lykilin til flestallar fakbókmentir, heimsbókmentir og ikki um at tala til hópin av löttum tilfari bæði í teksta- og myndalíki. Ein orsók til, at føroyingar eru stinnir í donskum, er støðan hjá donskum sum lærugrein í fólkaskúlanum, har vikutímalíð er $5+5+5+5+4$ í 3.-7. flokki og $4+4+4$ í framhaldsdeildini.

Reglugerðin fyri lærugreinina føroyskt á studentaskúlanum er frá 1973, og tann fyri HF-skipanina er frá 1974. Í nögv ár fylgdi lærugreinin ikki rættiliga við tíðini, partvist vegna trot á lærarum og ikki minst vegna tørvandi undirvísingartilfar. Seinastu árinu er kortini ein menning og styrking av lærugreinini farin fram. Tættir verða nú tิกnir upp, sum higartil hava verið viðgjørdir í donskum, ið sum lærugrein annars hevur ment seg nögv seinastu 15 árinu. Her verður hugsað um m.a. nútímans teksta- og myndagreining, fjølmiðlar og temalestur - tættir, sum natúrliga hoyra móðurmálsfrálæruni til.

Stórus partur av tí, sum higartil hevur hoyrt til lærugreinina dansk, fer føroyskt, sum frá líður, at taka yvir. Teksta- og myndagreining o.a. hava annars sett dám á frálæruna í donskum. Tørvurin at nýta dansk til hesi evni og háttalög er sostatt minkaður, og henda lærugreinin eiger í framtíðini at fáa minni rúmd á tímatalvuni.

MEÍRA ENSKT

Sum nevnt fyrr, krevur framtíðin, at vit leggja øllum næmingum eitt munagott støði at virka viðari á. Teir mugu fáa tey neyðugu amboðini, so teir standa seg bæði í samstarvi og kapping við fólk í øðrum londum. Eitt av hesum amboðum er skrivi- og talikunleiki í enskum. Í dag man mangur næmingur kenna hetta amboðið sum at nýta óhvassan høvil.

Ein uppgáva er málsligt samskifti við enskttalandi heimin. Onnur uppgáva er at víðka sjónarringin, soleiðis at ein ótarnaður kann lesa heimsbókmentir á upprunamáli ella sum tyddar til enskt. Triðja er, at næmingurin fær høvi at skilja mentan, søgu og andsrák í enskttalandi heiminum. Fjórða uppgávan er at gera næmingarnar varar við "altjóða leikpallin", har nýhuggsan í politikki, vísindum, bókmentum o.ø. er at finna í upprunabúna, og ofta drúgva tið áðrenn norðurlendsku forløgini síggja sær fíggjarligan vinning av at fara undir at týða.

"Klassikarar" fara væntandi altið at verða tyddir, men við tað at alt fleiri ótarnað lesa enskt, fara helst færri týðingar at verða gjørðar upp á seg. Tí man tað ikki vera ráðiligt við málsligari avbyrging, men ístaðin vera skilagott at gera næmingin fóran fyri at leita, har útboðið er störst. Í so máta er enski bóka- og tíðarritstreyturin afturímóti t.d. tí danska sum broddur og væmingur. Hetta skal ikki skiljast soleiðis, at "norðurlandski leikpallurin" skal takast av. Hendir tað, at næmingur seinni í lívinum kemur sær fram uttan fyri føroyska "pallin", verður tað helst saman við sínum norðurlandsku grannum, men eins og teir

má næmingurin sjálvur duga at sálða.

MEIRA NÁTTÚRUVÍSINDI OG TØKNI

Samstundis sum roynt verður at rætta upp á tann skeivleika, at stórum partur av studentunum fáa ov lítlar frálæru í enskum, verður roynt at bøta um tað brekið, at ein annar partur lítla og onga frálæru faer í náttúrurvísindum og tøkni. Roknast má við, at í framtíðarsamfelagnum verða størrri krøv sett til náttúru- og tøknikunnleika enn í dag.

Í einum samfélögum, har tøknifrøði, útbúgving og arbeiði til samans í stóran mun skapa okkara tilveru, kann tað skjótt henda, at fólk missir seg burtur og bert verður ein vera, sum situr og trýstir á knøttar. Dentur eigur at verða lagdur á at gera menniskjað tilvitandi um informaþónssamfelið og um týdningin av sjálvur at vera virkin í tí samanhangi, ein livir í, og soleiðis nýta teir fyrimunir, tøknifrøðin gevur. Kortini mugu vit vera atfinningar som móttvegis tí nýggja.

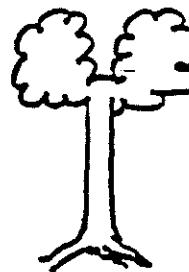
Í verandi skipan hefur tað verið ein saknur, at tað ikki hefur borið til at lesa lærugreinirnar alisfrøði og evnafrøði á málsligu deild. Í uppskotunum er bøtt um hetta á tann hátt, at öll fáa möguleika at velja alisfrøði, evnafrøði, støddfroði og tøkni. Henda seinasta lærugreinin er ikki í verandi skipan.

LÍDILIGARI

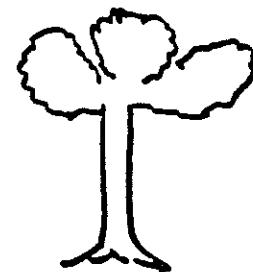
Sum flestum kunnugt er verandi studentaskúli skipaður soleiðis, at næmingarnir, longu áðrenn teir koma í skúlan, velja sær eina deild - málsliga ella matematiska. Á hesi deild ganga næmingarnir í 3 ár, og ikki slepst frá einari deild yvir í hina, um ein av onkrari orsök heldur seg hava valt skeiwt. Hevur ein hug at ogna sær lærugreinir á hinari deildini, so letur tað seg heldur ikki gera. Hesa "gjógv" millum matematisku og málsligu deild

slepst sostatt ikki um, og mangur hevur sannað, at skipanin er ovtrong og óliðilig.

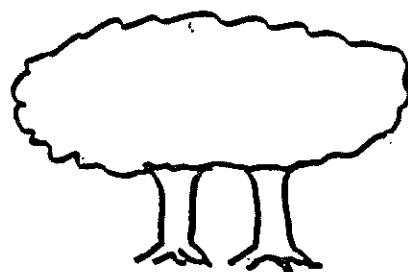
Umframt deildarbýtið öll 3 árini verða næmingarnir 2. og 3. árið aftur býttir upp í greinar, sum heldur ikki slepst ímillum. Í myndatalu finnast tvey trø (deildir), har annað træið hevur tvær og hitt hevur tríggjar greinar. Í staðin fyrir stakar greinar kundi ein hugsað sær, at hesar voru meira samanvaksnar, so næmingurin toluliga ótarnaður kundi gingið millum tær.

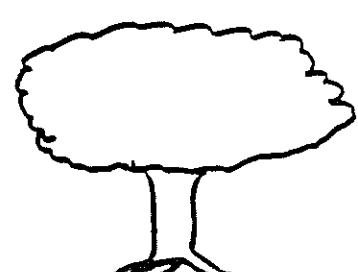
Verandi skipan mál.

mat.

Bygnaður 1

Bygnaður 2

Skipanin "klekir" bert 5 ymiskar útgávur av studentum, sum er. Tað kann hugsast, at aðrar útgávur hóvdu hóskað betur til ta samvinnu, vit koma at hava við onnur lond. Talan kundi verið um eina samanseting av einum málsligum og einum matematis-

kum studenti, ella eina samanseting av lærugreinum frá HH-útbúgvingini ella kanska onkrari tekniskari útbúgving við lærugreinum frá ástøðisskipanini. Føroyska samfelagið er eisini vorðið so mikið fjøltáttāð, at tað í sjálvum sær stuðlar hugsanini um at fáa enn fleiri sløg av studentum.

ONNUR VIÐURSKIFTI

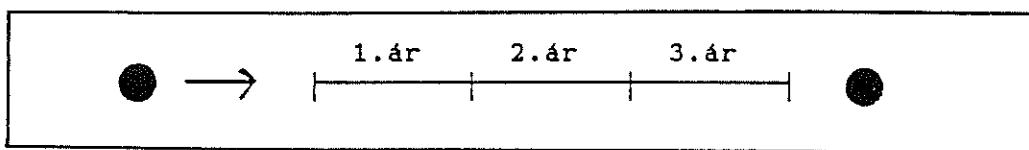
Námsfrøði	Skipanin fevnir um lærugreinir, har tímabýtið er 1 tími um vikuna. Hesi lærugreina "klípi" elva til námsfrøðiligar trupuleikar, ið eiga at rættast. Skipanin býður næminginum at velja greinir, hann als ongan kunnleika hevur um frammanundan. Samfelagsgreinirnar og lívfrøðiliga greinin kunnu í dag veljast av næmingum, sum ikki hava hapt lærugreinirnar samfelagslæru og lívfrøði fyrr, og kann hetta ikki sigast vera heppið.
Lestrar-fyrireiking	Skipanin setur einki krav til næmingarnar um, at allir skulu í minsta lagi hava tvær lærugreinir á høgum stigi. Hetta er í løtuni bert galdandi fyrri nýmásligrar og matematisk-fysiskar studentar, svarandi til umleið 2/5 av øllum næmingunum.
Landafrøði	Skipanin er ikki hóskandi í einum øki við lítlum næmingagrundarlagi, t.d. í Suðuroy. Suðuroyggjin (6000 fólk) gevur við núverandi titteika ein árgang við uml. 35-40 næmingum (um 35-40% av einum árgangi, sí talvu í kap. 4). Teir skulu fyrst býtast sundur í málsliga og matematiska deild (í 1. g.). Síðani verða teir býttir sundur í ávikavist tvær og tríggjar greinir. Rokna vit fráfall uppí, er púra greitt, at bólkarnir verða fámentir, og tí gerst skipanin kostnaðarmikil.

Bygnaðir til ástøðisútbúgving

Her skal í stuttum fyrst verða greitt frá 5 grundbygnaðum til ástøðisútbúgving, ið nevndin byrjaði við at kanna. Við at samanseta ymiskar bygnaðir burtur úr hesum 5 kunnu nógvir nýggir bygnaðir gerast. Síðani verður greitt frá ástøðisbygnaðum í Norðurlondum.

GRUNDBYGNAÐIR

Felagsskipan Í hesi skipan fara allir næmingarnir gjøgnum somu 3 ára útbúgving. Hetta førir við sær, at næmingarnir fáa nógvar lærugreinir, hin vegin kunnu teir ikki fáa so nógvar tímar í hvørjari lærugrein sær. Felagsskipanin gevur góðar möguleikar at skipa fyri tvørfakligum samarbeidi. Tað verður lagaligari at skifta úr fólkaskúlanum. Skipanin gevur eisini góðar möguleikar at fáa rímiligari kynsbýti í flokkunum. Hon er tann bíligasta skipanin og kann nýtast á öllum stöðum.

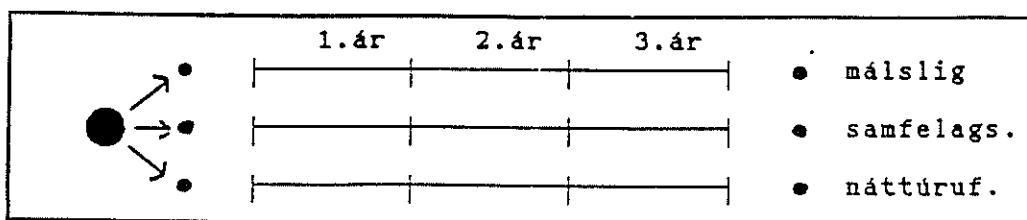

Felagsskipanin líkist fólkaskúlanum nógv, men gevur ikki næmingunum nóg nógvar avbjóðingar. Og möguleikarnir at lúka tær treytir, ið krevjast til hægri lestur, eru ikki góðir.

Deildarskipan

(linjuskipan) Henda skipanin er sermerkt av, at tann einstaki næmingurin, tá

ástþðisútbúgvningin byrjar, velur eina serstaka lærugreinadeild, sum hann so fylgir öll 3 árin. Sum við felagsskipanini er her gjörligt at gera námsferðir (ekskursiónir), starvsstovuvenjingar, verkætlánir (projekt). Möguligt er eisini at fáa ein væl samansjóðaðan flokk, men viðvígjandi tvørfakliga samarbeidiðnum er tó neyðugt at fáa íblástur úr þórum flokkum.

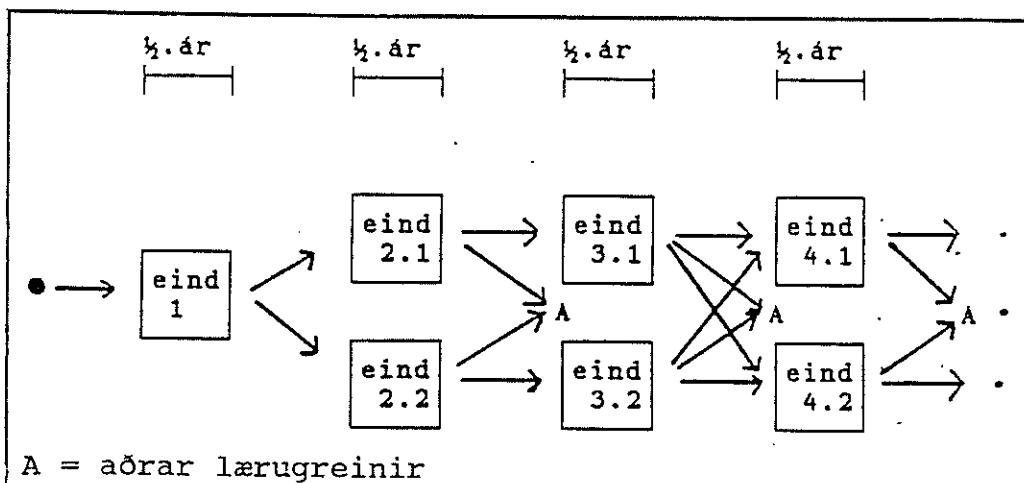

Deildarskipanin gevur harafrat á teimum serstóku deildunum samfelta gongd (kontinuitet) og høga fakliga menning. Skipanin er bílig, men á teimum smáu støðunum verður trupult at fáa eina deildarskipan at virka, skulu fleiri deildir vera at velja í.

Ein stórur vansi við deildarskipanini er, at næmingarnir noyðast at velja endaligt, tá ástþðisútbúgvningin byrjar, og at teir hereftir lítla og onga ávirkan hava á lærugreinasamsetningina.

Modul-skipan

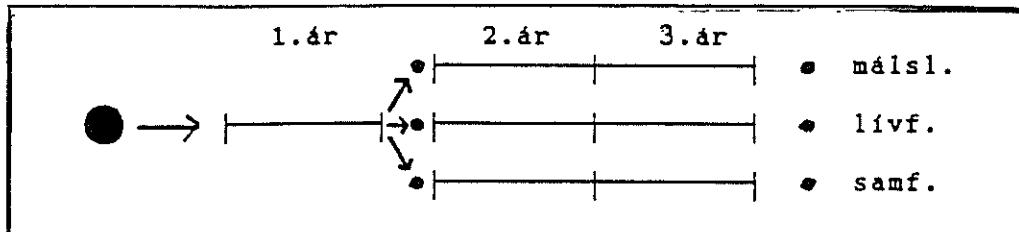
Í hesi skipan eru allar lærugreinirnar lutaðar sundur í smáar avmarkaðar eindir (modul). Næmingurin hefur staðið prógv, tá ið hann hefur fylgt einum ávísum tali av modulum í hvørjari lærugrein.

Henda skipanin gevur næminginum möguleikar sjálvur at seta saman eina útbúgving. Við at krevja eitt tal av modulum av felagslærugreinum kann eitt hóskandi almennandi stig tryggjast. Tað er sera lætt at laga skipanina eftir broytingum í samfelagnum.

Harafturímóti hevur tann einstaki næmingurin og lærarin onga ávirkan á evnið í teimum ávísu modulunum. Næmingurin hevur ongan fastan flokk, men gongur í ymsum bólkum alt eftir lærugrein. Tímatalvan gevur nógvar millumtímar hjá næmingunum. Teir smáu skúlarnir kunnu ikki hava nógv modul, og skipanin er dýrari enn felags- og deildarskipanin.

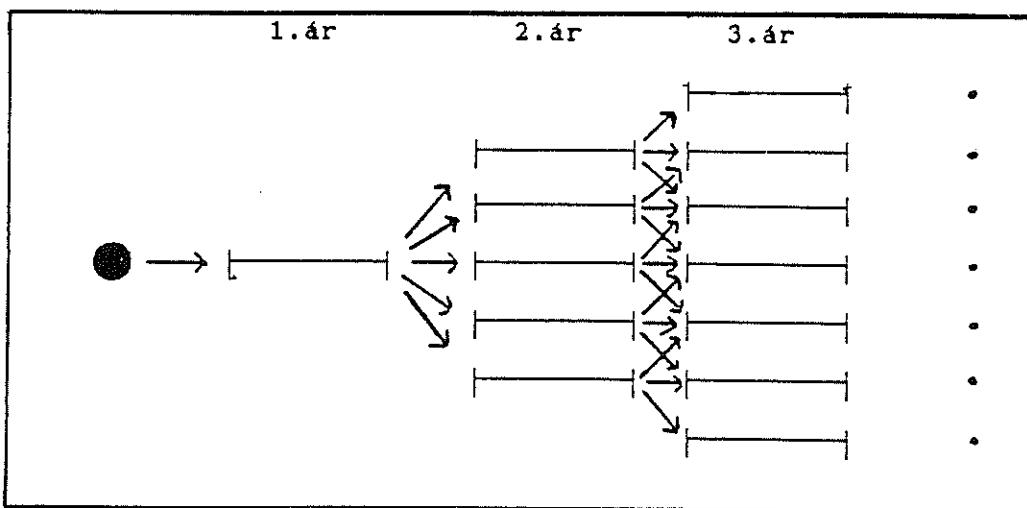
Greinskipan Í tí greindeildu ástøðisútbúgvingini er bygnaður ein felags 1. flokkur, sum heldur fram 2. og 3. árið. Tó er ein partur av tímunum tvey tey seinastu árini lutaður út á greinflokkar, sum allir lesa eina røð av lærugreinum saman við næmingum úr hinum flokkunum. Tann núverandi studentaskúlin hevur eina deildar- og greinskipan.

Greinskipanin gevur góðar móguleikar at líka tær báðar treytirnar at vera lestrarfyrireikandi og almennandi. Men til teir smáu skúlarnar hóskar henda skipan ikki væl. Næmingurin hevur avmarkaðar móguleikar at velja sjálvur, og hetta er tann dýrasta skipanin.

Valskipan

Meginreglan í valskipanini er, at næmingarnir hava ein stóran part av kravdu felagslærugreinunum og ein part av lærugreinunum, sum tann einstaki næmingurin sjálvur velur eftir áhuga og tórví. Hesa skipan kenna vit frá HF-skipanini.

Henda skipanin gevur næminginum móguleikar at skipa fyrir útbúgviningi sjálvur, men hetta stórra valfrælsi setir kröv til búnaskap næmingsins, og vandi er fyrir, at hann ger eitt óheppið val. Skipanin kann geva tímatalvutrupulleikar við millumtínum. Hon hóskar til allar skúlar og kostar umleið tað sama sum modulskipanin.

BYGNAÐIR Í NORÐURLONDUM

Studentaskúlin - ella ástøðisútbúgviningin - í öllum Norðurlondum byggir á 9 ára fólkaskúla. Hesin skúli tekur 3 ár, undantíkið í Íslandi, har hann tekur 4 ár (lutvist vegna ta longu frítíðina). Til fyrst í 1970-árunum var studentaskúlin í öllum norðurlondum býttur sundur í deildir.

Fyri at laga studentaskúlan eftir tí vaksandi tali av næmingum og tí tóknifröldiliðu menningini, er bygnaðurin broyttur síðani í hesum londum - tó undantíkið í Álandi, har tann gamli studentaskúlin er varðveittur. Tær nýggju skipanirnar verða umrøddar niðanfyrir.

Finnland Studentaskúlin í Finnlandi hefur eitt slag av **felagsskipan við eindarskipaðari frálæru**. Tó eru ávíasar lærugreinir, støddfroði og fremmandamál, har næmingarnir öll 3 árini skulu velja antin A ella B stig. Somuleiðis eru um 20% av tímunum vallærugreinir.

Í Finnlandi er frálæran í lærugreinunum býtt sundur í eindir. Ein eind tekur 38 tímar, varar í 6 vikur og hefur sína egnu serstøku lesiætlan og döming. Eindarbygnaðurin ger, at flokkurin bert hefur 4-6 lærugreinir í hvørjum 6-vikur skeiði. Hetta gevur góðar móguleikar at hava frálæru í verkætlanum og evnisviðgerðum. Lærarunum gevur skipanin eitt ójavnt arbeiðsár.

Umleið helvtin av einum árgangi gongur á studentaskúla í Finnlandi. Har kann ein næmingur fáa eitt fráfaringarprógv frá studentaskúlanum uttan at fara til próvtøku. Tó krevst

studentsprógv fyrir at sleppa inn á lærðar háskúlar (sí skjal 7).

Svøríki

Í Svøríki er öll frálæran hjá teimum 16-19 ára gomlu savnað í einari skipan, sum nevnist "Gymnasieskolan". Hann hefur 27 deildir, sum uppaftur eru býttar sundur í uml. 200 greinir.

Um 80% av einum árgangi fara í "Gymnasieskolan". Yrkisdeildirnar taka 2 ár og ástøðisdeildirnar 3 ár, tó tekur tekniska deildin 4 ár. Tær 5 ástøðisdeildirnar: "humanistisk" -, "samhällsvetenskaplig" -, "ekonomisk" -, "naturvetenskaplig" - og "tekniska" deild eru óbroyttar síðan 1965.

Tann svenska riksstjórnin vil hava broytingar í skúlanum og hefur heitt á "Skolöverstyrelsen" at gera broytingaruppskot eftir hesum meginreglum: skert deildartal, eindarskipan í yrkisútbúgvingini, styrkja fremmandamál, javnseta kynini og laga útbúgvingina eftir tí minkandi næmingatalinum.

Vit hava kagað í eitt uppskot frá "Skolöverstyrelsen". Av hesum sæst, at ástøðisútbúgvingin 1. árið hefur 2 deildir, og 2. og 3. árið verða býtt sundur í 5 deildir sum nú. Skotið verður upp at hava ein valmöguleika öll 3 árinu á 4-6 tímar. Í teimum smáu skúlunum verður skotið upp at hava samlesnað millum deildirnar (sí skjal 7).

Noreg

Í Noregi er útbúgvingin hjá teimum 16-19 ára gomlu savnað í eina skipan, sum kallast "den videregående skole". Hon hefur 10 lestrardeildir, sum aftur eru býttar sundur í greinir. Bygnaðurin í teimum ymsu lestrardeildunum er: eitt árs grundskeið og eitt ella tvey ára framhald.

Allar lestrardeildirnar hava felags almennar lærugreinir. Eisini eru deildarlærugreinir, og tann einstaki næmingurin skal velja minst 15 tímar í hesum lærugreinunum. Harumframt eru vallærugreinir, sum skúlarnir í samráð við næmingarnar skulu áseta.

Eitt nýtt tiltak í teim norsku skúlunum er eitt tvey ára grund-

skeið, sum sameinir almennar- og yrkisútbúgviningar. Lestrardeildin, sum samsvarar við okkara studentaskúla, "Studieretning for almenne fag", hevur eitt felags grundskeið. 2. og 3. árið velja næmingarnir deildir. Valt verður millum samfelagsfrøðiliga -, náttúrufrøðiliga -, málsliga - og tónleikadeild.

Frá skúlaárinum 1988/89 kundu skúlarnir velja, og frá skúlaárinum 1990/91 skal vera ein broytt skipan: "Veierðmodellen". Deildarskipanin er burtur, og í staðin er komin ein **valskipan**. Næmingarnir skulu velja í minsta lagi 30 tímar til samans tvey tey seinastu árini.

Grundgevingin fyrir hesari broyting er at styrkja mállærugreinirnar, geva næmingunum fríari val og geva teimum grundarlag fyrir at skifta starvsþki fleiri ferðir í lívinum (sí skjal 7).

Ísland	Studentaskúlin í Íslandi tekur 4 ár. Útbúgviningin fæst á tveimur ólífum skúlum. Hin vanligi ástóðisskúlin við málsligari -, náttúrufrøðiligi - og samfelagsgrein. Og tann nýggi samskipaði framhaldsskúlin Fjölbautaskólinn (Samræmdur framhaldsskóli). Her er öll miðnámsútbúgviningin savnað í 8 deildir . Allar lærugreinirnar eru býttar sundur í eindir , sum vanliga taka eitt hált ár. Næmingarnir ganga ikki í flokkum, og næmingurin hevur staðið prógv, tá ið hann hevur savnað tær kravdu eindirnar av hvørjari lærugrein á eini ávíssari deild (sí skjal 7).
Grønland	Í Grønlandi er ein 3 ára valskipan átök HF-útbúgviningini. At útbúgviningin er 3 ár stendst m.a. av serligu málsligu støðuni hjá grønlendingum. Til at røkka einum ávísum hugburði og persónligari menning hjá hesum aldursbólki, er eisini neyðugt við trý ára skúlagongd.
Danmark	Samanborið við HF-skeiðið í Føroyum stendur bert enskt í boði sum fremmant mál, bæði sum felags- og vallærugrein (sí skjal 7).

málsligari og einari matematiskari. Í staðin fyrir greinir er tann nýggja skipanin ein **valskipan**. Veljast skal ein vallærugrein við 4-5 tínum 2. árið og tríggjar vallærugreinir 3. árið.

Henda skipanin er gjörd fyrir at geva teimum málsligu næmingunum möguleika at fáa meira av stødd- og náttúrufröði og at geva teimum matematisku næmingunum möguleika at velja meira av máli (sí skjal 7).

Eisini skal HF-skipanin broytast. Ein nevnd hevur í einum álti mælt til, at næmingarnir skulu í byrjanini velja einstakar lærugreinir, og ikki sum nú fyrst eftir hálvum ári. Í einum uppskoti til lög um nýggja HF-skipan verður skotið upp, at möguleiki er fyrir:

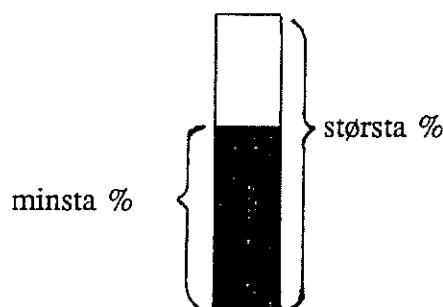
- upptøku eftir 9. flokk í serligum fóri
- at fáa frálæru á hástigi í lærugreinum studentaskúlans
- at taka studentsprógv í HF-skipanini eftir tveimum árum

SAMANBERINGAR

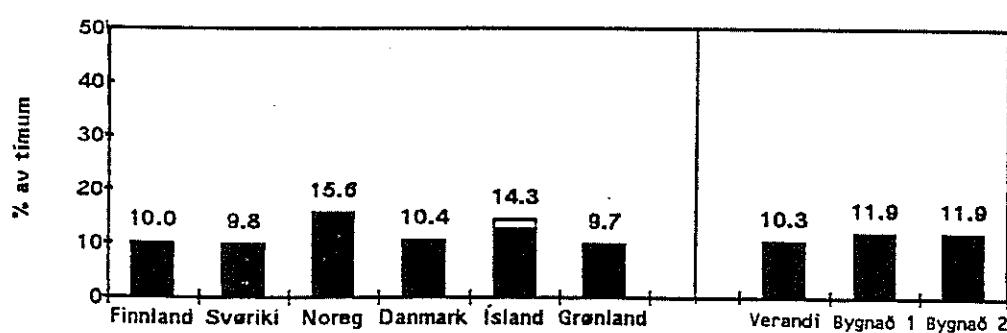
Tímatalið tilsamans á ástþösskúlunum

Finnland	Svøríki	Noreg	Danmark	Ísland	Grønland
80	97	90	96	140	93

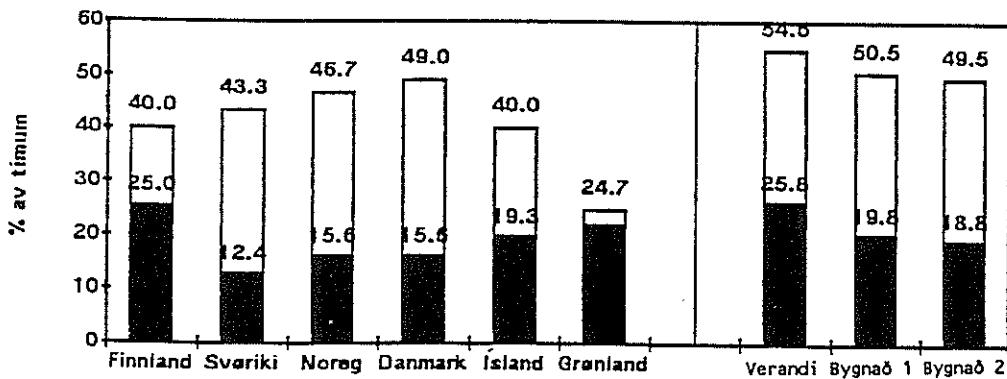
Verandi	Bygnaður 1	Bygnaður 2
97	101	101

MÓÐURMÁL

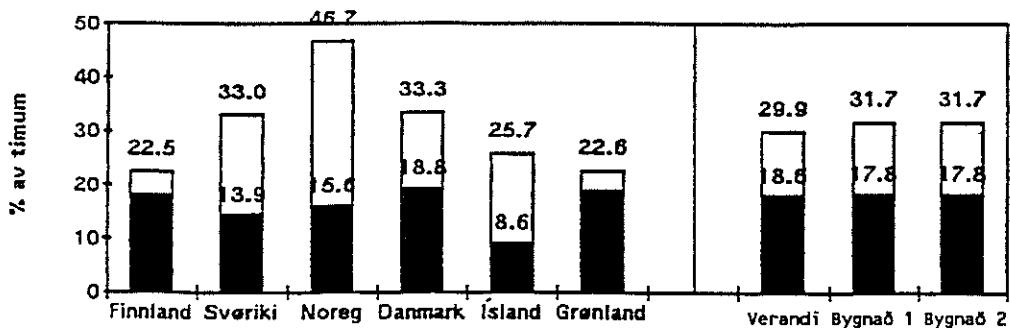

FREMMANDAMÁL

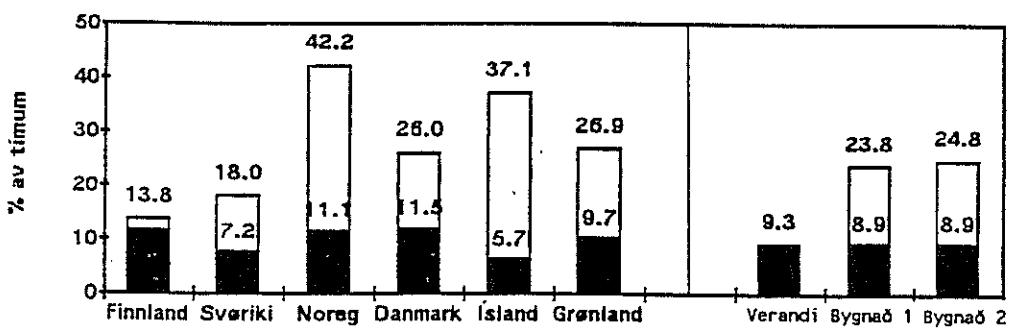
Fremmandamál: öll mál undantíkið móðurmálið.

HUGVÍSINDA- OG SAMFELAGSLÆRUGREINIR

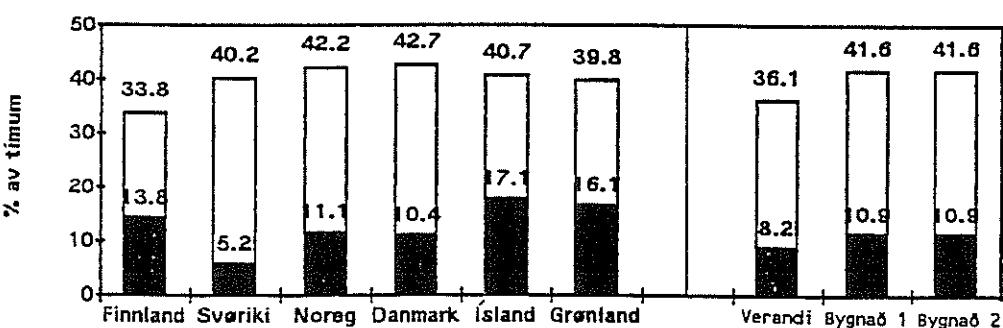

Hugvísinda- og samfélagslærugreinir: söga, religion-heimspeki, fornaldafröði, samfélagslæra og geografi.

ÍTRÓTT, TÓNLEIKUR, EVNING, FILMUR

NÁTTÚRULÆRUGREINIR OG STØDDFRØÐI

Tilmæli

INNGANGUR

Nevndin hevur mett tað vera av týdningi fyrst í álitinum at greina ymisk viðurskifti, t.d. hvat tað er, sum ger, at ynski eru frammi um broytingar, og eisini at lýsa tann søguliga partin í ávísan mun, áðrenn farið verður til sjálvt tilmælið.

Tað gjørðist rættiliga til ólíga í nevndararbeiðinum greitt, at trupult fór at vera at koma til sættis um at tilmæla eitt ávist bygnaðaruppskot. Nevndin avgjørði tí at leggja fram tvey uppskot, heldur enn at nýta óneyðuga orku at koma fram til eina neyðsemju, sum ongum hóvaði heilt.

Tann stóri spurningurin, sum skilur, er: annaðhvort vit skulu hava eitt felags støðisár, ella um vit skulu hava deildir, sum næmingarnir velja, áðrenn teir koma á ástøðisútbúgving. Tað, sum er knýtt upp í henda spurning, er, hvat endamálið skal vera við eini ástøðisútbúgving. Skal hon fyrst og fremst vera lestrarfyrireikandi, ella skal hóvuðsdenturin leggjast á tað almennandi. Nevndin er samd um, at útbúgvingin sjálvandi skal varðveita báðar tær nevndu síður. Men tað, sum nevndin ikki er samd um, er, hvar tyngdin skal liggja.

- Bygnaður 1** Fyrra uppskotið, ið verður lagt fram, er eitt, har næmingarnir velja deild, áðrenn teir koma á ástøðisútbúgving. Í 2. og 3. fl. fáa næmingarnir so móguleika at velja nakrar lærugreinir. Vit kunnu siga, at hetta uppskotið meir leggur dent á tað lestrarfyrireikandi.
- Bygnaður 2** Seinna uppskotið, ið vit lýsa, hevur eitt støðisár, sum allir næmingarnir skulu ígjógnunum. Sum í tí fyrra uppskotinum fáa næmingarnir í hesum bygnaði móguleika í 2. og 3. fl. at velja

nakrar lærugreinir (partvís greinbundin val). Samanumtikið kann sigast, at hetta uppskotið meir leggur dent á tað almennandi.

Í báðum bygnaðum hava næmingarnir eitt stórra valfrælsi enn í verandi skipan. Nevndin er heilt samd um týdningin av, at næmingarnir fáa stórra valfrælsi, tí tað eftir okkara metan ger ta nýggju skipanina liðiliga, og hetta saknaðu vit í tí gomlu.

BYGNAÐUR 1: DEILDIR OG VAL

Grund- geving

Í stuttum skal greiðast frá nøkrum høvuðssjónarmiðum, sum hava verið frammi í sambandi við at skipa ástþidisútbúgvingina í deildir (tvær) og val (fleiri).

Flestum kunnugt er verandi skipan soleiðis háttáð, at næmingarnir velja deild og grein. Deildirnar eru tvær: tann matematiska og tann málsliga. Hesar verða valdar, áðrenn næmingurin verður upptikin. Greinirnar eru fimm, skipaðar soleiðis, at tey, sum eru komin á málsligu deild, kunnu velja tvær: eina nýmálsliga og eina samfelagsliga. Tey, sum eru komin á matematisku deild, kunnu velja tríggjar: eina matematisk-fysiska, eina natúrfakliga og eina samfelagsliga. Greinirnar verða valdar, áðrenn næmingurin verður fluttur upp í 2. g. (sí kap. 5).

Tá funnist verður at verandi skipan, verða ofta hesi viðurskifti drigin fram:

- tað ber ikki til at skifta frá einari deild til hina, og tað ber heldur ikki til at taka lut í frálærupörtum á tí deild, ein ikki gongur á, sjálvt um áhugi skuldi verið fyri tí. Deildirnar koma tí at virka sum tveir ymiskir skúlar
- heldur ikki kann næmingurin skifta frá einari grein til aðra ella av áhuga velja sær partar av aðrarri grein

Tað er helst hetta, ein eigur at hava í huga, tá tær vanligu atfinn-

ingarnar kunnu hava soljóðandi málbúna: "Skiftið millum framhaldsdeildina og studentaskúlan er ov skarpt", "Valið er ov endaligt", "Tað ber ikki til at angra" o.s.fr.

Hví varðveita deildirnar? Stutt sagt er orsókin tann, at ein skipan við tveimum deildum skapar möguleika at halda fast við í minsta lagi sama fakliga stigið, sum vit kenna tað í greinunum í dag. Hetta er tað, sum mangan býr undir, tá sagt verður: "Útbúgvingin skal vera lestrarfyrireikandi". "Tað fakliga stigið" kann sjálvandi tulkast ymsar vegir, men her skal tað skiljast sum tann veruligi fórleiki, ið skal til fyrir at fara í holt við hægri sergreindan lestur.

Við tí í huga at náa omanfyrinevnda endamál er tað tí rætt, at næmingarnir í nøkrum (fáum) lærugreinum fáa sergreinda frálæru. Vegna menning og búning næmingsins eigur henda frálæra at leggjast út á öll trý árin (1., 2. og 3. fl.) og vera munagóð (uml. 3 t/v) longu í 1. fl. Deildarhugtakið í "bygnaði 1" er tískil varðveitt við tí í hyggju at tryggja fakliga stigið og skapa eina hóskiliga menning í frálæruni.

Hví fara frá greinskipan til valskipan? Sigast kann, at - sjálvt um greinskipanin varð sett á stovn í síni tíð - so er verandi skipanin kortini óliðilig. Studentaskúlin virkar sum tveir skúlar - ein matematiskur skúli og ein málsligur skúli, sum lítið og einki hava hvør við annan at gera. Fyri honum, sum stendur uttanfyri, finnast tvær hurðar inn í skipanina (deildir) og fimm hurðar (greinir) út. Næmingurin sjálvur kennir skipanina enn meira stirvna. Er hann í tí matematiska skúlanum, eru bert tríggir vegir útaftur, og er hann í tí málsliga skúlanum, eru teir bert tveir. Nevndu vegir umskarast ikki, og ikki ber til at velja sær sína egnu leið. Skipanin kennist trong við lítlum rásarúmi.

Tessvegna hava vit slept greinskipanini og lata í staðin næmingin nögv meira skapa sína egnu "útgávu" av studentspróvnum - sjálvandi við ávísum treytum (sí seinni). Í uppskotinum niðanfyri ber t.d. til at fara inn gjøgnum ta "matematisku" hurðina og síðan

broyta kós í skipanini, soleiðis at ein kemur útaftur sum hálvur ella næstan heilur málsligur studentur. Tað óvugta ber sjálvandi eisini til. Broytingin er tann, at nú fær næmingurin so at siga flutt seg tvørturum ella til viks, samstundis sum hann gongur frameftir - fær nógv meira rásarúm.

Valið av deild og grein í gomlu skipanini var eitt avgjört ella definitivt val og tikið í fyrra lagi. Valið (deild og vallærugreinir) í nýggja uppskotinum er líka stórt, men toygt yvir trý ár (áðrenn 1. fl., áðrenn 2. fl. og áðrenn 3. fl.). Valið verður ikki skotið út, men so at siga býtt sundur í trý smával, har høvi er at "fínstilla" (og fyrir tað eisini "grovstilla") aðru og triðju ferð, valt verður. Eftir 9-10 ára skúlagongd tykist tað, sum næmingarnir ynskja valmøguleikar - fyrir at nøkta áhuga og sertørv.

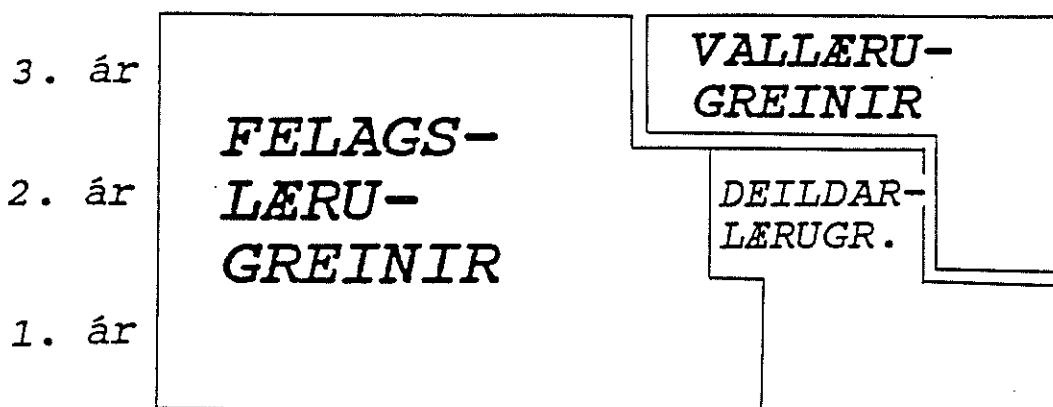
Valskipanin ger sostatt skipanina liðiligar og er ein háttur at veita frálæru í mun til næmingsins stöði, áhuga og tørv.

Viðmerk- ingar

Uppskot um **bond** í bygnaði 1:

- allir næmingar skulu í minsta lagi velja 2 lærugreinir á hástigi
- á málsligu deild skulu öll velja í minsta lagi eina av hesum mállærugreinum á hástigi:
enskt, tyskt, franskt, spanskt, russiskt, íslendskt
- á matematisku deild skulu öll velja í minsta lagi eina av hesum lærugreinum á hástigi:
støddfrøði, alisfrøði, evnafrøði, lívfrøði,
samfelagsfrøði, ítrótt

Bygnaður 1: Deildir og val

TÍMABÝTI	1.ár	2.ár	3.ár	Tils.
Felagslærugreinir	23	21	18	62
Deildarlærugreinir	11	8		19
Vallærugreinir		4-5	13-16	<u>17-21</u>
Tilsamans	34	33-34	31-34	98-102

FELAGS-LÆRUGREINIR	1.ár	2.ár	3.ár	Tils.
Føroyskt	FØ	4	4	12
Dansk	DA		4	4
2.fr.mál	2.FM	4	4	8
Søga	SØ		4	8
Rel./Heimsp.	RE/HE		4	4
Enskt	EI	4	4	8
Tónl./Evn.	TÓ/EV	3		3
Ítrótt	ÍT	2	2	6
Samf.læra	SF	3		3
Geografi	GE		3	3
Lívfrøði	BI	3		3
Tils.	23	21	18	62

**DEILDAR-
LÆRUGREINIR**

Málslig deild	1.ár	2.ár	Tils.
3.fr.mál	3.FM	4	8
Latín	LA	3	3
Náttúrulæra		4 (MA/KE)	8
Tils.	11	8	19

Matematisk deild			Tils.
Støddfrøði	MA	5	10
Alisfrøði	FY	3	6
Evnafrøði	KE	3	3
Tils.	11	8	19

VALLÆRUGREINIR á HÁSTIGI (HS) (timar um vikuna)

Báðar deildir:

	2.fl.	3.fl.
Samfélagslæra	SF	5
Lívfrøði	BI	5
Evnafrøði	KE	5
Tónleikur	TÓ	5
Ítrótt	ÍT	4
Enskt	EI	6
Týskt	TÝ	5
Fransk	FR	5
Spansk	SP	5
Russiskt	RU	5
Íslenskt	ÍS	5

Málslig deild:

	2.fl.	3.fl.
Latín	LA	5
Grikst	GR	5

Matematisk deild:

	2.fl.	3.fl.
Støddfrøði	MA	5
Alisfrøði	FY	5

Hugtökini hástig og miðstig verða nærri lýst á síðu:75

VALLÆRUGREINIR Á MIÐSTIGI (MS) (tímar um vikuna)

Hesar lærugreinir hava næmingar á báðum deildum möguleika at velja:

Samfélagslæra	SF	5	(í 2. ella 3.fl. (= 2.fl. á HS)
Lívfröði	BI	5	(í 2. ella 3.fl. (= 2.fl. á HS)
Evnafröði	KE	5	(í 2. ella 3.fl. (= 2.fl. á HS)
Tónleikur	TÓ	5	(í 2. ella 3.fl. (= 2.fl. á HS)
Ítrótt	ÍT	4	(í 2. ella 3.fl. (= 2.fl. á HS)
Fiskivinna	FV	4	(í 2. ella 3.fl.)
Geografi	GE	4	(bert í 3. fl.)
Dátulæra	DL	4	(í 2. ella 3.fl.)
Tökni	TØ	4	(í 2. ella 3.fl.)
Búskapur	BÚ	4	(í 2. ella 3.fl.)
Filmur/sjónvarp	SVF	4	(í 2. ella 3.fl.)
Sálarfröði	PS	4	(í 2. ella 3.fl.)
Myndlist	ML	4	(í 2. ella 3.fl.)
Heimspeki	HE	4	(í 2. ella 3.fl.)
Fornaldarfröði	FF	4	(í 2. ella 3.fl.)
Latín	LA	4	(bert fyri mál. í 2. ella 3.fl.)
Latín	LA	5	(bert fyri mat. í 2. ella 3.fl.)
Støddfröði	MA	4	(bert fyri mál. í 2. ella 3.fl.)
Alisfröði	FY	4	(bert fyri mál. í 2. ella 3.fl.)
onnur...			

2. fr.mál: Týskt, Franskt, Spansk og Russiskt
 3. fr.mál: Týskt, Franskt, Spansk og Russiskt

Matematisk deild

FØ 4	SØ 4	RE/HE 4	DA 4	ÍT 2	VALLÆRUGREINIR 13 - 16 tim.			
FØ 4	SØ 4	EI 4	2.FM 4	ÍT 2	GE 3	MA 5	FY 3	VAL- LG. 4 - 5 t.
FØ 4	SF 3	EI 4	2.FM 4	ÍT 2	TÓ/EV 3	MA 5	FY 3	KE 3
								BI 3

Dömi um valmöguleikar: h = hástig m = miðstig

1)

FY 5	h	MA 5	h	KE 5	h
				KE 5	h

2)

EI 6	h	MA 5	h	KE 5	h
				KE 5	h

3)

FY 5	h	MA 5	h	DL 4	m
				KE 5	m

4)

BÚ 4	m	MA 5	h	SF 5	h
				SF 5	h

5)

FY 5	h	EI 6	h	TØ 4	m
				FV 4	m

6)

EI 6	h	2.FM 5	h	SF 5	h
				SF 5	h

7)

EI 6	h	MA 5	h	BI 5	h
				BI 5	h

8)

2.FM 5	h	SVF 4	m	SF 5	h
				SF 5	h

9)

2.FM 5	h	EI 6	h	ÍT 4	h
				ÍT 4	h

10)

2.FM 5	h	PS 4	m	BI 5	h
				BI 5	h

Málslig deild

FØ 4	SØ 4	RE/HE 4	DA 4	ÍT 2	VALLÆRUGREINIR 13 - 16 tím.				
FØ 4	SØ 4	EI 4	2.FM 4	ÍT 2	3.FM 4	MA/FY 4	GE 3	VAL- LG. 4 - 5 t.	
FØ 4	SF 3	EI 4	2.FM 4	ÍT 2	TÓ/EV 3	3.FM 4	MA/KE 4	LA 3	BI 3

Dømi um valmöguleikar: h = hástig m = miðstig

1)

EI 6	h	2.FM 5	h	LA 5	h
				LA 5	h

2)

3.FM 5	h	2.FM 5	h	LA 5	h
				LA 5	h

3)

3.FM 5	h	HE 4	m	LA 5	h
				LA 5	h

4)

EI 6	h	2.FM 5	h	GR 5	h
				GR 5	h

5)

EI 6	h	GE 4	m	SF 5	h
				SF	h

6)

2.FM 5	h	3.FM 5	h	TÓ 5	h
				TÓ 5	h

7)

EI 6	h	MA 4	m	ÍT 4	h
				ÍT 4	h

8)

2.FM 5	h	EI 6	h	ML 4	m
				PS 4	m

9)

EI 6	h	BI 5	m	KE 5	h
				KE 5	h

10)

DL	m	3.FM	h	BI	h
				BI	h

BYGNADUR 2: STØÐISÁR OG VAL

Grund- geving

Sum nevnt frammanfyri í hesum álti, so eru ymisk ting og viðurskifti, ið gera, at studentaskúlaskipanin, soleiðis sum vit kenna hana, ikki er nóg væl hóskandi til nútíðarsamfelagið og tess krøv.

Vit fara her at grundgeva fyri, hví ástøðisnevndin leggur fram nýggjan studentaskúlabygnað við **støðisári og vali**.

Hví støðisár? Hóast endamál studentaskúlans er bæði at vera lestrarfyrireikandi og almennandi, so halda vit, at tað fyrst og fremst er tað lestrarfyrireikandi, ið dentur hevur verið lagdur á. Henda raðfesting hevur helst verið hóskandi, tá ið 5% av einum árgangi fóru í studentaskúlan, so sum støðan var fyri 20 árum síðan. Vit meta, at skúlin hevur broytt seg ov lítið hesum viðvilkjandi, nú umleið triðingurin av einum árgangi fer á studentaskúla ella HF-skeið.

Sum støðan er í dag, skulu næmingarnir velja ímillum matematiska og málsliga deild, áðrenn teir byrja. Tá ið góð 30% ynskja at taka students- ella HF-prógv, halda vit, at tað fyrir flestu næmingarnar virkar óviðkomandi við hesum vali, tí tey allarflestu skulu ikki nýta mál ella náttúrvísindi so burturav, at valið: mál/mat er avgerandi fyri tey.

Vit leggja stóran dent á, at val av lærugreinum skulu fara fram í tí skipan, har nevnda frálæra verður givin. Bert á tann hátt kann komast so nær sum möguligt, at tann einstaki næmingurin "velur rætt".

Hví valskipan? Verandi studentaskúlaskipan er - sum fleiri ferðir sagt - ov lítið liðilig. Tá ið næmingur hevur valt deild og seinni grein, so er hann bundin av nevndu valum og hevur organ möguleika at taka aðrar lærugreinir. Vit meta, at ein **valskipan** vil gera hana so liðiliga, sum neyðugt er.

Valskipanin ger tað lett at seta nýggjar lærugreinir á stovn, eftir sum samfelagsins tørvur er. Júst í einum fámentum samfélög sum tí fóroyska er valskipanin fyrimyndarlig, av tí at vit kunnu klekja ósiðbundnar studentar eftir tørvi á ymsum økjum.

Hyggja vit eitt sindur fram, so gevur valskipanin eisini möguleika fyrí "blandingsútbúgvingum" settar saman við lutum/lærugreinum/modulum frá studentaskúla og handilsskúla, studentaskúla og tekniskum skúla o.s.fr.

Hví greinbundin val? Næmingarnir kunnu her velja ímillum 4 pør av lærugreinum. Hetta eru lærugreinir, sum stuðla hvør aðra, eins og vit kenna tað frá verandi skipan (miðlafak - sálarfrøði tó undantikið). Hetta seinastnevnda greinbundna parið (miðlafak-sálarfrøði) er ætlað teimum næmingum, ið fara at læra til lærara, barnagarðslærara, sosialráðgeva o.s.fr.

Skipanin við greinbundnum lærugreinum lættir um tímatalvu-leggjanina, so at vit koma at hava fáar millumtímar og fáa flokkin samlaðan rættilega nögv 2. árið.

Meiri almennandi Ein høvuðsgrundgeving fyrí ein bygnað við støðisári og vali - og í rættilega stóran mun einum felags 2. fl. - er tann, at hann kann nøkta tørvin hjá teim mongu næmingum, ið ynskja eina almenna breiða ungdómsútbúgving, ið gevur atgongd til viðari lesnað, men sum samstundis eisini tryggjar teirra persónligu menning og kann gera teir til samfélagsborgarar í einum fjoltáttuðum framtíðarsamfeli í skjótari broyting.

Eitt felags støðisár vil eisini lætta skiftið hjá næmingunum frá fólkaskúlanum til studentaskúlan. Harafrat vil støðisárið broyta ta hvøssu sundurbýtingina bæði ímillum tað málsliga og náttúru-vísindaliga og ímillum kynini bæði.

Tvørfakligt samstarv: Meginparturin av frálæruni fyrstu árin eigur at vera evnirsættað. Fyri at lætta um hetta eiga tímarnir í lærugreinum, sum ætla at samstarva um eitt evni, at verða lagdir

saman í tímablokkar ávist tíðarskeið. Mett verður, at tímatalvan eigur at verða løgd umleið 3 ferðir um árið. Umframit skal skipast fyrir tvørfakligum evnisvikum fyrir einstaku flokkarnar 2 vikur á hvørjum ári tvey tey fyrstu árin.

Øll fakini skulu í minsta lagi vera við í einum tvørfakligum samarbeiði í hvørjum flokki. Úrslitið av tí tvørfakliga samarbeiðnum skal framleggjast á ymsan hátt: skrivlig frágreiðing, myndatalvur, sjónband o.s.fr.

Í 3. flokki verður skipað fyrir einum tvørfakligum samarbeiði í minst ein mánað millum tey fýra felagsfakini. Í 2. flokki verður próvtøka hildin í einum tvørfakligum arbeidi, og av og á verður eisini próvtøka í tí tvørfakliga samarbeiðnum triðja árið.

Tá ið vit í bygnaði 2 leggja so stóran dent á - og eisini seta tað sum eitt krav - at tvørfakligt samstarv skal vera, so er tað av fleiri orsökum:

- við at bróta niður lærugreinamarkini gerst næmingurin betur førur fyrir at síggja trupulleikar og fyribbrigdi í tí samanhangi, tey natúrliga hoyra til - t.e. skapa samanhang millum frálæruna og samfelagið rundanum - og ikki sum avbyrgd fyribbrigdi í ávísum lærugreinum
- út frá tí sannroynd, at samstarv og bólkaarbeiði, har fólk við ymsum fortreytum arbeida saman at loysa ein trupulleika, eru lyklaorð og væl kend fyribbrigdi. Eisini er tað av týdningi, at hetta - at samstarva við onnur - kann gerast ein natúrligur partur av teirra tilveru seinni

Viðmerk- ingar

Allir næmingar skulu í minsta lagi velja 2 lærugreinir á hástigi. Í lesiætlanunum kunnu krøv verða sett fram um kravda stuðulslærugrein á miðstigi í einstakum føri, fyrir at næmingur kann lesa aðra lærugrein á hástigi.

Endamálið við floksins tíma er:

- lætta um skiftið frá fólkaskúlanum
- taka upp og viðgera möguligar trupulleikar næminganna millum
- seta saman bólkar, velja evni, eftirmeta í sambandi við stórrí verkevni
- næmingaráðsarbeiði
- lestrarvegleiðing, umleið 20% av tímunum

Í byrjanini er tað fyrst og fremst lærarin, ið skipar floksins tíma, seinni verður lærarastýringin skerd, so at tað eru næmingarnir sjálvir, ið tilrættisleggja og skipa tímarnar. Hetta skal síggjast sum eitt lið í tí fólkaræðisligu uppalingini.

Henda skipan við stóðisári, floksins tíma og eini evnislættaðari frálæru leggur stórrí dent á tað almennandi enn verandi greinskipan. Hetta merkir tó ikki, at bygnaður 2 ger studentaskúlan minni lestrarfyrireikandi, enn hann er í dag. Tí ein dyggur kunnleiki á teim hugvísindaligu, samfelagsfrøðiligu og náttúrvísindaligu økjunum, saman við góðum arbeiðsháttum, gera næmingarnar fórar fyri:

- at avmarka og skipa eina longri arbeiðsgongd (eitt verkevni)
- at taka avgerðir saman í bólkum
- at nýta arbeiðshættir frá ymsum lærugreinum í ávísari uppgávu

Eftir okkara tykki er hetta ikki minni lestrarfyrireikandi, enn tann fakliga sergreining, vit kenna frá verandi skúla. Hetta er eisini umráðandi í hesum árum, tá broytingarnar á mongum økjum í samfelagnum ganga við slíkari ferð, at serkunnleiki skjótt gerst avoldaður.

Bygnaður 2: Støðisár og val

3. ár

FELAGS-
LÆRU-
GREINIR

2. ár

VALLÆRU-
GREINIR

GREINBUNDNAR
LÆRUGREINIR

1. ár

TÍMABÝTI	1.ár	2.ár	3.ár	Tils.
Felagslærugreinir	34	20	17	71
Greinbundnar				
lærugreinir		10		10
<u>Vallærugreinir</u>		4	14/17	<u>18-21</u>
Tilsamans	34	34	31/34	99-102

FELAGS-
LÆRUGREINIR

	1.ár	2.ár	3.ár	Tils.
Føroystkt	FØ	4	4	12
Dansk	DA		4	4
2.fr.mál	2.FM	4	3	7
Søga	SØ	2	3	8
Religiún/Heimspeki	RE/HE		4	4
Enskt	EI	4	4	8
Tónleikur/evning	TÓ/EV	3		3
Ítrótt	ÍT	2	2	6
Samfølagsslára	SF	3		3
Geografi	GE		3	3
Lívfröði	BI	3		3
Evna-alisfröði	KE/FY	4		4
Støddfröði	MA	4		4
Floksins tími	FT	1	1	2
Tilsamans	34	20	17	71

Næmingurin velur eitt av hesum þorum 2. árið.

GREINBUNDNAR	Latín* (3t) og 3 fr.mál (7t)
LÆRUGREINIR:	Alisfrøði (5t) og Støddførøði (5t)
	Lívfrøði (5t) og Støddfrøði (5t)
	Miðlafak (5t) og Sálarfrøði (5t)

VALLÆRUGREINIR Á HÁSTIGI (HS) (tímar um vikuna)

		2.fl.	3.fl.
Samfelagslæra	SF	4	6
Lívfrøði	BI	5	5
Evnafrøði	KE	4	6
Tónleikur/evning	TÓ/EV	4	6
Ítrótt	ÍT	4	4
Enskt	EI	-	5
2.fr.mál	2.FM	-	6
3.fr.mál	3.FM	7	6
Latín *	LA	7	6
Støddførøði	MA	5	6
Alisfrøði	FY	5	5
Sálarfrøði	PS	5	5
Miðlafak	MI	5	5

* verður latín valt á hástigi, eru teir 3 "greinbundnu" tímnarnir íroknaðir teimum 7.

VALLÆRUGREINIR Á MIÐSTIGI (MS) (tímar um vikuna).

Hástigslærugreinirnar fyrra árið (tvs í 2. flokki): + nakrar
áðrar

Samfelagslæra	SF	4
Lívfröði	BI	5
Evnafröði	KE	4
Tónleikur/evning	TÓ/EV	4
Ítrótt	ÍT	4
Fiskivinna	FV	4
Geografi	GE	4
Dátulæra	DL	4
Tökni	TØ	4
Búskapur	BÚ	4
Sálarfröði	PS	5
Myndlist	ML	4
Heimspeki	HE	4
Fornaldarfröði	FF	4
Latín	LA	7
Latín	LA	4
Støddfroði	MA	5
Alisfröði	FY	5
3.fr.mál	3.FM	7
Miðlafak	MI	5
onnur		

Vallærugreinin annað árið kann vera ein av miðstigslærugreinunum, ið hevur 4 tímar, tó ikki latín ella geografi.

2.fr.mál: Týskt framhald, Franskt, Spansk og Russiskt.

3.fr.mál: Týskt byrjan, Franskt, Spansk, Russiskt, Grikskt
ella Íslendskt.

FØ 4	SØ 3	RE-HE 4	DA 4	fT 2	VALLÆRUGREINIR 14 - 17					
FØ 4	SØ 3	EI 4	2.FM 3	fT 2	GE 3	F T	GREINBUNDNAR. LÆRUGREINIR 10			
FØ 4	SØ 2	EI 4	2.FM 4	fT 2	TO/E 3	SF 3	BI 3	FY-KE 4	MA 4	F T

Dømi um valmöguleikar:

H = hástig

1)

ET H 5	2.FM H 6	BI 5	
LA 3	3.FM 7	KE 4	

2)

ET H 5	2.FM H 6	3.FM H 6
LA 3	3.FM 7	SF 4

3)

2.FM H 6	3.FM H 6	LA 4
LA 3	3.FM 7	fT 4

4)

ET H 5	3.FM H 6	MI 4
LA 3	3.FM 7	FV 4

5)

MA H 6	FY H 5	DL 4	
MA 5	FY 5	KE 4	

6)

MA H 6	FY H 5	KE H 6
MA 5	FY 5	KE 4

7)

MA H 6	SF H 6	BÚ 4	
MA 5	FY 5	SF 4	

8)

2.FM H 6	EI H 5	KE H 6
MA 5	FY 5	KE 4

Kap. 8

TILMÆLI

9)

<i>BI</i> 5	<i>SF</i> 6	<i>KE</i> 4	⋮
<i>MA</i> 5	<i>BI</i> 5	<i>SF</i> 4	

10)

<i>KE</i> 6	<i>BI</i> 5	<i>2.FM</i> 6	⋮
<i>MA</i> 5	<i>BI</i> 5	<i>KE</i> 4	

11)

<i>BI</i> 5	<i>fT</i> 4	<i>FV</i> 4	<i>KE</i> 4
<i>MA</i> 5	<i>BI</i> 5	<i>fT</i> 4	

12)

<i>EI</i> 5	<i>BI</i> 5	<i>MA</i> 6	⋮
<i>MA</i> 5	<i>BI</i> 5	<i>KE</i> 4	

13)

<i>EI</i> 5	<i>TØ</i> 6	<i>PS</i> 5	⋮
<i>PS</i> 5	<i>MI</i> 5	<i>TØ</i> 4	

14)

<i>PS</i> 5	<i>EI</i> 5	<i>MI</i> 5	⋮
<i>PS</i> 5	<i>MI</i> 5	<i>SF</i> 4	

15)

<i>MI</i> 5	<i>SF</i> 6	<i>MA</i> 5	⋮
<i>PS</i> 5	<i>MI</i> 5	<i>SF</i> 4	

16)

<i>EI</i> 5	<i>2.FM</i> 6	<i>GE</i> 4	⋮
<i>PS</i> 5	<i>MI</i> 5	<i>fT</i> 4	

17)

<i>3.FM</i> 6	<i>LA</i> 6	<i>EI</i> 5	⋮
<i>LA</i> 3	<i>3.FM</i> 7	<i>LA</i> 4	

18)

<i>MA</i> 6	<i>2.FM.</i> 6	<i>TØ</i> 4	⋮
<i>MA</i> 5	<i>FY</i> 5	<i>DL</i> 4	

19)

<i>MA</i> 6	<i>SF</i> 6	<i>MI</i> 5	⋮
<i>MA</i> 5	<i>BI</i> 5	<i>SF</i> 4	

20)

<i>EI</i> 5	<i>fT</i> 4	<i>GE</i> 4	<i>HE</i> 4	⋮
<i>PS</i> 5	<i>MI</i> 5	<i>fT</i> 4		

SJÓNARMIÐ

Bæði bygnaðaruppskotini eru valskipanir, og hetta ger, at hóast bygnaðirnir eru ymiskir, so hava teir kortini nögv felags. Í hesum parti verða sjónarmið tíkin fram, sum eru tey somu fyrir báðar bygnaðirnar.

Skal ein studentaskúli við valskipan vera bæði lestrarfyrireikandi og almennandi, er neyðugt við spjaðing í lærugreinunum. Tað er soleiðis ringt at hugsa sær eina gymnasiala útbúgving í einum fjøltáttáðum og sergreindum samfelagi, ið ikki hevur: fþroyskt, fremmandamál - helst fleiri - støddfrøði, náttúrulærugreinir, samfelagslærir og skapandi lærugreinir við.

Valskipanin í báðum uppskotunum ger tað möguligt, at vit kunnu hava lærugreinir á fleiri stigum, soleiðis at ávíð stig geva möguleika fyrir víðari lesnaði við lærðar háskúlar, meðan aðrar samansetingar og onnur stig geva möguleika at koma inn á stuttar og millumlangar útbúgvingar.

Næminga- sjónarmið

Í báðum uppskotunum fer rættiliga stórur partur av tímunum til felagslærugreinir, og hetta tryggjar næmingunum eitt breitt grundarlag og harvið stórrí samanhang í undirvísingini. Góðir möguleikar eru eisini at laga seg eftir nýggjum umstøðum, t.d. at fara undir aðra yrkisútbúgving enn upprunaliga ætlað. Nógvu felagstímarnir geva næmingunum tryggleika, tí teir eru nögv saman við floksfelógunum, og serliga umráðandi er hetta í 1. fl.

Hetta, at næmingurin nakrar tímar (í vallærugreinunum) er saman við næmingum úr øðrum flokkum, kann m.a. styrkja tolyndi, men henda spjaðing ger tað samstundis trupult at skipa fyrir kanningarferðum, túrum og øðrum tiltökum, sum órógva tímatálvuna. Vallærugreinirnar geva næminginum möguleika at velja eftir áhuga, og betri ber til at "skraddaraseyma" útbúgvingina.

At kunna seta saman eitt prógv, ið inniheldur tað, ein skal brúka,

kann vera trupult, tí flestu ungfólk hava ikki gjört "tað stóra valið fyri lívið". Til tess at hjálpa teimum ungu at velja, er neyðugt við eini vælskúlaðari og vælkipaðari lestrarvegleiðing.

Lærara- sjónarmið

Ein valskipan kann gera setanarviðurskiftini hjá lærarunum óstøðug, serstakliga hjá teimum, sum bert hava ta einu lærugreinina. Ein ávíð kapping kann væntast millum vallærugreinirnar, men kortini má hetta haldast at vera til frama fyri skúlan. Nakað av ótryggleikanum í setanarviðurskiftunum kundi verið loystur við samansettum størvum, har lærarin arbeiðir á fleiri skúlum. Skiftandi áhugi millum næmingarnar fyri ávísum lærugreinum fer væntandi at økja um talið av tímalærarum.

Hin vegin verður tað möguligt - á teimum størru skúlunum í hvussu er - at sjáldsamari lærugreinir, t.d. stjørnufrøði, filmskunnleiki og elektronikk, kunnu koma fyri, og onkur lærari fær soleiðis høvi at rökja sín serliga áhuga.

Samfelags- sjónarmið

Studentsprógvíð hevur ikki tann týdning í dag sum fyri 15-20 árum síðan. Tey flestu, ið tóku studentsprógv, fóru at lesa víðari. Tá var realprógvíð grundarlagið undir styrti útbúgvingum. Í dag gevur students- og HF-prógvíð í flestu fórum somu möguleikar, sum realprógvíð gav fyrr. Við eini liðiligarí valskipan kann ástøðisskúlin geva eitt gott grundarlag fyri bæði styttri og longri útbúgvingum.

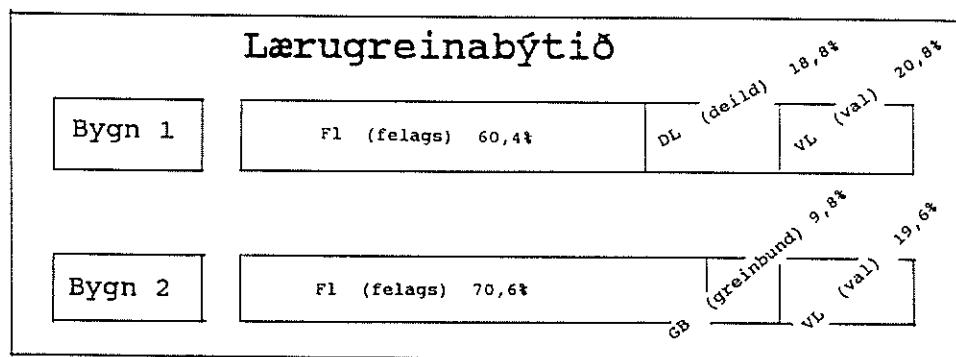
Jú størri partur av lærugreinunum eru vallærugreinir, lættari er at laga skúlan eftir broyttum umstøðum og nýggjum krøvum í samfelagnum. Valskipanir eru hóskandi bæði á stórum og smáum plássum. Roknast má tó við, at tað fyrst og fremst eru tey størru plássini, ið hava möguleika at bjóða fram flest allar lærugreinir. Ein avgerandi spurningur í hesum sambandi er eisini, hvussu smáir valhópar verða góðtiknir.

LÆRUGREINIR

Felags- og vallærugreinir

Í teimum báðum skipanunum, sum eru lýstar frammanfyri, eru lærugreinirnar bólkaðar í felags- ella vallærugreinir. Niðanfyri er orðið felagslærugrein stytt FL og vallærugrein stytt VL.

Nakrar lærugreinir finnast bert sum FL. Aðrar finnast bert sum VL, og uppaftur aðrar finnast bæði sum FL og VL. Vallærugreinir finnast í tveimur útgávum, t.v.s. sum 4-5 tíma lærugrein (í eitt ár) ella sum uml. 10 tíma lærugrein (í tvey ár). Hugsanin við hesum báðum slögum av lærugreinum (FL og VL) er, at frálæran skal verða so fjöltáttāð sum gjørligt. Tann almenni parturin verður givin gjøgnum FL, og tann serstaki ("minni almenni") parturin verður veittur gjøgnum VL. Lutfallið millum tímatalið í FL og í VL gevur eina ábending um "breiddina" í skipanini. Eru nógvir tímar í FL og fáir í VL, hava vit eina breiða útbúgving, og er sama lutfallið javnari, verður ofta tosað um eina meira sergreinda útbúgving. Nevnda lutfallið í bygnaði 1 og bygnaði 2 er ikki so ymiskt (sí mynd).

Miðstig og hástig

Viðurskiftini nevnd omanfyri gera, at lærugreinirnar kunnu flokkast í sokallað miðstig og hástig. Hóast týdningurin av

miðstigi og hástigi kann tykjast at vera eyðsýndur, so eru hesi hugtök ikki almenn, men serstök fyrir tær einstóku lærugreinirnar (fakspesifikk). Hevur ein lærugrein so og so nógvar tímar, ber ikki til bara at siga, at lærugreinin finst á tí ella tí stiginum. Dentur skal leggjast á, at treytin fyrir yvirhövur at tosa um miðstig og hástig er, at lærugreinin finst sum vallærugrein.

Í søgu, føroyiskum o.s.fr. ber ikki til at tosa um miðstig/hástig, tí lærugreinin ikki er VL. Samanumtikið kann sigast, at lærugrein/vallærugrein finst á miðstigi, um hesar treytir eru uppfyltar:

- lærugreinin er FL í 2 ár (t.d. enskt, týskt)
- lærugreinin er FL í 1 ár og VL í 1 ár aftrat (t.d. lívfrøði, samfelagsfrøði)
- lærugreinin er VL í 1 ár og finst ikki sum FL (t.d. tøkni, búskapur)

Samanbera vit tímatølini í vallærugreinunum í bygnaðunum báðum, síggja vit, at ymisk undantøk eru, t.d. at lærugrein er vallærugrein við 4 vikutínum í øðrum bygnaðinum og 5 vikutínum í hinum.

Nevndin heldur, at skúlin eiger at bjóða næmingunum eitt fjølbroytt úrvval av lærugreinum á miðstigi, bert nóg nógvir næmingar velja hana, og ein góðkend lesiætlan finst.

Treytirnar fyrir, at ein lærugrein/vallærugrein kann sigast at vera á hástigi, eru í stuttum hesar:

- lærugreinin er FL í 2 ár og VL 1 ár aftrat (t.d. enskt, týskt)
- lærugreinin er VL 2. og 3. árið (t.d. lívfrøði, samfelagsfrøði)

Ætlanin er, at frálæran/próvtøkan í lærugreinum á hástigi skal vera bæði skrivlig og munnlig.

Allir skúlnir eiga at setast ájavnt, og útboðið á teimum ymsu støðunum eiger tí ikki at vera avgerandi ymiskt. Hetta gerst m.a. við, at skúlin á hvørjum ári skal bjóða í minsta lagi hesi hástig:

enskt
eitt fremmandamál (tískt, fransk, spanskt ella russiskt)
støddfroði
alisfrøði
evnafrøði
livfrøði
samfelagsfrøði

Føroyskt og danskt

Føroyskt hevur, sum er, 4+3+3 tímar um vikuna. Hetta gevur uml. 10 % av tímunum, og á myndini í kap. 7 yvir móðurmálstímarnar sæst, at hetta er á leið sami lutur sum í hinum Norðurlondunum, undantikið Noregi og Íslandi, har uml. 15% av tímunum fara til móðurmálið.

Nevndin er samd um, at umframt at styrkja og dagføra innihaldið í føroyiskum eiger lærugreinin at fáa fleiri tímar. Skotið verður upp, at tímatalið verður 4+4+4.

Í donskum er tímatalið, sum er, 3+3+3 tímar um vikuna. Ein ikki einmælt nevnd skjýtur upp (sí skjal 2), at dansk einans verður lisið 3. árið við 4 tínum. Vit halda, at ætlaða styrkingin í føroyiskum fyrí ein part kann "verja", at dansk fær henda niðurskurð.

At strika dansk á tímatalvuni heldur nevndin ikki vera ráðiligt. Hóast næmingarnir eru væl kunnugir við dansk, tá havdir verða í huga teir 37 lisnu danskttímarnir í fólkaskúlanum og tann dagliga venjingin, sum stendst av at lesa dansk bløð og danskar bøkur, so ræður um hjá hesum næmingum at lesa og yvirhøvur at brúka dansk við einum vandnum hugburði. Nevndin heldur, at fyrí ein part eiger hetta at bera til við teimum 4 tímunum á tímatalvuni. Men sjálvandi verður neyðugt við eini grund-

leggjandi broyting í innihaldinum í lærugreinini.

Uppi í móðurmálsfrálæruni í okkara grannalondum verða vanliga lisnir tekstir í hinum norðurlandamálunum. Í okkara fóri er tað norskt, svenskt og íslendskt. Fyri ein part hava slíkir tekstir higartil verið lisnir í lærugreinini donskum, men við 4 tímum er neyvan rúm fyrir hesum. Nevndin hugsar sær, at tekstadómi úr hinum norðurlondunum fyrst og fremst verða lisin í lærugreinini føroyskum - sum ein partur av móðurmálsfrálæruni.

Samanumtikið er uppskotið hjá nevndini um vikutímatal í lærugreinunum føroyskum og donskum hetta:

	Uppskot	Verandi skipan
Føroyskt	$4 + 4 + 4$	$4 + 3 + 3$
Danskt	- - 4	$3 + 3 + 3$

Minnilutauppskot (skjal 2)

Føroyskt	$4 + 3 + 5$
Danskt	- 3 + 3

Fremmanda-

málini Tað umfatandi samskiptið landanna millum, sum nútiðin førir við sær, er í sjálvum sær ein avgerandi próvgrund fyrir, at fremmandamálini mugu standa frammalaga í ástøðisskúlanum.

Nýggjasta tøknifrøðin hevur givið hesi gongd uppaftur rúmari ræsur. Tað verður tí í dag tosað um eitt informatiónessamfelag, t.v.s. eitt samfelag, har arbeiði eins og frítíðarlív meira og meira

nýtir goymslulagda vitan sum amboð, heldur enn tær higartil kendu maskinurnar. Tað er somuleiðis vorðið vanligt eisini her heima, at sjónvarpssendingar verða móttiknar um fylgisvein. Og lítil ivi man vera í, at flestóll so við og við fara at nýta henda möguleika at fáa ein stórri part av heiminum inn í stovuna.

Neyðugt er her, at tað mál, sum fylgir við teim livandi myndunum, verður fatað so mikið væl, at eitt væleydnað samskifti kemur burturúr.

Sum allar aðrar smáar tjóðir eru vit føroyingar beinleiðis noyddir at duga fremmandamál, bæði tá ið tað snýr seg um at tilogna sær vitan, og tá ið vit skulu út í heimin, t.d. at selja ta framleiðslu, ið vælfærðin byggir á. Í hesum sambandi síggja vit ein vaksandi bólk av fólk, sum hevur arbeiði knýtt at fremmandamáli sum yrkisamboð. Tann altjóða samansjóðingin, sum í dag ger seg gallandi í øllum vinnulífi, ger tað neyðugt hjá hesum fólk at duga eitt ávist fremmandamál til fulnar. Nú, tá ið føroyingar meira og meira knýta síni egnu handilssambond, vírir tað seg ofta at vera tørvur á fólk, ið hevur hollan kunnleika til mál og mentan hjá viðskiftafólkum okkara.

Skeivleikar Tað er frammanfyri víst á sum ein skeivleiki við verandi studentaskúlaskipan, at fremmandamálini hava staðið ov veik í heildarmyndini. Næmingar á matematisku deild hava ov lítið enskt, meðan hitt fremmandamálið á hesi deild í veruleikanum bert hevur kunnað verið fransk.

Nevndin saknar fremmandamál í skúlanum við stórum undirlendi, sum spanskt og russiskt, ið bert sera fá her heima duga. Tó eru eisini sum áður nevnt breiðari, almennar orsakir til, at fremmandamálini verða styrkt. Føroyska tjóðin, sum man vera av heimsins smæstu, kemur til eina og hvørja tíð at verða noydd at benda seg móti stóru heimsmálunum, um vit ikki skulu hvørva heilt í meldrinum.

Kann henda, at vit við hesi innlæring av fremmandamáli síggja

móðurmál okkara, eins og grannamálini, í einum víðari og ríkari útsýni. Við at hava eitt málsligt sammetingargrundarlag trúna felagseyðkenni eins væl og munir týðiligari fram og hvessa málsliga tilvitið.

Fleiri fremmandamál Av og á verður hildið, at tá ið enskt er málid, sum er mest útbreitt kring heimin, so eiga vit at hjálpast við at duga tað væl. Við teirri útbreiðslu, sum enskt hefur, er vandi fyri at gloyma onnur mál, sum eisini kunnu hava stóran týdning fyri okkum. Avgerandi er, at næmingurin dugir tvey, allarhelst trý fremmandamál. Harvið er ikki sagt, at sama stig kann røkkast í öllum trimum, men tey tvey eigur næmingurin at duga at tosa og at lesa tað triðja.

Eftir enskt eiga stóru vestureuropeisku málini: franskt, tyskt og spanskt næsta plássið. Av söguligum orsökum hefur tyskt staðið frammalaga her heima í skúlanum.

Afrat hesum málum finnast mong onnur, ið áhugi man vera fyri. So hvört sum froyingar taka upp samstarv við fleiri og fleiri lond, verður óivað eisini stórra tørvur á t.d. italskum, russiskum, japanskum, arabiskum o.þ. Komandi ástøðisútbúgvning má tí vera so mikið liðilic, at möguleikar verða at taka inn nýggj fremmandamál utan brotingar í bygnaðinum.

Fremmand mentan Við at læra fremmand mál lærir tú eisini fremmanda mentan og siðsøgu. Í hesum evnum liggja stór øki, sum ikki hóska serliga væl til stutt skeið, men sum krevja innlæring í longri tíðarskeið við hóskandi tímatali. Stundir eiga at vera til at nema við sögu og mentan eins væl og við gerandisdagin í teim ymsu londunum, har málini verða tosað, og eisini kunna seg við týðandi bókmentir, sum tey hvør sær kunnu bjóða okkum.

Aðrar
lærugreinir

Náttúrulærugreinir Fyri at bøta um skeivleikan, at teir málsligu studentarnir í verandi skipan ikki hava möguleika at ogna sær nakað av náttúrvísindum, eru lærugreinir innan

náttúruvísindi kravdar í báðum bygnaðum. Í bygnaði 1 hava næmingar á málsligu deild 4 t/v 1. og 2. árið í lærugreinini "náttúrulæra", meðan allir næmingarnir í bygnaði 2 hava 4 t/v í evna-/alisfrøði og 4 t/v í støddfroði 1. árið.

Endamálið við lærugreinini "náttúrulæra" í bygnaði 1 er at geva næmingunum eina grundvitan í støddfroðöligum og náttúruvísindaligum evnum og geva teimum kunnleika um arbeiðshættir og hugsunarhátt á hesum økjum. Næmingarnir skulu gerast førir fyrir at meta um og taka støðu til støddfroðöligar og náttúruvísindaligar trupulleikar, sum teir koma framá í þorum lærugreinum, í fjölmöldum og í teirra gerandisdegi annars. Dentur eigur at verða lagdur á at taka støði í viðkomandi fyribrigdum, og út frá teimum geva næmingunum eina royndar- og ástþöðisliga viðgerð av tí valda evninum.

Religióñ/heimspeki Bæði bygnaður 1 og 2 hava "nýggja" lærugrein við, ið ber heitið "religióñ/heimspeki", og sum hevur 4 t/v 3. árið.

Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir fáa kunnleika um bæði kristindómin og ikki kristnar átrúnaðir, og teir eiga at fáa eina fjölbroytta fatan av, hvønn týdning átrúnaðir og lívsfatanir hava fyrir mentan og sögu menniskjans. Næmingarnir eiga eisini at ogna sær vitan um spurningar viðvíkjandi heimspeki og ástþöði um grundsjónarmið um menniskjað, samfelið og náttúruna og um almennar fyritreytir fyrir fatan og virkan. Næmingarnir skulu menna sínar gávur at orða, greina sundur og taka støðu til heimspékispurningar og fáa eina fatan av, hvussu heimspékiligar áskoðanir eru knýttar at ymsum vísindagreinum og politiskum grundsjónarmiðum.

Tá ið henda lærugrein er lögð 3. árið, kemst tað av, at teir spurningar, sum verða viðgjördir, eru á einum rættiliga høgum abstraktíonsstigi, og næmingarnir eru neyvan búin fyrir enn í 3. fl. at sodna spurningar um lívsáskoðanir, heimspeki og átrúnað, og hvønn týdning tey hava í mentan og sögu okkara.

Í nýggju ástþöðisútbúgvíngini er fornaldarfrøði ikki við sum felagslærugrein. Nevndin hugsar sær, at nakrir av teim tættum, ið viðgjørdir vera í fornaldarfrøði, verða tóknir við í "religiónon-/heimspeki".

Samfelagslæra Bæði bygnaður 1 og 2 hava samfelagslæru sum nýggja felagslærugrein við 3 t/v 1. árið.

Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir fáa innlit í nakrar grundleggjandi samfelagsligar samanhangir og avgerðartilgongdir, soleiðis at teir fata, hvussu samspælið er millum samfelagið og tann einstaka. Næmingarnir skulu eisini kunna knýta saman samfelagligt innlit við egnu tilveru.

Tá ið nevndin er samd um at hava samfelagslæru við sum felagslærugrein - heldur enn knýtta at sögu sum higartil (fyri tey, sum ikki ganga á samfelagsgrein) - so er tað tí, at vit síggja tað vera umráðandi, at tey ungu læra um ymisk samfelagviðurskifti í størti mun enn nú. Hugsast kann, at tað kortini verður neyvt samstarv millum lærugreinirnar báðar: samfelagslæru og sögu. Fyri at geva teimum næmingum, ið ætla at velja samfelagslæru sum vallærugrein, eitt grundarlag at velja út frá, er lærugreinin lögð fyrsta árið.

Fiskivinna Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir fáa kunnleika um tey náttúruviðurskifti og tey samfelagsviðurskifti, sum hava týdning fyri høvuðsvinnuna í Føroyum. Við hesum kunnleika skulu teir vera fórir fyri vandnir at meta um upplýsingar um tey viðurskifti, sum hava samband við fiskivinnuna.

Dentur eigur at verða lagdur á at geva næmingunum kunnleika um, hvussu fiskiskapur og viðgerð verða lögð til rættis á skilabesta hátt. Í frálæruni skulu eisini evni innan handil og búskap og arbeiðsmøguleikar og -viðurskifti hjá tí fólk, sum starvast í fiskivinnuni, verða gjølla viðgjørd. Eisini eigur so at verða boríð í bandi, at næmingarnir á ávísum økjum kunnu nema sær verkligan kunnleika um beinleiðis virki í vinnuni.

Sálarfrøði Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir menna síni evni at orða og greina sundur sálarfrøðiligar spurningar. Teir eiga at fáa innlit í teir týdningarmestu sálarfrøðiligu "skúlarnar", bæði teirra ástöði og verkliga arbeiði. Við hesum kunnleika skulu næmingarnir menna síni evni til vandnir at meta um ástöði og teirra vísingaliga og almenna gagn, og teir skulu eisini venja seg at fylgja einum sálarfrøðiligum hugsanar- og arbeiðsháttí, soleiðis at sálarfrøðiligt innlit og arbeiðsháttur kann nýtast bæði mótvægis einstaklinga- og bólkaviðurskiftum.

Lærugreinin skal menna fatan næmingsins av umheiminum og geva honum sjálvsinnlit, soleiðis at hann skilur, at menniskjað bæði er ein sguligur og samfélagsligur skapningur. Innlit í ymisk ástöði skal eisini gera næmingin fóran fyrir vandin at greina munir ímillum sálarfrøðiliga og gerandis fatan av, hvat stýrir og ávirkar menniskjans kenslur, vit, gerðir og tilvitsku.

Búskapur Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir fáa fatan av ymsum viðurskiftum, ið ávirkja avgerðir hjá fyritökum, og at teir ogna sær eitt stöði um vinnulívsbúskap, so sum hvørji mið fyritókur seta sær, hvør er teirra starvsháttur og fyrisetningur, og hvussu er sambandið frá fyritökuni og úteftir.

Næmingarnir skulu eisini fáa hóvi at venja síni evni at greina sundur og grundgeva fyrir avgerðum á virkjum, og teir eiga at fáa innlit í, hvørjum avbjóðingum tann einstaki hefur möguleika fyrir í vinnulívinum.

Samanhangur má tryggjast ímillum ta ástöðisligu undirvísingina og ta, sum í roynd og veru fer fram á fyritökum, við at samband er millum skúlan, virki og vinnulívið, antin sum virkisvitjanir ella eisini við at nýta gestalærarar.

Dramatikk Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir menna sítt "kropsmál", sín hátt at fóra seg fram á og sína tilvitsku um egnan kropp. Við at arbeiða við røddini og tí talaða málinum, skulu teir eisini venja seg at sýna fram, bæði sum einstaklingar

og saman við øðrum. Næmingarnir skulu eisini menna sína fatan av, hvønn týdning spæl, hugflog, improvisatiún og rolluspøl hava.

Harumframt skulu næmingarnir eisini menna hug og evni til, í samvinnu við onnur og yvir fyrí áskoðarum, at nýta leik fyrí at vísa á ítökiligar støður. Frálærar eigur eisini at eggja áhugan hjá næmingunum at uppliva sjónleik og onnur skyld mentanarlig tiltøk, soleiðis at teir gerast førir fyrí at greina sundur, úteggja og meta um hetta, bæði í søguligum, samfelagsligum og mentanarligum samanhangi.

Datalæra Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir ogna sær datafrøðilig hugtøk, soleiðis at teir eru førir fyrí at lýsa og skilja informatíonsviðgerð, og at teir vinna sær kunnleika um og fimi í at loysa trupulleikar við datafrøðiliggum arbeiðshættum. Næmingarnir skulu eisini í frálæruni síggja ymisk dömi um, hvar datafrøði verður nýtt, og teir skulu læra at orða seg um datafrøðilig evni bæði í skrift og talu.

Frálærar skal bæði fevna um tann ástøðisliga og tann verkliga partin av lærugreinini. Av týdningi er eisini, at bæði tær málsligu/hugvísindaligu og tær støddfrøðiligu/náttúruvísindaligu síðurnar av lærugreinini verða lýstar. Aðalendamálið er sostatt, at næmingarnir fáa eitt datafrøðiligt skyn, sum sameinir ástøðisliga fatan, verkligt fimi og almenna vitan.

Tøkni Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir fáa kunnleika um, hvar og hvussu tøkni verður nýtt í okkara nútíðarsamfélagi, samstundis sum teir fáa innlit í og vitan um tøknifrøðiligar arbeiðshættir. Næmingarnir skulu eisini við smároyndum fáa høví at royna hesar arbeiðshættir.

Lærugreinin tøkni eigur at vera rættiliga nógv verkliga skipað og skal byggja á ta vitan, næmingarnir hava nomið í teim náttúruvísindaligu lærugreinunum. Frálærar eigur at fara fram í samstarvi við tekniskan skúla, verkstað ella aðrar fyrirtøkur,

soleiðis at næmingarnir fáa eina dygga vitan bæði í tí ástþöðisliga og verkliga partinum, og ikki minst, at teir koma at síggja hesar partar sum eina samanhangandi eind.

Myndlist Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir ogna sær fortreytir fyri at uppliva og skilja myndlist, við at teirra egnu hugmyndir, ætlanir og hugsanir kunnu skapast til myndir, og at teir soleiðis fáa nýggjar möguleikar at gera vart við seg. Teir skulu eisini við á henda hátt sjálvir at tilevna myndir fáa eitt stóði viðvíkjandi tí myndlistarligu arbeiðsgongdini.

Næmingarnir skulu harumframt vinna sær vitan og kunnleika um háttalög, sum nýtt verða í tí myndlistarliga arbeiðinum, og gerast kunnugir við háttalög til at greina sundur og meta um myndir sum nakað, ið ávirkar okkum fagurfrøðiliga.

Heimspeki Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir fáa eina vitan um heimspekispurningar og ástöði um grundleggjandi uppfatanir av menniskja, samfelag og náttúru og um almennar treytir fyri fatan og gerð.

Næmingarnir skulu eisini gerast fórir fyri at orða, greina sundur og meta um heimspekispurningar og fáa eina fatan av, hvussu teir eru knýttir at teim hugvísindaligu, samfélagsligu og náttúrvísindaligu lærugreinunum og at teim politisku grundáskoðanum.

Miðlakunnleiki Endamálið við frálæruni er, at næmingarnir menna síni evni at málbera seg sjálvstøðugt og skapandi í mynda- og ljóðmiðlunum og gerast virknir og tilvitandi nýtarar av filmi og sjónvarpi.

Næmingarnir skulu eisini lærest at greina sundur fjölmíðla-framleiðslu fyri at fáa innlit í og vitan um mynda- og ljóðmiðla-framleiðslu í einum söguligum, politiskum og búskaparligum samanhangi. Frálæran skal bæði vera ástþöðislig og verklig, næmingarnir skulu t.d. gera ein stuttan film. Fleiri og fleiri

upplýsingar koma í dag gjógnum film og teir elektrónisku miðlarnar, og tí er av týdningi, at tann ungi gerst væl fórur fyri at meta um tað, ið kemur haðani.

Stóruppgáva Fyri at standa ástöðisprógv skulu allir næmingarnir í 3. flokki skriva eina stóruppgávu. Henda uppgáva verður skrivað í eini av lærugreinunum, sum næmingurin hevur 3. árið (felags- ella vallærugrein). Uppgávan kann eisini verða skrivað í eini lærugrein, sum næmingurin hevur endað 2. árið, men treytin er tá, at næmingurin hevur havt lærugreinina í 2 ár. Hon verður skrivað í eini viku, har ongin onnur undirvísing er fyri hesar næmingar.

Stóruppgávan er kend frá HF-útbúgvingini, har hon hevur fingið góða móttøku, og tað er breið semja um, at stóruppgávan er ein vinningur fyri útbúgvingina.

Endamálið við hesi uppgávu er at venja sjálvstþóðu teirra lesandi, teirra lestrarlag og eisini at venja tey at leggja fram hetta avtik skrivliga. Næmingurin skal soleiðis vera fórur fyri at finna fram viðkomandi bókmentir, hann skal kunna velja og vraka, og hann skal kunna samskipa upplýsingar frá ymsum heimildum til eina heild.

FORMLIG KRØV

Upptøku-
krøv

Bygnaður 1 Fyri at verða tikan upp í 1. flokk skal næmingurin í minsta lagi hava lokið fráfaringarroynd fólkaskúlans í hesum lærugreinum við nóg góðum úrsliti:

- fóroyiskum(skr/munnl), rokning/støddførði (skr/munnl), donskum(skr/munnl), enskum(munnl)

og tvær lærugreinir, harav onnur skal vera:

- týskt (krav á málsligu deild) ella
alisfrørði/evnafrørði (krav á matematisku deild)

við nóg góðum úrsliti.

Umsøkjarar, sum á annan hátt hava ognað sær tann neyðuga kunnleikan fyrir at taka ástøðisprógv eftir trimum árum, kunnu eisini takast upp.

Bygnaður 2 Fyrir at verða tikan upp í 1. flokk, skal næmingurin hava lokið fráfaringarroynnd fólkaskúlans. Harumframt galda hesar treytir:

- at næmingurin hevur hampiligt úrslit í fóroyiskum og tí munnliga partinum av donskum.
- at næmingurin hevur tikið fráfaringarroynnd fólkaskúlans við hampiligmum úrsliti í øðrum av hesum lærugreinum: enskt og rokning/støddfrøði.
- at næmingurin hevur fylgt frálæruni í einum av hesum lærugreinum: týskt, alis/evnafrøði, lívfrøði og landalæru.

Umsøkjarar verða tiknir upp, um upptøkunevndin eftir samráðing við skúlan hjá næmingunum metir, at teir eru fyrir fyrir at taka ástøðisprógv eftir trimum árum.

Umsøkjarar, sum hava verið úr skúlanum, verða upptiknir, um mett verður, at tey hava ognað sær tann neyðuga kunnleikan fyrir at taka ástøðisprógv eftir trimum árum.

Í báðum bygnaðum mugu serlig krøv setast útlendskum næmingum.

Eftirmeting	Eftirmetingin fer fram, við at næmingarnir fáa støðu-, árs- og ársroyndarmet og próvtøl. Próvtøl verða givin, antin eftir at næmingurin hevur verið til próvtøku í lærugreinini, ella við at ársmet verður flutt.
-------------	---

Nevndin setir seg ikki föra fyrir í æsir at greina, hvussu ein eftirmeting skal fara fram. Mælt verður til at seta aðra nevnd, t.d. eina innanhýsis nevnd á Landsskúlafyrisingini, at taka sær av hesum spurningi, tá ið avgjört er, hvør bygnaður verður settur í verk. Próvtökurnar í bygnaði 1 og bygnaði 2 eru ymiskar, og í tí sambandi verður víst til pettið "Tvørfakligt samstarv" undir bygnaði 2, har kravt verður, at próvtøka eisini skal fara fram í einum tvørfakligum samarbeiði.

Vit kunnu tó í høvuðsheitum siga, hvussu vit meta, próvtøkan eigur at fara fram. Hvati tali av próvtøkudögum viðvíkur, halda vit, at tað eigur at vera nøkulunda tað sama sum í dag. Næmingarnir eiga at fara til skrivliga próvtøku í fylgjandi lærugreinum - og bert 1 dag í hvørjari:

Bygnaður 1:

- føroyiskum
- hástigslærugreinunum (í minsta lagi tvær)
- málsligir næmingar: enskum og fremmandamáli 2 aftan á 2. árið
- matematikarar: støddfrøði og alisfrøði aftan á 2. árið

Bygnaður 2:

- føroyiskum
- hástigslærugreinunum (í minsta lagi tvær)
- enskum sum felagslærugrein aftan á 2. árið
- støddfrøði fyrir tey, sum hava valt tað aftan á 2. árið

Samlaða talið av próvtøkudögum (skrivligt og munnligt) eigur at vera um 10, og tær munnligu próvtökurnar vera javnt býttar millum val- og felagslærugreinir.

Aðrir hættir at eftirmeta enn við vanligari próvtøku kunnu eisini koma upp á tal. Á ástøðispróvnnum standa árs- og próvtøkukarakterir fyrir felags- og vallærugreinirnar, umframt karakterurin fyrir 3. árs-uppgávuna.

Fyri at standa próvtökuna skal næmingurin hava 6 í miðal. Higartil nýtta 13-reglan í sambandi við próvtókur fellur burtur.

KOSTNAÐUR

Vanligt er at gera kostnaðarmetingar í krónum, men fyri at meta so óheft sum til ber, er her brúkt ein onnur eind: Tímatalvutal (ið er útgreinað í skjali 1). Henda eind er ikki knýtt at staðbundnum útreiðslum, so sum lærarastarvsaldri, leiguútreiðslum o.s.fr. Á henda hátt ber betur til at samanbera grundkostnað í ymsum bygnaðum og á ymsum undirvísingarstøðum. Útrokningarnar byggja á tøl frá skúlaárunum 1985-1989.

Samlaður "kostnaður" (Tímatalvutal um vikuna í 5 ár):

	Hoydalar	Eysturoy	Suðuroy	Tilsamans
Verandi :	4399	2650	820	7869
Bygnað 1 :	4269	2633	1172	8074
Bygnað 2 :	4148	2567	1259	7974

Útrokningarnar vísa, at á teimum størru skúlunum er kostnaðarmunurin ímillum teir 3 bygnaðirnar sera lítil. Hetta hóast ein av fortreytunum fyri útrokningunum var, at meginparturin av HF-næmingunum velja nýggju 3 ára skipanina og sostatt fáa eitt skúlaár aftrat.

Fyri Suðuroynna vísa útrokningarnar, at meirkostnaðurin við at velja eina 3-ára skipan heldur enn 2-ára HF-skipanina, er umleið 50%. Tilsamans fyri allar skúlarnar geva skipanirnar, sum nevndin skjýtur upp, eitt økt tímatalvutal upp á um 3%.

Nevndin metir samlaða tímaniðurskurðin (rektari, umsitingar- og lestrarvegleiðrarar, rætting av skrivligum arbeiði o.a.t.) vera tann sama í einum nýggjum bygnaði sum í verandi. Eyka arbeiðið við at leggja tímatalvu og arbeiðið við at fáa tvørfakliga samstarvið at virka eftir ætlan vil verða dýrari fyrir bygnað 2, so samanumtikið vil kostnaðurin fyrir bygnað 1 (sum tilsamans hevur hægri tímatalvutal) og bygnað 2 vera nøkulunda eins.

Skal nýggi bygnaðurin eisini fevna um Klaksvík, vil tímatalvutalið har vaksa frá 100 til 250 um árið, men tá vil tímatalvutalið í Eysturoy falla við um 100 tínum um árið (sí skjal 1). Nevndin vil tó gera vart við, at høvuðssjónarmiðið fyrir ikki at tilmæla sjálvstøðuga 3-ára ástøðisútbúgving í Klaksvík, ikki eru teir spardu tímarnir, men heldur tey námsfrøðiligu viðurskiftini, sum nevnd eru í næsta parti.

Fyrivarni Sum tað sæst í skjali 1, fevna **tímatalvutølini** ikki um útreiðslur til m.a. eftirútbúgving, høli og útgerð. Hesar eykaútreiðslur eru tó ein treyt, skal tilmælið setast í verk.

Sjálvandi eru óvissur í nevndu útrokningum (tølum), kortini ikki meiri enn so, at ábendingin er greið: **ein nýggjur bygnaður kostar lítið meir enn verandi, eini 2% kanska.**

HVAR HF- OG HVAR ÁSTØÐISÚTBÚGVING?

Nevndin metir ikki, at HF-útbúgvingin eigur at halda fram á sama hátt sum higartil. Hin vegin kann nevndin heldur ikki mæla til at niðurleggja hesa útbúgving.

Vit hava ikki í Føroyum nakra nágreiniliga kanning av, hvussu HF-skipanin hevur virkað hesi 15 árin, vit hava havt hana. Fleiri av limunum í ástøðisnevndini hava nært tilknýti til HF-skipanina, og vit meta, at hon framvegis er eitt virðismikið útbúgvingar-tilboð til ung og vaksin.

HF-skeiðini draga bólkar til sín, sum kenna, at HF í serligan mun nøktar teirra tørv á útbúgving. Talan er um fólk, har tað bókliga kanska ikki hevur ligið so frammalaga áður. Ein annar bólkur eru tey, ið hava verið burtur frá skúlaumhvørvi í styttri og longri tíð. Uppaftur onnur sökjja inn á HF-skeið, tí tey ynskja at skifta útbúgving ella dagföra eina útbúgving. HF-prógvíð gevur eitt gott og viðkomandi støði fyri víðari útbúgving, serliga tá ið talan er um styttri og millumlangar útbúgvingar.

Vit skulu eisini hava í huga, at ein stórur partur av HF-næmingunum eru kvinnur. Býtið ímillum menn ogkvinnur í útbúgvingini er um: 30% og 70%.

Skulu vit taka samanum og leggja nakað aftrat, kunnu vit siga, at nógvir HF-næmingar fara ikki í studentaskúla m.a. av fylgjandi orsökum:

- nakrir av næmingunum fóru úr skúlanum fyri fleiri árum síðani, og eru tey tískil ikki so lesivon. Í HF-skipanini kunnu tey tó altið fara umaftur og betra tey einstaku próvtølini
- nakrir HF-næmingar síggja HF-útbúgvingina sum meiri yvirkomiliga, av tí at hon virkar meiri stigvís. 5 lærugreinir verða soleiðis endaðar eftir fyrra ári
- valmøguleikarnir í HF-útbúgvingini hava gjört, at nøkur hava valt hesa útbúgving fram um studentaskúlan. Tey hava t.d. kunnað sett saman eitt prógv, har tey hava sameint hugvísindaligar og støddfroðiligar-náttúruvísindaligar lærugreinir eftir egnum áhuga

Nýggj ástøðisútbúgving við möguleika fyri vallærugreinum vil gera, at nøkur av teimum fólkum, sum í dag velja HF-skipanina, í framtíðini heldur høvdu valt nýggju útbúgvingina. Væntandi fer næmingatalið til HF-skeiðini at falla - ilt er tó at siga hvussu nógv. Roknast kann við, at í Hoydølum kemur at vera ein HF-

flokkur, og helst eisini ein HF-flokkur í Gøtu, um enn nakað minni enn tann í Hoydølum.

Tað minkaða næmingatalið førir við sær, at nakrar vallærugreinir ikki koma at verða valdar, tí undirtøkan verður ov lítil. Í slíkum fórum kundi nevndin hugsað sær, at skipanirnar báðar (nýggja ástøðisskipanin + HF-skipanin) virka saman, soleiðis at teir næmingar á HF-skeiðnum, ið ynskja t.d. fiskivinnu ella datalæru sum vallærugrein, men har undirtøkan á HF verður ov lítil, kunnu taka hessa lærugrein í ástøðisskipanini.

Nevndin er av tí áskoðan, at vit í framtíðini eiga at virka fyri, at HF-útbúgvingin skal vera eitt tilboð til tey meiri tilkomnu, so sum upprunaliga var ætlanin við henni. T.v.s. fyrst og fremst ein útbúgving til teirra, sum hava verið úr skúlanum í nøkur ár.

Í "Álit í lögtingsmáli nr. 134/1987: Løgtingsslög um bygging av ávísum skúlum" stendur m.a.: Hetta merkir við øðrum orðum, at landsstýrinum við uppskoti meirilutans verður heimilað at stovnseta studentaskúlar eisini í Norðuroyggjum og Suðuroy". Hetta verður sagt, eftir at tosað er um gymnasiala skúlaskapin og bygnað hansara, og har stendur: "Hesin bygnaður er ikki heilt greiður enn, men so mikið liggar fast, at hann kemur at fevna um sjálvstøðugar 3 ára gymnasialar útbúgvingar í Klaksvík og Suðuroy eins og í Hoydølum og Gøtudali". Ástøðisnevndin mælir frá at seta sjálvstøðuga 3 ára ástøðisútbúgving á stovn í Klaksvík. Hin vegin mælir nevndin til, at 3 ára ástøðisútbúgving verður sett á stovn í Suðuroy.

Tá ið mælt verður frá at seta 3 ára sjálvstøðuga gymnasiala útbúgving á stovn í Klaksvík, so er tað út frá tí sannroynd, at hetta vil viðføra verri tilboð bæði fyri næmingarnar frá Norðuroyggjunum + allar teir næmingar, sum koma til studentaskúlan í Eysturoynni. Ein spjaðing av hesum næmingum vil gera, at valmøguleikarnir í **báðum støðum** verða skerdir, t.v.s. talið av vallærugreinum og harvið møguleikin hjá næmingunum at seta sítt prógv saman eftir egnum ynski - ella liðiligleikin í skipanini

- verður ikki tann sami, sum tá ið skúlin kann bjóða út vallærugreinir við öllum næmingahópinum sum grundarlagi.

Nevndin metir ikki, at siglingin hjá næmingunum úr Norðurøyggjum um Leirvíksfjørð kann vera nóg góð grund fyrir at seta eina nýggja 3 ára útbúgving á stovn aftrat. Tað snýr seg hóast alt bert um 3 ár, hesir næmingarnir skulu ferðast eini trý korter hvønn veg pr. dag, og tað er ikki stórt meir, enn so nógvir aðrir næmingar mugu ferðast.

Mælt verður harafturímóti til, at HF-skeiðið í Klaksvík heldur fram í sínum núverandi líki. Síðani Studentaskúlin og HF-skeiðið í Eysturoy varð sett á stovn, hevur HF-skeiðið í Klaksvík hvørt ár tikið inn ein HF-flokk. So hóast næmingarnir frá Norðoyggjum síðani 1982 hava havt möguleikan at fara í studentaskúla í Eysturoynni, so eru tað kortini nøkur, sum heldur ynskja at taka HF-prógv í Klaksvík. Hetta talið hevur tey seinnu árinu ligið ímillum 16 og 24 (sí eisini Kap. 6 **Tvær skipanir**).

Sum sagt mælir ástøðisnevndin myndugleikunum til at seta á stovn 3 ára gymnasiala útbúgving í Suðuroy. Næmingarnir úr Suðuroy kunnu ikki vegna fjarstøðuna ferðast aftur og fram sama dag fyrir at nema sær ástøðiskunnleika í Havn.

Tað er ein sannroynd, at meginparturin av næmingunum á HF-skeiðnum í Suðuroy koma beinleiðis úr fólkaskúlanum, t.v.s. har hevur HF-skeiðið í stóran mun virkað sum ein studentaskúli. Hetta verður mett at vera óheppið, og sum nevnt verður í kap. 6, so gevur HF-prógvíð ikki somu rellu fakligu kvalifikatiúnir sum studentsprógvíð. Tey ungu í Suðuroy eru soleiðis fyrir vanbýti í mun til tey ungu norðanfjørðs. Í Suðuroy eru tað ógvuliga fá meiri tilkomin, ið hava gjørt nýtslu av HF-tilboðnum, og tískil metir nevndin ikki nakað grundarlag vera fyrir at halda fram við HF-skeiðið í Suðuroy. Tilkommnir umsøkjarar skulu harafturímóti hava möguleika fyrir at fara inn í ástøðisskipanina.

EFTIRMÆLI

Hetta álit er tó ikki annað enn støðið. Áðrenn ein nýggj skipan kann setast í verk, eru mangar aðrar fyrireikingar, ið skulu gerast, og sum støða skal takast til. Hugsað verður her um lögarsmíð í sambandi við nýggja ástøðisskipan, kunngerðir mugu skrivast, bæði um ástøðisskúlan - hansara bygnað og innihald - og um tær einstaku lærugreinirnar.

Eitt av hóvuðssjónarmiðunum hjá ástøðisnevndini hevur verið, at framtíðar ástøðisskipanin meir enn núverandi studentaskulkískipan skal hava rötur og støði í heimligum viðurskiftum, og tá er av týdningi, at vit í sambandi við tær einstaku lærugreinirnar eisini fáa evnað til lesiætlanir.

Aðrar fyrireikingar er at skipa tey fyrisitingarligu viðurskiftini viðvíkjandi próvtökum, bæði skriviligum og munniligum. Sannlíkt er, at uppgávusmíðið meir verður á heimligum hondum.

Tá ið nýggj skipan verður sett í verk - og mest líkt er til, at hetta verður ein valskipan, verður tilmælið fylgt - við fleiri nýggjum lærugreinum, er neyðugt við eftirútbúgving av lærarum.

Samandráttur

Meðan studentsprógvíð til fyrir fáum árum síðan fyrst og fremst varð brúkt sum atgonguprógv til lærdan háskúla, so er stóðan ein heilt onnur í dag, har umleið ein triðingur av næmingunum fara í studentaskúla ella á HF-skeið. Næmingarnir eru sostatt nóg meira ymiskir enn fyrir nökkrum árum síðani. Eisini er samfelagið eftir fáum árum vorðið meira fjöltáttuð, og alt hetta fórir við sær, at onnur kröv verða sett til skúlan. Neyðugt er at leggja eitt breitt stöði, ið næmingarnir kunnu byggja á, alt eftir áhuga og evnum.

Sum felagsheiti fyrir students- og HF-útbúgvingina sum ungdóms-útbúgving hevur nevndin nýtt heitið **ástþödisútbúgving**. Henda verður lýst sum ein "bólig, teoretisk útbúgving aftan á fólkskúlan", ein grundútbúgving, ið bæði skal vera almennandi og lestrarfyrireikandi.

Summi halda, at ein ov stórus partur av teim ungu fáa sær ástþödisútbúgving, og at tað stendst av vantandi tilboðum til henda aldursbólk. Spurningurin er tó, um hetta samsvarar við veruleikan. Tað er helst so - tað vísa í hvussu so er royndir aðra-staðni - at sjálvt um vit fáa fleiri tilboð til tey ungu, vil tað óivað framhaldandi vera ein stórus prosentpartur, ið fer í studentaskúlan, tí hann í dag fyrst og fremst virkar almennandi.

Nevnd sat 1980-1985 við teirri uppgávu at gera uppskot til útbúgvingarætlan um undirvísing teirra 16-19 ára gomlu. Henda nevnd læt áliðið MIÐNÁMSÚTBÚGVINGAR úr hondum, men onki ítökiligt hendi á økinum aftaná. Ikki fyrr enn í 1988, tá ið danir umskipaðu teirra studentaskúla og settu Gymnasiereformin í gongd, gjørdist tað neyðugt at endurskoða okkara skipan, tí vit hava verið so fast knýtt at tí donsku skipanini - serliga við próvtøkuuppgávum.

Við í álitinum (kap. 5) er eitt stutt söguligt yvirlit um studentaskúlan í Føroyum, soleiðis at lesarin verður mintur á gongdina frá 1937, tá ið 2-ára studentaskeið við bert málsligari deild varð sett á stovn, og á tær broytingar, ið eru hendar síðani. Í 1947 kom tann matematiska deildin aftrat. Skúlin varð umskipaður í 1959, tá vit fingu ein 3-ára studentaskúla. Fyrst í 1970-árunum fingu vit samfelags- og náttúrufrøðiligu greinirnar á matematisku deildini og samfelagsgreinina á málsligu deildini. Fyrstu HF-skeiðini vórðu sett á stovn í 1974 í Hoydølum, Klaksvík og Suðuroy og 1980 eisini í Gøtu.

Kap. 6 viðger teir skeivleikar í verandi studentaskúlaskipan, sum - umframta tað fyrr nevnda - gera eina broyting neyðuga. Vit hava í lötuni tvær skipanir (studenta- og HF-skipanina), og er hetta óheppið fyrir tey ungu, t.d. í Suðuroy, tí HF-prógvið gevur ikki sama veruliga fakliga førleika sum studentsprógvið á fleiri økjum; tey verða tí fyrir vanbýti við eini 2-ára skipan. Tey eldrú, sum HF-útbúgvingin upprunaliga var ætlað til, eru eisini fyrir vanbýti, tí tey halda seg ofta burtur; tey meta seg vera ov gomul at ganga í flokki við teim ungu.

Á skúlum eftir framhaldsdeildina er meginparturin av frálærutilfarinum á donskum máli. Eisini fer nögv av undirvísingini fram á donskum. Hesi seinastu árin er tó ein menning og styrking av lærugreinini føroyskum farin fram, og tættir verða nú tiknir upp í føroyskum, sum higartil hava verið viðgjørdir í donskum. Tað tykist manna millum vera breið semja um, at arbeiðast skal fram móti einum skúla, sum meira samsvarar við føroyska samfelið. Hesum hevur ástøðisnevndin tikið fult undir við í sínum arbeiði.

Støddfrøðiligu studentarnir hava í lötuni enskt í bert eitt ár. Skulu vit klára okkum í samstarvi og kapping við onnur, er neyðugt at leggja øllum næmingum eitt munagott støði at virka víðari á, og til tað hoyrit eisini hollur kunnleiki í enskum, bæði í talu og skrift. Ein annar stórur partur av studentunum fær sum er lítlar og onga frálæru í náttúrvísindum og tøkni, og hetta avmarkar framhaldsmøguleikarnar hjá hesum bólki. Ástøðis-

nevndin er av tí áskoðan, at allir næmingar eiga at hava náttúruvísindaligar lærugreinir. Semja er um, at núverandi studentaskúlaskipan (deildir og greinir, sum ikki kann skiftast í millum) hefur verið óliðilig, og at hetta kann bøtast um við at seta eina valskipan á stovn.

Ástþödisnevndin hefur kannað fyrimunir og vansar í ymsum bygnaðum (kap. 7). Ymsir grundbygnaðir eru kannaðir og vigaðir móti okkara samfelag, serliga viðvíkjandi næmingagrundarlagnum og teimum landafrøðiligu viðurskiftunum, og hugt hefur verið eftir, hvussu ástþödisútbúgvingarnar eru skipaðar í hinum Norðurlondunum.

Í kap. 8 stendur sjálvt tilmælið. Nevndin hefur avgjört at leggja fram tvey uppskot til bygnað. Høvuðsmunurin millum uppskotini er: annaðhvort vit skulu hava eitt felags stöðisár, ella um vit skulu hava deildir, sum næmingarnir velja, áðrenn teir koma á ástþödisútbúgvingina.

Í bygnaði 1 velja næmingarnir deild, áðrenn teir koma á ástþödisútbúgvingina. Í 2. og 3. flokki fáa teir so möguleika at velja nakrar lærugreinir. Hetta uppskotið leggur **meira dent á tað lestrarfyrireikandi**.

Bygnaður 2 hefur eitt stöðisár, sum allir næmingar skulu ígjögnum. Eisini í hesum uppskotinum fáa næmingarnir í 2. og 3. flokki möguleika at velja nakrar lærugreinir. Hetta uppskotið leggur **meira dent á tað almennandi**.

Báðar skipanir, sum lýstar verða, arbeiða við lærugreinum, sum antin eru felags- ella vallærugreinir. Nakrar lærugreinir finnast bert sum felagslærugreinir, aðrar bert sum vallærugreinir, og uppaftur aðrar bæði sum felags- og vallærugreinir. Hugsanin við hesum báðum slögum av lærugreinum er, at frálæran skal vera so fjöltáttuð sum gjörligt. Tann almenni parturin verður givin gjögnum felagslærugreinirnar, og tann serstaki parturin verður veittur gjögnum vallærugreinirnar. Eru nógvir tímar í felagslæru-

greinum og fáir í vallærugreinum, hava vit eina breiða útbúgving. Er lutfallið javnari, verður ofta tosað um eina meiri sergreinda útbúgving.

Dentur skal enn einaferð verða lagdur á, at í báðum bygnaðum hava næmingarnir eitt stórrí valfrælsi enn í verandi skipan. Valskipanin ger tað lätt at seta nýggjar lærugreinir á stovn eftir samfelagsins törvi. Og júst í einum fámentum samfelagi sum tí føroyska, er valskipanin fyrimyndarlig, av tí at vit kunnu klekja ósiðbundnar studentar alt eftir, hvar og hvussu tørvurin er.

VVIRLIT YVIR SKJØL

Skjal 1: Kostnaður 100

Skjal 2: Minnilutaúttalilsí 104

Skjal 3: Samandráttur frá seminari í Norðurlandahúsinum
3. februar 1989 106

Skjal 4: Linjuskipan 111

Skjal 5: Uppskot til ástøðisútbúgving - linjuskipan 112

Skjal 6: Uppskot til ástøðisútbúgving - valskipan 115

Skjal 7: Tímatalvur úr hinum Norðurlondunum 120

YVIRLIT YVIR SKJØL

Skjal 1: Kostnaður 100

Skjal 2: Minnilutaúttalilsí 104

Skjal 3: Samandráttur frá seminari í Norðurlandahúsinum
3. februar 1989 106

Skjal 4: Linjuskipan 111

Skjal 5: Uppskot til ástøðisútbúgving - linjuskipan 112

Skjal 6: Uppskot til ástøðisútbúgving - valskipan 115

Skjal 7: Tímatalvur úr hinum Norðurlondunum 120

KOSTNAÐUR

Grundarlag undir útrokningunum:

Gingið verður út frá, at hægsta tal av næmingum í hvorjum flokki ikki fer upp um 24.

Útfrá royndum og metingum annars, verður roknað við, at valbólk-
ar í meðal fáa hesa stödd:

Hoydalar:	Eysturoy:	Klaksvík:	Suðuroy:
16	13	10	10

26% av studentunum í Eysturoy koma úr Norðoyggjum og 3% av næm-
ingunum í Hoydølum koma úr Suðuroy.

Roknað verður við, at umleið 5% av hvorjum árgangi gevast.

Stöddirnar av HF-flokkunum í tí nýggju skipanini eru mettar
soleiðis:

Hoydalar	Eysturoy	Klaksvík
24	20	20

Kostnaðurin kann gerast upp á ymiskan hátt. Vit halda, at TÍMA-
TALVUTALIÐ er ein álitandi kostnaðareind.

TÍMATALVUTALIÐ verður útroknað sum greitt frá í niðanfyri stand-
andi formli:

Formul fyri verandi skipan:

$$(\text{samlaða tímatal í 3 ár}) * (\text{flokkatal}) + (\text{greinatímar}) * \\ (\text{greinatal} - \text{flokkatal}) + \text{HF-talið (sí niðanfyri)}.$$

Formul fyri bygnað 1:

$$(\text{allir tímar uttan valtímar}) * (\text{flokkatal}) + [(\text{valtímar} \\ 2. árið) * (\text{næmingatalið}) + (\text{valtímar 3. ár}) * (\text{næmingatalið})] / \\ \text{miðalstödd (sí ovast)} + \text{HF-talið (sí niðanfyri)}.$$

Formul fyri bygnað 2:

$$(\text{felagstímar}) * (\text{flokkatal}) + [(\text{samlað valtímal 2. árið}) * \\ (\text{næmingatalið}) + (\text{valtímar 3. árið}) * (\text{næmingatalið})] / \\ \text{miðalstödd} + \text{HF-talið}.$$

HF-talið:
 Samþært tímaskipanini og vallærugreinatítteikanum er tíma-
talvutalið fyri ein HF-árgang mett til:

ein flokk	tveir flokkar	triggir flokkar
96	164	230

H O Y D A L A R

Verandi skipan:

ár	Næmingar			Flokkar			Greinar
	Mál	Mat	HF	Student	HF		
85	74	72	65	7	3		8
86	69	52	50	6	3		7
87	60	56	56	6	3		7
88	50	53	57	6	3		7
89	73	73	49	8	3		8

Nýggj Skipan:

ár	Næmingar			Flokkar			HF
	Bygnað 1	Bygnað 2	Mál	Bygnað 1	Bygnað 2		
Mál	Mat		Mál	Mat			
85	92	90	182	4	4	8	1
86	81	61	142	4	3	6	1
87	74	69	143	4	3	6	1
88	64	67	131	3	3	6	1
89	83	83	166	4	4	7	1

Tímatalvutal

ár	Verandi	Bygnað 1	Bygnað 2
85	921	952	980
86	824	825	768
87	824	826	770
88	824	732	749
89	1006	934	881

Tilsamans	4399	4269	4148
-----------	------	------	------

E Y S T U R O Y

Verandi skipan:

ár	Næmingar			Flokkar		Greinar
	Mál	Mat	HF	Student	HF	
85	28	39	25	4	2	5
86	32	30	39	4	2	5
87	18	21	33	2	2	5
88	33	45	33	4	2	5
89	40	31	32	4	2	5

Nýggj skipan:

ár	Næmingar			Flokkar		
	Bygnað 1	Bygnað 2	Mál	Bygnað 1	Bygnað 2	
Mál	Mat	HF	Mál	Mat	HF	
85	30	42	72	2	2	3
86	42	39	81	2	2	4
87	24	28	52	1	2	3
88	39	53	91	2	3	4
89	47	36	83	2	2	4

Tímatalvutal

ár	Verandi	Bygnað 1	Bygnað 2
85	564	521	463
86	564	534	553
87	394	412	420
88	564	629	574
89	564	537	557

Tilsamans	2650	2633	2567
-----------	------	------	------

S U D U R O Y

ár	Næmingar		Flokkar
	Verandi	Bygnað 1&2	
85	24	29	2
86	36	41	2
87	42	47	2
88	30	35	2
89	41	46	2

Tímatalvutal

ár	Verandi	Bygnað 1	Bygnað 2
85	164	215	222
86	164	237	256
87	164	248	272
88	164	226	239
89	164	246	270

Tilsamans	820	1172	1259
-----------	-----	------	------

Samlaður "kostnaður" (Tímatalvutal um vikuna í 5 ár):

	Hoydalar	Eysturoy	Suðuroy	Tilsamans
Verandi :	4399	2650	820	7869
Bygnað 1 :	4269	2633	1172	8074
Bygnað 2 :	4148	2567	1259	7974

Um nýggjur bygnaður kemur í Klaksvík, verður kostnaðurin broyttur.

Kostnaðurin í Klaksvík vil vera umleið sum í Suðuroy við nýggju skipanini, og í Eysturoy verður kostnaðurin:

ár	Bygnað 1		Næmingar		Flokkar	
	Mál	Mat	Bygnað 2	Klaksvík	bygnað 1	Bygnað 2
85	23	32	55	+ 17	1	2
86	33	31	65	+ 16	2	2
87	19	23	42	+ 10	1	1
88	30	41	71	+ 20	2	2
89	37	28	65	+ 18	2	3

Tímatalvutal

ár	Bygnað 1	Bygnað 2
85	416	425
86	511	447
87	317	327
88	519	460
89	512	448

Tilsamans 2275 2108

"Kostnaður" við nýggjum bygnað í Klaksvík og í Eysturoy:

$$\begin{array}{r} \text{Eysturoy + Klaksvík:} \\ \text{Bygnað 1} \quad 2275 \quad + \quad 1172 = 3447 \\ \text{Bygnað 2} \quad 2108 \quad + \quad 1259 = 3367 \end{array}$$

"Kostnaður" við HF í Klaksvík og nýggjum bygnað í Eysturoy:

$$\begin{array}{r} \text{Eysturoy + Klaksvík:} \\ \text{Bygnað 1} \quad 2633 \quad + \quad 480 = 3113 \\ \text{Bygnað 2} \quad 2567 \quad + \quad 480 = 3047 \end{array}$$

Minnilutaúttalilsí frá Hans Andreas Dam Joensen.

VIÐVÍKJANDI LÆRUGREININI DONSKUM

Tað aldargamla búskaparliga, mentanarliga og politiska samskiftið, ið verið hevur millum føroysku og dansku tjóðirnar, er eyðvitað komið serliga týðiliga til sjónrar í skúlanum. Mesta frálærutilfarið og tað, ið undirvist hevur verið í, hevur havt danskan uppruna og dám; sjónarhornið hevur tískil fyri ein stóran part verið dansk. Nevnast kann eisini, at lærara-kreftirnar á hægru útbúgvingunum í flestøllum fórum hava ginguð á donskum lærustovnum.

Hetta er á mangan hátt óheppið, og ikki so lítil orka er við tiðini brúkt til at koma burtur úr hesi stóðu við at fáa til vega føroyskt frálærutilfar - og kanska mest avgerandi hevur Fróðskaparsetrið nú bædi hjá- og høvuðsgreinarlestur í føroyskum/norrønum, ið hevur havt stóra ávirkan á lærugreinina föroyskt sum so.

Hinvegin má roknast við, at danskt mál og dansk mentan eisini í mong ár framvir kemur at vera frammarlaga í føroyska gerandis-degnum, eins og at føroyingar fyri ein stóran part fara á danskar lærustovnar at leita sær víðari útbúgving. Harafrat kann fórást fram, at málsliga er av stórum týdningi at læra eitt norrønt mál á høgum stigi, umframt eisini at fáa innlit í onnur norðurlendsk mál. Við hesum í geyma má metast, at lærugreinin danskt má varðeitast í komandi ástøðisskúlanum í einum hóskandi vavi, um enn í broyttum líki: 0-3-3 tímar pr. viku pr. ár. Lærugreinin eיגur sum nevnt omanfyri framvegis í ávisan mun at koma inn á hini norðurlendsku málini, samskipað við undirvisingina í føroyskum. Henda samskipan er so mikil neydug, at lærararnir í lærugreinunum eiga at fáa tímaniðurskurð fyri at tilrættisleggja undirvisingina í felag.

At varðeita danskt við hesum tímatali skuldi á ongan hátt forðað einum føroyskum ástøðisskúla at arbeitt út frá okkara egnu fortreytum, heldur kundi lærugreinin íblandað ein víðari skandinaviskan sjónarring virkað sum ein stuðul hjá móðurmálsundirvisingini og víst til ein víðari samanhang. Nevnast kann, at royndarundirvising, ið ber á hetta borðið, er sett í verk á Føroya Studentaskúla frá skúlaárinum 1989/90, og at fyrstu tíðindini haðani boða frá, at man er á rættari leið.

Tann stóri niðurskurður í donskum, ið meirilutin í nevndini mælir til, eiger eisini at verða saðdur saman við líknandi ynskjum, ið förd eru fram í fólkaskúlanum, tvs. at lata móðurmálio "fáa frið" fyrstu skúlaárini, og so taka undirvisingina upp í donskum seinni.

Um þeði "bein og høvd" soleiðis verða skorin av lærugreinini, verður so lítið eftir, at tímarnir í donskum verða bert ein viðfáningur, íð næmingarnir skulu ígjógnsum skjótast.

Hinvegin kann metast, at við tí tímatali, íð her er skotið upp, fæst ein lærugrein, íð viðger bókmentir út frá tí máli, sum fyri so stóran part verður nýtt í gerandislívinum og viðari lesnaði. Rátt er, at hetta mál er ikki nakað heimsmál, men standur tó okkum somikið nærri í norðurlendskum samanhangi, at vit væl áleiðis kunnu nýta hetta sum millumlið í sambandi okkara úteftir.

Ein stutt frásøgn frá seminarinum, sum YF helt í Norðurlandahúsínum 3. februar 1989.

Fyrsti partur bar heitið : "Ástóðisútbúgving og vinnulív". Arne Poulsen, skrivari f Føroya Arbeiðsgevarafelag og Andreas Lava Olsen, stjóri á Havsbrún lögdu fram. (Andreas L. Olsen var tó ikki sjálvur til staðar, men framlogein varo lisin upp.

Arne Poulsen segði, at gongdin í okkara heimsparti er, at londini koma at arbeiða meiri saman og friari verður at flyta vørur, pening og arbeiðsmegi. Tað er sostatt umráðandi, at vit ikki avbyrgja okkum. Dentur má harafturímóti leggjast á internationalisering og háteknologi, og fáa vit meiri náttúruvínsindi inn á ta málsligu deildina og meiri málkunnleika inn á ta matematisku deildina, kunnu vit náa omanfyri nevndu mál. Arne Poulsen nevndi ymisk viðurskifti, har tað er av stórum týdningi við góðum málkunnleika, og hann mælti eisini til, at okkara næmingar fara aðrastaðir enn til skandinavisk lond at lesa viðari. Meiri samband og samvinna eigur at vera í millum vinnulív og skúlarnar t.d. við virkisvitjanum, kanningum á virkjum, starvsvenjingum og gestaundirvísing, so at betri samanhang fæst millum teori og praksis. Kanska eiga lærararnir eisini at fáa høvi at koma til starvsvenjing.

Eftir at onkrir spurningar vórðu settir Arna Poulsen, varo framlogein hjá Andreas Lava Olsen lisin upp. Hann byrjaði við at siga, at skúlaverkið í síni natúr er konservativt og óliðiligt.

Spurningurin er so, hví skúlaverkið er so óliðiligt?

1. Generatiúnsskiftið í skúlaverkinum tekur langa tíð. Ein lærari arbeiðir kanska 40 ár sum lærari í lítið skiftandi umstöðum. Í vinnulívinum er harafturímóti vanligt, at fólk skifta arbeiði 5., 8. ella 10. hvort ár.
2. Manningin, ið fyrisiturn og stílar fyrí skúlaverkinum, kemur úr skúlaverkinum sjálvum.

At fakligir áhugabólkur fáa alla ávirkanina á, hvussu tann stovnur, teir í grundini skulu tæna, skal fyristílast, varo nevnt sum eitt vandamál. Fylgjurnar kunnu verða, at stovnurin kemur í vanda fyrí innannöring og eisini lættliga kann gerast statur í statinum, og fer við sterkari hond at "konservera" støðuna, stovnurin er í.

Andreas Lava Olsen meinti ikki, at vit komu nakra leið við broytingum í skúlaverkinum, utan at vit gjørdu okkum greitt, hvussu hesar broytingar kundu fremjast. T.d. má skúlafyrisitingin ikki stúra fyrí at sokja sær kona og sterka hjálp og vegleiðing uttanífrá.

Hann nevndi síðani dömi um skúlakonservatismu. M.a. helt hann ikki, at skúlaverkið fylgdi við í tí nýggja ETV-tekníkkinum. Skúlafyririsitingin átti at skilt, at hetta skulu vit gera okkurt við sum skjótaст; t.d. kunnu kreftir uttan fyri skúlan verið knýtt at hesi undirvísing - sjálvsagt í samstarvi við lærarar, sum hava tær pedagogisku fortreytirnar.

Andreas Lava Olsen tosaði síðani um, hvørjar aðrar skúlagreinir tey í vinnulívinum sakna.

Um málundirvísingina helt hann, at fremmandamálini, sum í skúlanum eru at velja í millum, liggja ov langt frá tí, okkum törvar. T.d. helt hann, at tey romanskumálini høvdur storri týdning fyri okkum enn týskt. Eisini helt hann, at málundirvísingen var ov ineffektiv, tí ungdómurin dugir ov illa at málbera seg samanborið við tímatalið í lærugreinini.

Sum eitt triðja umráði helt Andreas Lava Olsen, at ungdómurin átti at fáa storri sosiologiska kunnan, sum hann málbar seg; t.v.s. at læra um, hvussu vit virka í samfelagnum í stórum sum í smáum bólkum. Hetta er av týdningi, tí tey flestu skulu í framtíðini arbeida í "teamum".

At enda nevndi hann týdningin av at læra foroyskt væl og virðiliga það í skrift og talu.

Annar partur av seminarinum nevndist "Humanistiski tátturin". Marjun Bæk, sóknarprestur, og Malan Simonsen, lærari á Føroya-málsdeildini høvdur framlögur í hesum partinum.

Marjun Bæk nevndi fyrst sítt egna stóði, og tosaði síðani um fyrimunir og vansar við verandi skipan. Størsti fyrimunurin er helst, at skúlin er ein heildarútbúgving; ein ferðast víða í kunnleika, áðrenn ein verður serkönur í onkrari grein. Hon legði soleiðis dent á tað "alment búgvandi" sum eitt gott grundarlag, serliga tí næmingarnir á studentaskúlanum eru so ungar. HF-Útbúgvingin hevur tann fyrimun, at tann lesandi í ávisan mun kann seta prógvið saman eftir hugi ella tí, hann hevur brúk fyri.

Vansarnir í studentaskúlanum eru fyrst og fremst, at ein velur sergrein ov tiðliga. Marjun Bæk helt eisini, at studentaskúlin hevur ov lítið við av skapandi (kreativum) lærugreinum, t.d. dramatikk, evning, handarbeiði, smið, matgerð, filmsarbeiði og listsøgu. Umframt hesar lærugreinir áttu vit eisini at havt aðrar t.d. idé- ella hugmyndasøgu ella kanska heimspeki og fjølmiðlakunnleika. Útbúgvingin, sum hon nú er, er beinleidis ætlað at slúsa næmingarnar inn á lerdan háskúla heldur enn at senda teir út í tað fjølbroytta lívið við eitt sindur betri barlast, enn um teir fóru beint úr fólkaskúlanum.

Størsti vanson við HF-skipanini er eftir hennara tykki, at næmingarnir eru ov ungar, og hon helt, at aldursmarkið átti at verið 18 ella 19 ár.

Marjun Bæk kundi hugsað sær, at studentaskúlin hevði eina tvey ára útbúgving, sum var tann sama fyrir allt. Triðja árið kundi so miðað í móti tí, ein átlaði at útbúgva seg til seinni. Móguleikin við 4 ára skipan kundi eisini verið hóskandi - har studentaskúlin var 2 ár, átlað teimum 16-18 ára gomlu, og so kundi HF-skipanin verið lögð omaná sum tað, ið skuldi miðað í móti órum útbúgvingum.

Týdningarmest er tö at gera sær greitt, hvat skúlin - bæði studentaskúlin og HF-skeiðið - skal vera skúli fyrir. Ikki fyrr enn tá, ber til at fara undir arbeiðið at skipa hann sum best.

Síðani legði Malan Simonsen fram. Hennara fyrsta ynski viðvíkjandi broyttum studentaskúla var, at deildar- og greinabýtið bleiv liðiligrar, tí hon ivaðist í, um 15-16 ára gamlir næmingar voru nóg búnir at taka endaligar avgerðir um framtíðina. Tá ið ein so stórrur partur av teim 16-19 ára gomlu gongur í studentaskúla ella HF-skeið, hevði helst verið rímlig, at tey ungu fingu nakað somu útbúgving. Spurningurin er, um pisurnar skulu vera alment mentaðar ella smáir serfroðingar? Malan Simonsen meinti, at skúlagongdin eигur at vera so við sum gjørligt, og frá einum humanistiskum sjónarhorni merkir tað, at næmingarnir eiga at duga væl mál, hava góðan sögu- og mentanarsögukunnleika og gott innlit í náttúrulærugreinirnar.

Síðani gjørði Malan Simonsen viðmerkingar til ymiskt úr teimum uppskotum til nýggja ástóðisútbúgving, ið hava verið frammi á YF-fundum. Hon fegnaðist um, at feroyskt hevði fingið fleiri tímari í flestu uppskotunum og helt, at betri móguleikar vörðu at taka fleiri evni inn í lærugreinina t.d. kundi týðing verða partur av undirvisningini. Næmingarnir kundu t.d. týtt úr dansku, sum teir duga væl og soleiðis eisini lært um munir og likheitir í málunum báðum. Og at týða til feroyskt verður meira og meira neyðugt at duga. Undirvisningin í fjølmiðlum eигur helst ikki at vera serstok lærugrein sum í onkrum uppskoti, men hoyrir henda undirvisningin heima í feroyskum.

Malan Simonsen helt ikki, at nokur málslig lærugrein átti at verið skerd og harmaði tað hana, at tímatalið í mali var minkað í seinasta uppskotinum frá ástóðisnevndini. Danskt eiger heldur ikki at verða skert, men heldur átti stórra dentur verið lagdur á hini grannamálini. Eisini áttu vit at strongt á at fingið feroyskt frálærutilfar til lærugreinina dansk, so næmingarnir lærdu dansk á feroyskum.

HF-skeiðið eiger at vera skúlatilboðið til tey tilkomnu, sum aftur vilja sleppa á skúlabonk. Malan Simonsen endaði við at siga, at tað er upp til okkara, hvussu studentaskúlin skal broytast, og tí muju vit minnast til dygdirnar í gomlu skipanini og ikki leypa á leistum eftir öllum möguligum nýggjum "smartum" hugmyndum.

Triði partur av seminarinum nevndist "Ástöðisútbúgving í millum fólkaskúla og lærðan lestur". Maud Næss, fyrrverandi HF-næmingur, nú sögulesandi á Fróðskaparsetrinum, Jákup Veyhe, studentaskúlanæmingur og Bogi Hansen, havfroðingur lögdu fram.

Maud Næss legði fyri. Hon helt, at sjálvt, um tað hevði verið gott at havt nakað av fornaldarfroði og latini sum sögulesandi, so helt hon kortini ikki, hon hevði valt öðrvísi, um hon valdi í dag. Júst valmöguleikin er tað grundleggjandi og avgerandi í HF-skipanini. Hetta er gott, men gevur næmingunum nögv hovudbrigggj, tí teir eru óvanir at taka stóðu sjálvir.

Síðani fórði Maud Næss nökur sjónarmið fram um tær kravdu lærugreinirnar móttvegis vallærugreinunum. Næmingar, ið hava avgjörda átlan við sínum HF-prógv, halda helst, at ov nögvvar kravdar lærugreinir eru, og at hesar skerja möguleikarnar, sum HF-skipanin annars hefur. Hon nevndi síðani 2.árs-uppgávuna, sum tann allarbesta möguleikan, HF-skipanin gevur næmingunum, tí her fær næmingurin rættiliga roynt seg í sjálvstóðugum arbeiði og gevur næminginum høvi at fara til botns í einum evni.

Í HF-skipanini fáa næmingarnir ikki árskarakter, og hetta helt Maud Næss vera stóran fyrimun. Næmingarnir kunnu tí nýta sína orku til at læra heldur enn at smikra fyri lærarunum. Eisini helt hon tað vera gott, at tey lesandi hava möguleika at fara umhaftur og betra sít prógv.

Størsti vandin við HF-skipanini eftir hennara tykki var, at ov nögv skal lærast eftir bert tveimur árum.

HF-útbúgvingin hefur fyri Suðuroynna merkt, at nögv ungfólk hava kunnað verið longur heima, og eisini at nögv, sum ongantið hovdu verið farin av oynni til útbúgvingina, nú hava eitt prógv.

Maud Næss segði at enda, at sjálvt um farið verður undir 3 ára útbúgving, so skal framvegis verða möguligt at taka prógv eftir tveimur árum og at taka einstakar lærugreinir.

Jákup Veyhe, studentaskúlanæmingur, limur í ástöðisnevndini umboðandi LFÚ, legði fyri við at siga, at sera lítið varð tosað millum næmingarnar bæði um verandi og um eina nýggja skúlaskipan, so hann tosaði fyrst og fremst eigna og ikki næminganna vegna.

Fyrimunur við verandi skipan: At hava eina slika skipan ger, at valið til eina ávísa útbúgving verður útsett í trý ár, og eftir tað eru möguleikarnir at velja ímillum vorðnir nögv fleiri.

Vansarnir við verandi skipan: Í skúlanum ráður framvegis peiki-fingurin. Vit hava protokollföring og freistir. Undirvísingin er ov teoretisk, og ikki er pláss fyri nýhugsanum. Valmöguleikarnir eru ov fáir, so at áhugin verður ov lítið uppfyltur.

Jákup Veyhe meinti, at í eini nýggjari skipan áttu fleiri valmöguleikar at verið og eisini aðrar lærugreinir og aðrar lærugreinasamsetningar. Hann helt, at ein nýggj skipan eигur at lagast til samfelagið og at broytast so hvort samfelagið broytist. Undirvísingin eигur eisini at vera liðiligarí og meira átti at verið gjört burturür t.d. evnisdögum í ávísum lærugreinum, verkætlánum og tvørfakligum samstarvi. Eisini helt Jákup Veyhe, at kreativu fakini áttu at verið viðkað bæði við tínum og útboði.

Seinasti rðari á seminarinum var Bogi Hansen. Hann tosaði um, at tá ið tú gongur í skúla, velur tú eftir tí, tú roknar við at fáa brúk fyri. Sjálvur hevði hann prioriterað spesialvitani. Seinni hevði hann tó skilt, at ber spesialvitani er als ikki nóg mikið, men at ein hefur brúk fyri nögvum óðrum eisini. Bogi Hansen segði, at hansara hugsan var broytt, og hann helt, at ein tilík útbúgving skal vera nokk so breið. Skúlin skal fyrst geva eina stóra breiða vitan, síðani eina meira spesialiseraða útbúgwing.

Bogi Hansen helt, at skúlin átti at hava royndir við fleiri ymiskum skipanum, áðrenn ein nýggj skipan varð endaliga samtykt.

Linjuskipan

Við atkvøðugreiðslu á eykaaðalfundi í YF 20. maí 1989 var ein meiriluti av möttu limunum fyri eini linjuskipan á stórru plássunum og felags 1. ári + valskipan á smærru plássunum.

Í bygnaði 2 kann ein slík skipan gerast, við at vit eins og í Noregi lata teir einstaku skúlarnar sjálvar avgerða, hvussu floksbýti skal greiðast.

Skúlarnir kunnu velja ímillum hesar möguleikar:

- næmingarnir ganga í sama flokki til felagslærugreinirnar all 3 árini. Til vallærugreinirnar 2. og 3. ár verða teir settir saman við næmingum úr óðrum flokkum.
- lata næmingarnar velja ímillum ymiskar möguleikar, ið skúlin hefur sett upp, áðrenn tey byrja og so skipa floksbýti eftir hesum. Hesir möguleikar kunnu vera dömi: 2, 6, 7, 9, 12 og 15 nevnd undir bygnaði 2. Flokkarnir kunnu so vera saman til allar tímarnar all skúlaárini, t.v.s. vit hava eina linjuskipan við teimum fyrimum og vanskum, hon ber í sær. Tó er tað í hesi skipan möguligt at angra valið aftan á 1. árið og velja eina aðra linju, av tí at vit hava sama tímatal í teimum einstaku lærugreinunum 1. árið, líkamikið hvørja linju vit hava valt.

UPPSKOT LAGT FRAM Á FUNDI Í ÁSTØÐISNEVNDINI
24. NOVEMBER 1989 AV JÓGVAN MORKØRE

	m-f linju	málslig linju	samfelags linju 1	samfelags linju 2
Føroyskt og dansk	15	15	15	15
Søga	8	8	8	8
Religiún og hugsjónarsøga	6	6	6	6
Enskt	12	12	12	12
Ítrótt	6	6	6	6
Kreafak	6	6	6	6
Samfelagslæra	3	3	12	12
Landalæra	3	3	7	7
Lívfrøði	3	3	3	3
Alisfrøði	11	{ 4	{ 4	{ 4
Evnafrøði	6			
Støddfroði	15	3	10	3
Datalæra	4	0	4	0
Fremmandamál 3	0	13	0	13
Fremmandamál 4	0	13	0	0
Latín	0	3	0	0
Búskapur	0	0	4	0
Tøkni	0	0	0	0
Psykologi	0	0	0	3
Fiskivinna	0	0	0	0
Tilsamans	98	98	97	98

	Evnafrøði linju	Lívfrøði linju	Tökni linju	Miðla linju
Føroyskt og danskt	15	15	15	15
Søga	8	8	8	8
Religiún og hugsjónarsøga	6	6	6	6
Enskt	12	12	12	12
Ítrótt	6	6	6	6
Kreafak	6	6	6	14
Samfelagsfak	3	3	3	8
Landalæra	3	7	3	7
Lívfrøði	7	12	3	3
Alisfrøði	6	6	4	4
Evnafrøði	12	6		
Støddfroði	10	10	10	3
Datalæra	4	0	4	4
Fremmandamál 3	0	0	0	0
Fremmandamál 4	0	0	0	0
Latín	0	0	0	0
Búskapur	0	0	0	0
Tökni	0	0	8	4
Psykologi	0	0	0	3
Fiskivinna	0	0	9	0
Tilsamans	98	97	97	97

Henda skipan kann broytast til eina valskipan á teimum smáustóðunum.

	1. árið	2. árið	3. árið
Føroyiskt og danskt	5	5	5
Søga	2	3	3
Religiún og hugsjónarsøga	0	3	3
Enskt	4	4	4
fítrótt	2	2	2
Kreafak	3	3	0
Samfelagslæra	3	0	0
Landalæra	3	0	0
Lívfröði	3	0	0
Alis- Evnafrøði	4	0	0
Støddfroði	3	0	0
Val	0	13	17
Tilsamans	32	33	34

LINJUSKIPAN fyrimunir/vansar

	Fyrimunir	Vansar
Innihald	Samstarv (FF og LF) Evnir, projektir Timatalvan	Nýggj fak
Námsfrøði	Flokkur - eind Starvsvenj., ekskursiónir Projekt Faklig progressión Kontinuitet Sosial samansjóðing	íblástur frá ørum bólkum
Lestrarvegl.	Má økjast MUNANDI í 8. og 9. fl.	
Næmingar	Projekt, tvørfakligt Sosial samansjóðing	Einki val í 3 ár Kunnu ikki "angra" Kynsbýtið
Lærarar	Ársnorm.: skiftandi arbeiðsbyrða Linjan ikki vald	
Aðrar útbúgv.	Linjurnar koma kanska at stevna ov beinleiðis imoti ávisum útbúgvingum	Økt GSK
Umsiting	Løtt	
Figging	Ikkji dýr	

UPPSKOT LAGT FRAM Á FUNDI Í ÁSTØDISNEVNDINI
24. NOVEMBER 1988 AV KIRSTEN BRIX OG CHRISTIAN IHLEN

FELAGSLÆRUGREINIR FYRI ØLL

3.g	fø	sø (sl)	fi	ff			da	re/ hs	18 t
	4	3	2	3			3	3	
2.g	fø	sø	fi krea	enl	fr. mál2	geo	da		3) 26 t
	4	3	2 2	4	3	3	3	2	
1.g	fø	sø	fi	enl	fr. mál2		bio		22 t
	4	3	2 2	4	4		3		

Matematisk linja: einasta serlærugrein í 2.g. er matematikk
Málslig linja: einasta serlærugrein í 2.g er natúrfak,
tí enskt og fr. mál 2 eru felagslærugrein.

		stødd	natúr		
		4	3		
evnis	alis	stødd	natúr	latin	fr.m.3
3	4	4	3	4	4

MAT.

MÁL.

(kravdar)
sergreinir

Eftir uppskotinum ber til at velja fleiri og örvísi lærugreinir á hástigi enn vit hava í dag. Grundirnar til hetta eru fleiri.

Fyri tað fyrsta taka vit, sum er, ímóti umleið helvtini av einum árgangi. Tað hevur við sær, at næmingarnir eru nögv meira ymiskir enn fyri bert fáum árum síðani. Þí eiger okkara tilboð til teirra eisini at broytast.

Fyri tað næsta tørvar samfelagnum útbúgvið fólk á økjum, sum Studentaskúlar á okkara leiðum vanliga ikki tekur sær av, hugsað verður her t.d. um útvarp, sjónvarp, bløð, sjónleik, fiskivinnu, ítrótt. Í nevndu fórum fara næmingarnir uttanlands at fáa sær útbúgving, men tað átti at borið til at givið teimum eitt grundarlag út frá fóroyskum viðurskiftum á so høgum stigi bæði átøöliga og hvat royndum viðvíkir, sum okkara skúlaskipan er fór fyri, áorenn tey fara av landinum.

Fyri tað triðja hevði tað givið okkum ein meira spennandi og lívandi skúla. Vit vita frá evnisdögum o.t., at nögvir næmingar hava skapandi evnir, sum ikki sleppa framati í tí dagliga, tí okkara fak og lesiætlanir einsiðis leggja dent á tað ástøöliga.

VIÐMERKINGAR

Allir næmingar skulu hava í minsta lagi tvær lærugreinir á hástigi.

- 1) Tann lærugreinin við 4 tímum, sum næmingurin velur í 2g, skal halda fram í 3g við 5 tímum.
Hetta er hástøði.
- 2) Millumstøði = 4 tímar í 3g.
- 3) Tað ber til at enda fylgjandi fak í 2g: enskt, fremmant mál 2 og 3, støddfrøði. Ella at halda fram við teimum sum felagslærugrein við 3 tímum.
- 4) Tey, sum velja latin á hástøði, fáa serliga undirvísing í fornaldarfrøði.
- 5) "krea" = tónleikur, evning, sjónleikur, handaligt arbeidi.
- 6) Fak, ið verða vald sum valfak, fellu burtur sum felagsfak.
- 7) Tað ber til at lata bæði mál. og mat. næmingar ganga saman í felagslærugreinunum, tö soleiðis at teir í sergreinunum verða undirvistir hvør sær.

Valfak

2g 4 tímar 1)

fremmant mál 3
(tý, fr, ru, sp, ísl)
latín 4)
alisfrøði
samfelagsfak
ítróttur 6)
sjónleikur
miðlafak
tónleikur
livfrøði
evnisfrøði
grikskt
fiskivinna
tøknifrøði

3g 5 tímar

fremmant mál 2 (tý, fr, ru, sp)
fremmant mál 3

latín
enskt
alisfrøði
samfelagsfrøði
ítróttur
sjónleikur
miðlafak
tónleikur
livfrøði
evnisfrøði
fiskivinna
danskt
tøknifrøði

Serval fyri mál: latín
grikskt

mat: støddfrøði
alisfrøði
evnisfrøði
livfrøði

Valfak á millumstigi 3g: 4 tímar 2)

tøknifrøði
sálarfrøði
búskapur
fiskivinna
livfrøði
latín
landalæra
miðlafak
sjónleikur
tónleikur
evning
handaligt handarbeiði
samfelagsfak
teknikkfak

Undirvísingin fer fram
á ymiskan hátt fyri

mál: støddfrøði
alisfr.
evnisfr.

mat: alisfr.
evnisfr.

Valfrítt framhald av felagsfakinum "krea" í 3g: 2 tímar 5)

MAT. GREINIR (DØMI)

18+15=33	<table border="1"><tr><td>en 5</td><td>alis 5</td><td>stødd 5</td></tr></table>	en 5	alis 5	stødd 5	3.g	<table border="1"><tr><td>evnis 5</td><td>alis 5</td><td>stødd 5</td></tr></table>	evnis 5	alis 5	stødd 5
en 5	alis 5	stødd 5							
evnis 5	alis 5	stødd 5							
26+ 8=34	<table border="1"><tr><td></td><td>alis 4</td><td>stødd 4</td></tr></table>		alis 4	stødd 4	2.g.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
	alis 4	stødd 4							
22+11=33	<table border="1"><tr><td>evnis 3</td><td>alis 4</td><td>stødd 4</td></tr></table>	evnis 3	alis 4	stødd 4	1.g.	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
evnis 3	alis 4	stødd 4							

en 5	sjónl. 5	stødd 3	3.g	krea 2	en 3	alis 5	stødd 5
	sjónl. 4		2.g	do		alis 4	
land. 4	sjónl. 5	stødd 5	3.g				
	sjónl. 4		2.g				
			1.g				

SAMF. (DØMI)

18+	landa 4	samf. 5	stødd 5	3.g	krea 2	en 5	stødd 3	samf 5
26+ 8=34		samf. 4	stødd 4	2.g		natur 4		samf 4
22+11=33	evnis. 3	alis 4	stødd 4	1.g	fr.m.3 4	natur 3	lat 4	

ÍTRÓTT (DØMI)

tó 2	sálarfr. 4	ítr. 5	stødd 5	16+16=32	fr.m.2 4	en 5	ítr. 5	
		ítr. 4	stødd 4			natur 4	ítr. 4	
	evnis. 3	alis 4	stødd 4		fr.m.3 4	natur 3	lat 4	

MÁL.GREINIR (DØMI)

18+16=34	fr.m.2 4	en 5	fr.m.3 5	3.g	krea 2	en 5	lat+ff 8 (5+3)	
26+ 8=34		natur 4	fr.m.3 4	2.g		natur 4	lat 4	
22+11=33	lat 4	natur 3	fr.m.3 4	1.g	fr.m.3 4	natur 3	lat 4	

Finland

1. Timfördelningen (antalet kurser)

	Årskurs			Fortsätt-	Samman-
	I	II	III	ningsläro-	
				kurser som	
				väljs	
				separat i	
				årskurs	
				III	
I GEMENSAMMA LÄROÄMNEN					
Moderstalet	3	2	3		8
A-språket ^x	3	3	2		8
B-språket ^x	2	3	2		7
Matematik: allmän lärokurs eller fördjupad lärokurs	3	2	1	1	6/7
Det andra främmande språket för dem som valt allmän lä-	4	4	3		11
rokurs i matematik:					
C-språket ^x 1 eller D-språket ^x	3	2	2		7
Kemi	1	1		1-2	2-4
Geografi	1	1		1	2/3
Biologi	1	2		1	3/4
Historia och samhällslära	2	3	2	1	7/8
Religion eller livsskäld- ningskunskap	2	2	1		5
Gymnastik	2	2	1		5
Hälsokunskap	1	-	-		1
Teckning eller musik	2	2		1-2	4-6
II Elevhandledning	1	1	0,5		2,5
III VÄRFRIA LÄROÄMNEN					
Det andra främmande språket för dem som valt fördjupad lärokurs i matematik:					
C-språket ^x eller D-språket ^x	3	2		2	5/7
Det tredje främmande språket:				2	6/8
D-språket ^x	3	3	2		8
Fysik: allmän lärokurs eller fördjupad lärokurs	1	1	-		2
Psykologi	1	2	3		8
Data teknik ²	0-2	0-2	0-2	1-2	1-2
Filosofi ²	0-2	0-2	0-2		1-2
IV Lärokurser eller arbetskurser i enlighet med 32 § 4 mom. gymnasieförordningen (719/84) 2) 3)					
ANTALET KURSER SAMMANLAGT	28-32	28-32	19-21,5		75-85,5

- x) A-språket är det språk som studerats enligt A-lärokurs på grundskolans högstadium.
 B-språket är engelska eller det andra inhemska språket, vari undervisning inletts i grundskolans 7 års kurs.
 C-språket är det främmande språk som tillvalsspråk vari undervisning inletts på grundskolans högstadium.
 D-språket är det främmande språk vari undervisning inleds i gymnasiet.
- 1) Latinet som C-språk har kursantalet 3+3+3.
 2) Eleverna kan delta i kurserna överordnade av årskurser.
 3) Om i läroplanen ingår i samma läroämne 6-8 kurser som hör till grupp IV, kan kurser i läroämnena som hör till grupp I minskas i motsvarande mängd. Den totala lärokursen i samma linne får dock inte förkortas.

S v ð r i k i .

Timatalið á teimum ymsu deildunum á tí gymnasiala stigi .

Fak	Humanisti- stisk linje	Samhällsve- tenskaplig linje	Ekonomisk- linje	Naturve- tenskaplig linje
Svenskt	9,5	9,5	9,5	9,5
Frem. mál	25/42	13/26	18/28	12/18
Søga	9,5	9,5	4	6
Religion	3	3	2	2
Heimspeki	2	2	0	0/2
Psykologi	2	2	2	0/2
Samfelags- læra	5,5/11,5	11,5/17,5	7,5	4,5
Matematikk	5	11	5/11	15
Natúrfak	4/8	8	0/4	-
Fysikk				10,5
Kemi				8,5
Biologi				5
Konst og Tónl.-søga	2	2	0	0/2
Mynd ella tónleik	2/8	2/8	0	2
ífrótt	7,5	7,5	7	7,5
Annad	5	5	5	5/13
Búskapur			16	
Fyrising			2	
Rættarvitán			2	
Maskin - skriving			5	
Snarskrift			0/3	
Tilsamans	98/99	98/99	98/99	97,5/99,5

Munurin í timatalinum á eini deild kemur av at deildirnar hava fleiri lesimunir , t.d. hevur "humanistisk linje" hesar lesimunir : "estetisk , halvklassisk og klassisk ".

N O R E S

Timatalva :

Verandi skipan

Felles allmenne fag	GK	VK I	VK II
Norsk	4	5	5
Religion	0	1	2
A-språk (første fremmedspråk)	4	3	—
Samfunnslag (geografi, historie, historie/samfunnskunnskap)	3	3	5
Naturfag (kjemi, biologi, fysikk)	5	—	—
Kroppsøving	3	2	3
Sum timer til felles allmenne fag	19	14	15
Studieretningsfag:			
B- eller C-språk (andre eller tredje fremmedspråk)	4	3	
Matematikk	5		
Valgfag og linjefag**	2*	13	15
Sum undervisningstimer minst	30	30	30

* Timene anvendes til et praktisk/estetisk fag.

** Minste fordypning i linjefag over to år er 15 timer, største fordypning er 28 timer.

Nýggj skipan (Veierødmødellen) frá 1990

OVERSIKT OVER FELLES ALLMENNE FAG

Fag	1.kl	2.kl	3.kl	Sum timer
Norsk	4	5	5	14
Religion	0	0	3	3
A-språk (engelsk)	5	0	0	5
B-språk (tysk, fransk) eller	4	4	0	8
C-språk (tysk, fransk)	4	4	4	12
Samfunnslære	2	0	0	2
Geografi	0	3	0	3
Eldre historie	0	3	0	3
Nyere historie *)	0	0	3	3
Naturfag	5	0	0	5
Matematikk	5	0	0	5
Kroppsøving	3	2	3	8
Sum for elever med B-språk	28	17	14	59
Sum for elever med C-språk	28	17	18	63

En elev med B-språk vil disponere 31 timer til studieretningsfag og valgfag. En elev med C-språk vil ha 27 timer til disposisjon.

*) Timetallet i nyere historie er ikke endelig avgjort. Faget kan komme til å få 4 timer.

I s l a n d .

Dómir um tímatalva.

Fak	A	B	C	D
íslenskt	20	17	17	17
Fremmant mál	56	27	30	27
Samfélagsf.	12	12	36	12
Náttúrufak	12	36	12	12
Stóddfrafði	12	21	15	12
Teldalæra og maskinskriving	3	3	3	3
ítrótt	8	8	8	8
Verk- og listgreinar	0	0	0	44
Fjölmíðlafak	0	0	10	0
Valfak	17	16	9	5
Tilsamans	140	140	140	140

Eindir (tímatal) yvir 4 ár.

- A : tilmelada eindir fyri at lesa mál á lærðum háskúlum .
- B : tilmelada eindir fyri at lesa náttúrufröði á lærðum háskulum
- C : tilmelada eindar fyri at lesa samfélagslærugreinar .
- D : tilmelada eindar fyri framhald á listaháskúla ...

Grønland

Tímatalva .

	Ugentlige timer		
	1. kursus- år	2. kursus- år	3. kursus- år
Fællesfag			
Grønlandsk A	3	3	3
Grønlandsk B	3	3	4
Dansk	4	3	3
Religion	0	0	3
Engelsk	4	3	4
Historie	0	4	4
Samfundsfag	3	0	0
Geografi	3	0	0
Biologi	0	4	0
Fysik/kemi	4	0	0
Matematik	4	3	0
Musik/formning	3	0	0
Idræt	2	2	2
Tilvalgsfag			
			Points
Engelsk	0	6	0 7
Samfundsfag	0	4-(0)	(0)-4 6
Biologi	0	0	6 8
Fiskeri og fangst	0	0	6 8
Kemi	0	3	3 10
Fysik	0	4	6 14
Matematik	0	6	5 12
Datalære	0	4-(0)	(0)-4 8
Psykologi	0	4-(0)	(0)-4 6
Musik	0	4	4 8
Formning	0	4	4 8
Idræt	0	4	4 8

Grønlandsk A-niveau er beregnet for elever, der har grønlandsk som modersmål. B-niveauet er beregnet for ikke-grønlandsk sprogede elever.

Danmark

Timatalva .

Sproglig linie:	1.g.	2.g.	3.g.
Religion	-	-	3
Oldtidskundskab	-	-	3
Dansk	3	3	4
Engelsk	4	4	-
Tysk el. fransk	4	4	-
Begyndersprog	4	4	-
Latin	3	-	-
Historie	3	3	3
Geografi	-	3	-
Biologi	3	-	-
Matematik/fysik/ kemি	3	4	-
Musik	3	-	-
Billedkunst	-	-	2
Kemi	2	2	2
Valgfag	-	4-5	14-15
	32	31-32	31-32

Matematisk linie:	1.g.	2.g.	3.g.
Religion	-	-	3
Oldtidskundskab	-	-	3
Dansk	3	3	4
Engelsk	3	4	-
Sprog 2	4	4	-
Historie	3	3	3
Geografi	-	3	-
Biologi	3	-	-
Fysik	3	3	-
Kemi	3	-	-
Matematik	5	5	-
Musik	3	-	-
Billedkunst	-	-	2
Idræt	2	2	2
Valgfag	-	4-5	14-15
	32	31-32	31-32

Valgfag på højt niveau

	2.g.	3.g.
Begge linier:		
Samfundsfag	5	5
Musik	5	5
Engelsk	-	5 *)
Tysk	-	5
Fransk	-	5
Spansk	-	5
Russisk	-	5
Kun sproglig linie:		
Latin	5	5
Græsk	5	8 ***)
Kun matematisk linie:		
Matematik	-	5
Fysik	-	5
Kemi	4	5
Biologi	5	5

Valgfag på mellemniveau

Latin *)	Samfundsfag
Geografi	Biologi
Kemi *)	Fysik **)
Matematik **)	Informatik
Teknikfag	Erhvervsøkonomi
Filosofi	Dramatik
Musik	Idræt
Billedkunst	Film- og tv-kundskab

*) Tilrettelægges forskelligt på de to linier.

**) Kun for elever på sproglig linie.

***) Incl. oldtidskundskab. Elever, der vælger både latin og græsk, får vælger 2. eller 3. fremmed-sprog i 2.g.